

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
2020-YL-066

EBEVEYNLİĞİN DÖNÜŞÜMÜ VE PARANOYAK
EBEVEYNLİĞİN SOSYO-KÜLTÜREL TEMELLERİ

HAZIRLAYAN
Şeyda KANKURDAN

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Kayhan DELİBAŞ

AYDIN-2020

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

... / ... / 2020

Şeyda KANKURDAN

ÖZET

EBEVEYNLİĞİN DÖNÜŞÜMÜ VE PARANOYAK EBEVEYNLİĞİN SOSYO-KÜLTÜREL TEMELLERİ

Şeyda KANKURDAN

Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kayhan DELİBAŞ

2020, XVII + 130 Sayfa

Tarihsel süreçte aile, ebeveynlik ve çocukluğun tanımı, çocuğa yüklenen anlamlar değişiklikler göstermiştir. Yerleşik yaşama geçişle birlikte toplumların temel kurumlarından birisi halini almış olan aile kurumu hem evrensel bir nitelik kazanmış hem de binlerce yıldır varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Aile ve ebeveyn toplumsallaşma sürecinde ilk basamak olması ve kültürel değerlerin kuşaklar arası aktarımını sağlaması nedeniyle oldukça önemli bir araştırma konusudur (Nomaguchi K., ve Milkie M.A., 2017; Chan, T. W ve Koo, A., 2011). Toplumsal alandaki yapısal değişim ve dönüşümler bireylerin düşünme biçimini tutum ve davranışlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Bu süreç aile içi ilişkilerde sadece ebeveynler arası ilişkileri değil, çocuğun aile içindeki ve toplumdaki konumlarını da dönüştürmektedir. 1990'lı yılların sonlarından bu yana Batı Avrupa'da ortaya çıkan ve artarak devam eden 'paranoyak ebeveynlik' yeni bir ebeveynlik stili olarak 2000'li yılların ortalarından itibaren ülkemizde de görünürlük kazanmıştır. Yaygın olarak karşımıza çıkan bu ebeveynlik stili, çocukların nasıl yetiştirilmesi gerektiği, çocuğun psikolojik, bilişsel ve fiziksel gelişimlerinin nasıl olmasına dair hemen her şeyi ebeveynlerin temel sorumluluğu olarak tanımlamıştır. Ebeveynliği yeni baştan öğrenilmesi gereken bir göreve dönüştürmesi beklenebileceği gibi, ebeveynliğin anksiyete, kaygı, güvenlik endişesi ve paranoyaklığın gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Araştırmanın amacı paranoyak ebeveynliği ortaya çıkaran sosyo-kültürel nedenlerinin ortaya konularak ebeveynlerin düşünme biçimlerine, tutum ve davranışlarına, gündelik yaşam pratiklerine yansımalarının incelenmesi olarak belirlenmiştir. Araştırmada nicel araştırma tekniği üzerinden kotalı anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemi, kotalı örneklemeyle dayalı olarak seçilmiş olan 341 ebeveyne anket uygulanmıştır. 18 yaş ve üzeri, evli, 25 yaş altı çocuk sahibi olan Aydın ilinde ikamet eden ebeveynlerle görüşülmüştür.

Araştırma sorunsalı üç bağlam üzerinden incelenmiştir. Birinci bağlam ailenin tanımı, tarihçesi, çocuğun tanımı, tarihçesi ve çocukluğa yüklenen anlamlar olarak ele alınmıştır. Ailenin ve çocuğun tanımı ve tarihçesini anlamak araştırmada ebeveynlik süreçlerinden bahsetmeden önce anlaşılması gereken önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci bağlam bireylerin yaşamlarını risklere yüklenen olumsuz anlamlar üzerinden değerlendirerek düşünme biçimlerini ve gündelik yaşam pratiklerini risk toplumu perspektifinden değerlendirmeleri üzerine kurulmuştur. Araştırmanın üçüncü eksenini geçmişten günümüze ebeveynlik tutumları ve tanımlamaları, uzmanlığın toplumsal yaşam üzerindeki etkisi paranoyak ebeveynliğin ortaya çıkışında etkili olan diğer süreçler üzerinde durulmuştur.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Aile, Çocuk, Ebeveynlik, Paranoya, Risk, Güven.

ABSTRACT

THE TRANSFORMATION OF PARENTHOOD AND SOCIO-CULTURAL ORIGINS OF THE PARANOID PARENTING

Şeyda KANKURDAN

Master Thesis, Department of Sociology

Thesis Advisor: Prof. Dr. Kayhan Delibaş

2020, XVII + 130 Pages

In the historical process, the definition of family, parenting and childhood has changed. The meanings attributed to the child and childhood have changed as well. As an main social institution the family emerged with the transition to settled life which has gained a universal character and has been able to survive for thousands of years. Because of their primary role in the process of the providing and transferring of the cultural values between generations, the family and parenthood have been a very important research subject (Nomaguchi K., ve Milkie M.A., 2017; Chan, T. W ve Koo, A., 2011). Structural changes and transformations in the social field directly or indirectly affect the way people think, their attitudes and behaviours. This process transforms not only the relationships between parents, but also the position of the child in the family and in the community. As a new parenting style the 'paranoid parenting' has emerged in the western Europe during the late 1990s. It has gained increasing visibility in Turkey since the mid-2000s as well. As can be expected, this development has turned parenting into a task that needs to be learned from the beginning, as well as paving the way for widespread fear, anxiety and paranoiac parenting.

The aim of the research is to reveal the sociocultural causes of the paranoid parenting and to investigate how this process reflected on to the parents' ways of thinking, attitudes, behaviours and in their everyday practices.

The purpose of the study is to reveal the sociocultural causes of the so-called paranoid parenting, and to determine what this reflects on the parents' ways of thinking, attitudes and behaviours, and daily life practices. In the study, a questionnaire was applied to 341 parents who were selected based on quantitative research method and quota sampling. Interviews with parents residing in Aydın province, who are 18 years old and over, married and have children under 25 years old, were interviewed.

The research problematic has been examined in three contexts. The first context is considered as the definition and the history of family, child and childhood as well as changing meanings which has been attributed to childhood. Understanding the definition and history of the family and the child is an important issue that must be understood before talking about parenting processes in the research. The second context is to evaluate individuals' lives through the negative meanings attributed to the risks, and to evaluate their ways of thinking and daily life practices from the perspective of the risk society. The third axis of the research is focused on, in the historical context, parenting attitudes and definitions from past to present, the effect of expertise on social life and other processes that are effective in the emergence of paranoid parenting.

KEY WORDS: Family, Child, Parenthood, Paranoia, Risk, Trust.

ÖNSÖZ

Aile ve ebeveynlik geçmişten günümüze önemli bir toplumsal mesele olmuştur. Modernleşmeyle birlikte ortaya çıkan çekirdek aile ve çocuk yetiştirme stilleri günümüzde gittikçe farklılaşarak sosyo-kültürel bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. Özellikle 2000'ler sonrası 'geç modern', 'post modern' gibi isimlerle adlandırılan günümüz toplumunda ebeveynlik başlı başına bir problem yeni bir öğreti halini almıştır. Paranoyak ebeveynlik yeni bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ebeveynlere yönelik eğitimler, 'doğru çocuk yetiştirme biçimleri', çocuğun nasıl bir ortam da büyümesi gerektiği, 'çocuğun nasıl güvende tutulacağı', gibi günümüz de problem halini almış konular dikkat çekici bir biçimde gerek medya organlarında gerekse gerek uzmanlar aracılığıyla karşımıza çıkarak gündelik yaşama tezahür ettiği görülmektedir. Türkiye'de de yaygın bir şekilde ebeveynlerin çocuklarına karşı aşırı korumacı, diğer bireylere karşı 'yabancı', olumsuz ve tehdit içeren bir unsur olarak yaklaştıkları görülmektedir. Uzmanlığın yükselişi, teknolojinin gelişmesi ve enformasyonun yaygınlaşması, ebeveynler için kolaylaştırıcı olmaktan ziyade kafa karışıklığı yaratmaktadır. Tüm bu süreçler ebeveynliğin yeniden inşa süreci olarak karşımıza çıkan bu süreç önemli bir araştırma problematiğini oluşturmaktadır.

Tez sürecim boyunca stresli, mutsuz zamanlarımda beni sürekli çalışmaya teşvik eden, psikolojik destek veren bana Aydın'da aile olan değerli hocam Prof. Dr. Kayhan Delibaş'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Tez jüri üyelerim olan Doç. Dr. Serdal Ünal ve Doç. Dr. Devrim Ertürk hocalarıma değerli katkı ve desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim. Bu süreçte zaman zaman yoruldum, gerildim ve anlatacak çok şeyim oldu beni bıkmadan dinleyen canım ailem annem ve ablama destekleri için sonsuz teşekkürler, iyi ki varsınız. Dostlarım olmasa belki bugün bu satırları yazıyor olamazdım. Hayatımdaki oldukları için kendimi çok şanslı hissediyorum. Özellikle can dostum Ali Nusret Küçük, bana kardeşlik yaptığın, aile olduğun için sana ne kadar teşekkür etsem azdır. Yollarımız hiç ayrılmasın kardeşim hep var ol... Yüksek lisans aşaması hayatımın çok şey öğrendiğim bir süreci oldu. Tüm bu süreçte hayatıma dokunan, destek veren herkese sonsuz teşekkürler... Satırlarımı CANIM BABAMA teşekkür ederek bitirmek isterim... Yokluğunu her geçen gün daha çok hissettiğim ve çok özlediğim canım babacım tezimi sana atfediyorum. Senin verdiğin inançla çıktığım bu yolda en çok sana sığınmak isterdim... Hep benimlesin... TEŞEKKÜR EDERİM.

Şeyda KANKURDAN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
GRAFİKLER DİZİNİ	xv
EKLER DİZİNİ	xvi
KISALTMALAR DİZİNİ	xvii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	6
1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	6
1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	6
1.2. Araştırmanın Soruları	6
1.3. Araştırmanın Önemi	8
1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği	9
1.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	10
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	11
2. BÖLÜM	13
2. TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	13
2.1. Aile ve Çocuk	13
2.1.1. Ailenin Tanımı ve Tarihçesi	13
2.1.2. Değişen Aile Yapısı ve Tipleri	15
2.1.3. Çocuk ve Çocukluğun Tanımı ve Tarihçesi	18
2.1.4. Çocukluğa Yüklenen Anlamlar	22
2.2. Risk Toplumu Bağlamında Aile	23

2.2.1. Risk Toplumu Tartışmaları.....	23
2.2.2. Risk, Bireyselleşme ve Gündelik Hayat	30
2.2.3. Belirsizlik, Güven ve Aile İlişkileri.....	34
2.3. Ebeveynlik Tutumlarının Dönüşümü.....	38
2.3.1. Ebeveynlik Tutumları ve Tanımlamaları.....	38
2.3.2. Kavram Olarak Paranoya ve Paranoid Kişilik.....	45
2.3.3. Paranoyak Ebeveynlik	46
2.3.4. Toplumsal Dayanışmanın Erozyona Uğraması ve Ebeveynlik	55
2.3.5. Çocukluğun Yüceltilmesi	56
3. BÖLÜM	62
3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	62
3.1. Araştırmaya Katılanların Genel Özelliklerine İlişkin Bilgiler.....	62
3.1.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	62
3.1.2. Katılımcıların çocuklarına ilişkin bilgiler.....	67
3.2. Aileye ve ebeveynliğe ilişkin yaklaşımlar	68
3.2.1. Katılımcıların ebeveynlik rolleri tanımlamaları	68
3.2.2. Ebeveynlerin Karşılaştıkları Süreçler	71
3.2.3. Katılımcıların Aile Süreçlerine İlişkin Yaklaşımları	76
3.2.4. Ebeveynlik ve Medya	76
3.3. Ebeveynlik ve çocuk ilişkisi	79
3.3.1. Çocuk yetiştirmede otoritenin önemi.....	79
3.3.2. Ebeveynlik ve Çocuk Bakımı	80
3.3.3. Çocuk ve Sosyal Medya İlişkisi	83
3.4. Ebeveynlik, Güven ve Korku.....	84
3.4.1. Katılımcıların Risk Algıları	84
3.4.2. Katılımcıların Çocuk ve Yabancı İlişkisine Yönelik Algıları	85
3.4.3. Kamusal Alan ve Güven.....	90

3.4.4. Katılımcıların Dünyaya İlişkin Algıları ve Güven Düzeyi.....	90
3.4.5. Katılımcıların Kurumlara Güven Düzeyi	94
3.4.6. Katılımcıların Uzmanlara Güven Düzeyi	99
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	102
5. KAYNAKLAR.....	115
6. EKLER	119
ÖZGEÇMİŞ	130

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. $\alpha = 0.05$ İçin Örneklem Büyüklükleri.....	11
Tablo 2.1. Türkiye’de Bireylere Göre Hane Tipleri, 2006 ve 2011 Yılları.....	16
Tablo 2.2. Hanehalkı Tiplerine Göre Hanehalkı Oranı, 2014-2018.....	16
Tablo 2.3. 1931’den Bu Yana Yayınlanan Bazı Ebeveynlik Örüntülerinin Kronolojik Listesi.....	39
Tablo 3.1. Katılımcıların Eğitim Durumları.....	62
Tablo 3.2. Katılımcıların Aylık Ortalama Gelir Durumları.....	63
Tablo 3.3. Katılımcıların Meslek Durumları.....	64
Tablo 3.4. Katılımcıların Yaş Dağılımları.....	64
Tablo 3.5. Katılımcıların Sosyal Güvence Durum.....	65
Tablo 3.6. Katılımcıların Kendilerini Ait Gördükleri Sosyo-Ekonomik Gelir Grubu.....	65
Tablo 3.7. Katılımcıların Geçim Durum Değerlendirmesi.....	66
Tablo 3.8. Katılımcıların Çocuk Sahibi Oldukları Yaş Aralığı.....	66
Tablo 3.9. Katılımcıların Çocuk Sayıları.....	67
Tablo 3.10. Katılımcıların Çocuklarının Yaş Aralığı.....	67
Tablo 3.11. Çocukların Gittiği Okul Türü.....	68
Tablo 3.12. Katılımcıların Ebeveynlik Rollerini Tanımlamaları.....	68
Tablo 3.13. Katılımcıların Ebeveynlik Sürecinde Kendilerini Yeterli Bulmaları.....	70
Tablo 3.14. Katılımcıların Çocuklarının Yaşamlarından Kendilerini Sorumlu Görüp Görmeme Durumu.....	71
Tablo 3.15. Çocuğunuzdan Sonra Hayatınıza İlişkin Bir Değişiklik Oldu mu?.....	72
Tablo 3.16. Çocuğunuzun İlerleyen Yıllarda Sizin Bakın Sorumluluğunuzun Üstleneceğine İnanıyor Musunuz?.....	72
Tablo 3.17. Son Yıllarda Anne ve Babalara Yüklenen Sorumlulukların Fazlaştığı Yönünde Tartışmalar Var. Siz Bu Konuda Ne Düşünüyorsunuz?.....	73
Tablo 3.18. Son Yıllarda Ebeveynlere Yönelik Beklentilerin Artması Sizin Çocuk Yetiştirme Sürecinizi Nasıl Etkiliyor?.....	74
Tablo 3.19. Çocuk Yetiştirirken En Çok Karşılaşılan Sorunlar.....	75

Tablo 3.20. Çocuklarla İlgili Konularda Karar Alma Süreçleri	76
Tablo 3.21. Katılımcıların Medyadan Etkilenme Süreçleri.....	76
Tablo 3.22. Çocuklar Hakkında Olumsuz Haber (Cinsel İstismar, Kaçırılma Vb. Gibi) Duyma Sıklıkları.....	77
Tablo 3.23. Artan Enformasyondan Etkilenme Biçimleri	78
Tablo 3.24. Çocuk Yetiştirmede Otoritenin Önemi	79
Tablo 3.25. Katılımcıların Çocuk Yetiştirme Biçimlerine İlişkin Bilgiler.....	80
Tablo 3.26. Çocuk Yetiştirirken Başvurulan Yöntemler	80
Tablo 3.27. Anne-Babaların Çocuklara Karşı Bakım Sorumluluğu Kaç Yaşında Kadar Devam Etmeli?	81
Tablo 3.28. Katılımcıların Çocuk Yetiştirirken Başvurdukları Kişi ve Kurumlar İlişkin Bilgiler	82
Tablo 3.29. Medyadaki Haberler Sonucu Çocuklara Karşı Tutum	83
Tablo. 3.30. Risk Denilince Aklınıza Ne Gelir?	84
Tablo 3.31. Çocuğunuzun Yabancı Biriyle Konuşmasına Tepkiniz Ne Olur?	85
Tablo 3.32. Çocuğunuza Yabancı Birinin Dokunarak Sevmesine Tepkiniz Ne Olur?	86
Tablo 3.33. Çocukların Yabancı Çocuklarla Oynamasına Tepkiniz Ne Olur?	87
Tablo 3.34. Çocukların Güvenliği Hakkındaki Düşünceler	88
Tablo 3.35. Katılımcıların Çocukları İçin Tehlikeli Gördüğü İhtimaller	89
Tablo 3.36. Kamusal Alana İlişkin Güven Düzeyi.....	90
Tablo 3.37. Bireyler Arası Güven	90
Tablo 3.38. Dünyanın Gidişatı ve Yaşam Beklentileri.....	91
Tablo 3.39. Kurumlara Genel Güven Düzeyi.....	94
Tablo 3.40. Çocuğunuzu Yetiştirirken Uzmanlara Ne Sıklıkla Başvurursunuz?	99

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 2.1. Toplam Doğurganlık Hızı, Türkiye, 1976-2075	17
Grafik 3.1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı.....	62

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Anket Formu	119
-------------------------	-----

KISALTMALAR DİZİNİ

TAYA : Türk Aile Yapısı Araştırması

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Ebeveynlerin toplum içindeki konumu, düşünme biçimi, takındıkları tutum ve davranışlar toplumsal ve tarihsel koşullar içinde değişmektedir. Geleneksel dönemde aile içi ilişkiler kolektiviteye dayanmaktadır. Bu dönem de geniş aile yapısı, akrabalık bağlarının kuvvetli olması ailenin temel özellikleri başında gelmektedir. Modernleşmeyle birlikte çekirdek aile yapısına geçiş sürecinde; kırdan kente göç, iş alanları ve niteliğinin değişmesi, kadının da erkeğin yanında çalışma yaşamına dahil olması ve zamanla kadının toplumsal konumunun iyileşmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Bu süreç 80'lerden itibaren de post endüstriyel ve geç modern topluma geçişe koşut olarak kadının iş yaşamında hemen her alana girmesi, işin piyasa ekonomisine dayalı, esnek, akışkan, günlük, anlık talebe cevap verebilecek niteliğe bürünmesi ve küreselleşme süreci, mobilizasyonun yaygınlaşması etkili olmuştur.

Aile kurumu yerleşik yaşama geçişle birlikte ortaya çıkmış ve günümüze kadar devam eden bir sosyalleşme sürecini içinde barındıran önemli bir kurum olagelmıştır. Toplumsallaşma sürecinin en temelde başladığı kurum ailedir. En küçük ve samimi ilişkileri barındıran küçük grup olarak aile, öncelikle aile üyeleri daha sonra komşu, akraba, arkadaş gibi diğer bireylerle alıcı ve verici olarak devam eden bir sosyalleşme sürecini içermektedir. Aile kurumu, soy ve kültür aktarımı gibi tutum ve davranışların şekillenmesinde oldukça temel bir işleve sahiptir. Çocuklar da bu süreç içerisinde diğer bireylerle iletişim kurarken, toplumsal eylem biçimlerinin belirlendiği, tanımlandığı doğrudan ve dolaylı olarak bir etkileşim içindedirler.

Ailenin önemli bir parçası olan çocuğun sosyal statüsü, konumu ve algısı bu süreç içerisinde dönüşümler geçirmiştir. Bugün çocukluk olarak tanımladığımız olgu modernleşmeyle birlikte ortaya çıkmış bir sosyal inşa sürecidir. “Çocuk ve çocukluk kavramı, tarihsel süreçte, değişik kültürlerde ve toplumlarda değişik anlamlar ifade etmiştir. Heywood’a (2003:16) göre, çocukluk teorik düzeyde çocuk olmanın ne anlama geldiğinin anlaşılmasıdır. İşte bu nedenle çocuk, insanlık tarihinin her döneminde vardır ancak çocukluk, değişkenlik gösterebilen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır” (Sormaz ve Yüksel, 2012: 991).

Örneğin 15. yüzyıldan 18. yüzyılın başlarına kadar çocukların büyümesi gelişmesi sadece biyolojik bir gelişme sürecini kapsamamış aynı zamanda çocukluğun kendisi bir anlam kazanmaya başlamıştır.

18.Yüzyılda sanayileşmeyle birlikte toplumsal yaşamdaki dönüşüm aile hayatını etkilerken aile yapısında ve işlevinde de değişime sebep olmuştur. Özellikle bu dönemde çocuğun iş hayatında diğer yetişkinlerle birlikte aktif olarak yer aldığı bilinmektedir. Bu dönem de çocuğun yetişkin arasında bir fark görülmeksizin başta madenler, fabrikalar ve tarımsal alanda yani ağır koşullarda çalıştırılmaktadır. 1890'lı yıllarla birlikte İngiltere de bu alanda ilk reformlar yapılmaya başlanmıştır. 1911 ile birlikte çocuk işçiliğine bazı yaş ve ağırlık gibi sınırlar getirilmeye başlanmıştır. 1950'li- 60'lı yılların çocuğu ise bu yıllarda ki siyasal ve kültürel hareketlerden fazlasıyla etkilenmiş ebeveynler çocuklarını daha özgür, birey olabilen, kendi sorumluluğunu alabilen şekilde çocuk yetiştirmeye yönelmişlerdir.

20. Yüzyılın sonlarından başlayarak toplumsal alandaki dönüşümler o günlere kadar hakim olan aile içi ilişkiler ve ebeveynlerin tutum, davranış ve düşünme biçim başta olmak üzere çocukluğun algılanması, çocuk yetiştirme pratiklerini de değiştirmiştir.

Bu hususta Frank Furedi, bu pratiklerin değişmesinin başlıca nedenlerinden biri olarak 1990'lı yıllardan itibaren güvenliğin toplumun temel değeri haline gelmesini göstermektedir. Ona göre, toplumsal ve tarihsel süreç içinde toplumsal yapıların, olguların tanımlanması ve anlamlandırılması değişiklik göstermektedir. Furedi, 1990'dan itibaren güvenliğin temel değer haline gelmesinin risklerin algılanışı ve bu doğrultuda gündelik yaşamımızı şekillendirdiğini belirtmektedir. Tehlike, tehdit, risk, güvenlik gibi kavramların tanımlanması ve anlamlandırılması toplumsal ve tarihsel süreç içerisinde değişiklik göstermektedir.

1990'dan itibaren kendisini gösteren güvenlik vurgusunun toplumun bütün alanlarına sirayet ettiği görülmektedir. Güvenlik, risk, tehdit, tehlike gibi kavramların algılanışı toplumsal yapıların geçirdiği dönüşümü ve bu dönüşüme neden olan faktörleri araştırmakta olan Furedi toplumun en küçük ve en temel olarak görülen aile kurumu da dâhil olmak üzere toplumsal dönüşüm sürecini incelemektedir.

Bu tez de ele alınan *paranoyak ebeveynlik* kavramsallaştırılması ve bunun görünümüleri kavramsal ve kuramsal odak noktamızı oluşturmaktadır. Frank Furedi'nin *Paranoyak Anne Babalık* kitabında aile kurumunun sorgulanması, anne-babalık rollerinin

yeniden konumlandırılması, anne-babalığın bir kimlik ve statü meselesi haline gelmesi, çocuk ve değişen çocukluk algısının nedenlerini araştırmaktadır. O, geçmiş dönemlere bakıldığında anne-babalığın statüsünün, bilgisinin, deneyimlerinin sorgulanma meselesi olarak görülmediğini, günümüzde ise ebeveynliğe ilişkin eleştirel ve öğretici bir tutumun hakim olduğunu belirtmektedir.

Furedi, değişen koşulları şu şekilde anlatmaktadır: Eskiden dünyanın acımasızlığına karşı bir sığınak olarak görülen aile hayatı, artık büyük ölçüde ev içi şiddet ve suiistimal alanıdır. Kaygının odağının sadece yabancı ya da suçlu olmadığını söyleyen Furedi, en yakın akrabaların, komşuların, arkadaşların kaygı odağı olabildiğini söylemekte ve bu durumun gündelik hayatı ve insanların en yakınlarıyla ilişki kurma tarzını etkilediğini belirtmektedir (Furedi, 2013: 73). Bu noktada “Eğer aile hayatı şüpheli olarak görülüyorsa, ebeveynlere, erkek kardeşlere ve kız kardeşlere tamamen güvenilmezse, daha uzak tanıdıkların güvenilirliğine nasıl inancımız olabilir?” sorusunu sormaktadır (Furedi,2013:74).

Furedi, ebeveynliğin değişen doğasının ve işlevini tartışırken bu köklü dönüşüme sebep olan asıl sosyal dinamiğin ilişkilerdeki belirsizliğin ortaya çıkmasında birçok neden olduğunu ancak en yaygın nedenlerden birinin davranış kuralları konusundaki netliğini kaybolması olduğunu belirtmektedir. Furedi, “Medyanın seri katil saplantısı, sapık ve hasta ruhlu bireylerle çevrili olduğumuz duygusunun bir yansıması” olduğunu ileri sürmektedir (2014:159-160).

Risk algısının insanın yaşadığı deneyimler tarafından şekillendirilmesi, değişim karşısındaki kuşkuculuğu ve insanlığın sorunlarına çözüm bulmanın imkansız olduğu duygusunu yansıtmaktadır. Kuşkuculuk ve güvensizlik durumu toplumsal alana yayılmıştır. Çözümlerin yaşamlarımızdaki geçerliliğini kaybetmesi, sorunların boğuculuğuna neden olurken, net ve açık çözümlerin olmadığına dair inancın toplumda yaygınlaşması da sorunları daha da vahim kılmaktadır. Bu kültür toplumsal yaşamın her alanında olduğu gibi çocuklara karşı bakışımızı ve tutumlarımızı da etkilemektedir.

Günümüzde güvensizlik duygusu arttığı için, toplum çocukları yabancılardan uzak durmaları konusunda uyarmaktadır. Tehlikeli yabancı, imgesi oluşurken en akla gelmeyecek sorunların ortaya çıkması hayal gücünü kemiren bir tehdide dönüşmektedir (Furedi,2014:162).

Toplumun motivasyonunun her an kötü bir durumla karşılaşabilme ihtimali üzerine olması oluşan kaygı zeminini destekleyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel mahalle kültürü ve komşuluk ilişkileri de dahil olmak üzere geleneksel yapılardaki hızlı çözülmeye paralel olarak bireysel ilişkilerin de akışkan, geçici, gündelik olması durumu ilişkileri muğlak bir noktaya taşımaktadır. Bireyler arası tutumlar da bu doğrultuda şekillenerek ihtiyatlı davranmanın takınılacak en iyi tavır olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyler arası ilişkilerdeki bu tür dönüşümler aile içi ilişkileri olduğu gibi çocukla olan ilişkileri de dönüştürmektedir.

Dolayısıyla bunun yansıması olarak, bugün çocuk yetiştirme tarzı, güvenliği ve tedbiri doğuştan erdemler olarak görmekte ve çocukların başına sürekli kötü bir şeyin geleceği beklentisi üzerinden paranoyak bir anne-babalığın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Öyle ki bugünün anne-babaları için ‘çocuk yetiştirme, gündelik hayatın riskleri ile başa çıkma ile değil, bütün bu risklerden uzak durma ile ilgilidir’ (Furedi,2013:65).

Bu çalışmanın amacı Frank Furedi’nin *paranoyak ebeveynlik* olarak tanımladığı sosyo-kültürel gelişmelerin nedenlerini ortaya koymak ve paranoyak ebeveynliğin bireylerin düşünme biçimi, tutum ve davranışlarına olan etkilerini incelemektir. Bu bağlamda geniş bir literatür araştırması yapılmış belirsizlik, tehlike, tehdit, risk, paranoya gibi kavramlar üzerinden; ebeveynlik ve bireysel ilişkilerin dönüşümü ve değişimi, güven ilişkileri, gündelik yaşam pratikleri ve bireylerin düşünme biçimine yansıması makro bir perspektifle ele alınmıştır.

Diğer bir deyişle bu çalışma, bireylerin ebeveynlik tutumlarını, çocuklarına ilişkin korku ve kaygılarını, hayatı değerlendirme biçimlerini anlamayı ve açıklamayı amaçlamaktadır. Çalışmada, nicel araştırma kapsamında 345 katılımcıya ulaşılmış bu anketlerin 341’i geçerli sayılarak değerlendirilmeye alınmıştır. Kotalı örneklem tekniği kullanılarak Aydın ilinde ikamet eden 18 yaş ve üzeri, 25 yaş altı çocuk sahibi olan ebeveynler araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır.

Araştırmanın kapsamı hakkında bilgilerin yer aldığı çalışmanın birinci bölümünde, araştırmanın konusu, araştırmanın amacı, önemi, soruları, metodolojisi, yöntemi ve tekniği, evreni ve örnekleme açıklanmıştır.

Araştırmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesi olarak kurgulanan ikinci bölümünde, ailenin tanımı, tarihçesi, değişen aile yapıları, çocukluk ve çocukluğa yüklenen anlamlar

açıklanmıştır. Sonrasında, risk toplumu kuramı çeşitli boyutlarıyla incelenmiş, bireyselleşme ve gündelik hayat ilişkileri tartışılmıştır. Daha sonra, aile içindeki değişim ve dönüşümün risk toplumu bağlamında ebeveynlik tutumları ve tanımlamalarına değinilmiş, çocuk-ebeveyn, çocuğun sosyal hayattaki yeri, konumu çocukluğun algılanması ve çocuk-yabancı, ilişkisi literatür taraması yapılarak detaylı bir biçimde ‘teorik çerçeve’ başlığıyla tartışılmıştır.

Üçüncü ve son bölüm olan bulgular bölümünde anket tekniğiyle elde edilen veriler yorumlanarak değerlendirilmiştir. Araştırmada son bölümü incelendiğinde bulgulardan dört farklı tema elde edilmiş ve farklı alt başlıklar oluşturulmuştur. Birinci temada araştırmaya katılanların temel demografik özelliklerine dair bilgilerin yanı sıra çocuklarının sayısı, nasıl bir okula gittiği, çocukların yaş aralığına ilişkin bilgiler verilmiştir. İkinci temada, katılımcıların kendileri yönelik ebeveynlik rollerini tanımlamaları, ebeveynlerin karşılaştıkları süreçler, ebeveynlerin aile süreçlerine ilişkin yaklaşımları, ebeveynlik ve medyaya dair tutumları bir dizi soru çerçevesinde irdelenmeye çalışılmıştır. Üçüncü temada, çocuk yetiştirmede otoritenin önemi, ebeveynlik ve çocuk bakımı, çocuk ve sosyal medya ilişkisi, katılımcıların çocuklarını kontrol etme süreçleri ele alınmıştır. Dördüncü temada ise, ebeveynlerin; risk algıları, çocuk ve yabancı ilişkisine yönelik algıları, kamusal alana güven, çocuk ve güven, dünyaya ilişkin algı ve güven düzeyi, kurumlara ve uzmanlara güven düzeyi gibi sorular bağlamında incelenmiştir.

1. BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Çalışmanın günümüzde ebeveynliğin deneyimlenme süreçlerinin, özellikle çocuklar ve ebeveynler arasında değişen ilişkilerin Frank Furedi'nin geliştirmiş olduğu paranoyak ebeveynlik kavramı çerçevesinde ele alınıp incelenmiştir. Çalışmada sosyo-kültürel değişimler bağlamında risk, güvenlik, belirsizlik, ihtiyatlı olma gibi kavramlar temelinde ebeveynliğin inşa sürecine etkisi, ebeveynliğin toplumsal konumunun incelenmesi, yaygın ebeveynlik, algı, pratik ve değer sisteminin yakın tarihsel süreç içindeki değişimi incelenecektir.

Çalışmada temel kuramsal tezimizi ve Frank Furedi tarafından kavramsallaştırılan “paranoyak ebeveynlik” tanımlaması tutum, değer, inanç, pratik ve uygulamaları yönünden incelenecektir. Buradaki amaçlardan birisi ülkemizde ebeveynlik üzerine yapılan sosyolojik çalışmaların sınırlı olmasından dolayı mevcut sosyolojik bilgi birikimimize katkı sağlamaktır.

Çalışmada ampirik verilere ulaşabilmek amacıyla öncelikle sosyal ilişkilerdeki dönüşüm, bireyselleşme, geçici gündelik akışkan ilişkiler, belirsizlik, tehdit, risk, tehlike gibi kavramlar ve ihtiyatlı olma durumu kuramsal tartışmalar üzerinden incelenecektir. Daha sonra ebeveynliğin değişen yönleri ve boyutları incelenip ele alınarak risk ve belirsizliklerin Türkiye’de ki görünümleri ortaya koyularak Delibaş’ın 2013-2017 çalışmaları ve ek olarak Ulrick Beck, Anthony Giddens, Frank Furedi, Zigmunt Bauman ve diğer mevcut literatürden faydalanılarak risk toplumu kuramı, güven ilişkileri, modernitenin sonuçları, bireyselleşme gibi kavram ve kuramsal tartışmalara yer verilecektir. Araştırmanın ana probleminin aydınlatılabilmesi standart bilimsel yöntem ve tekniklerin uygulanmasını zorunlu kılmaktadır. Araştırmamızda yararlanılacak ampirik verilerin derlenebilmesi için anket tekniği uygulanmıştır.

1.2. Araştırmanın Soruları

Günümüzde ebeveynliğe ve ebeveynlik tutumlarına ilişkin oldukça fazla enfomasyona gerek sosyal medya üzerinden gerek eğitim kurumlarında maruz

kalınmaktadır. Yerleşik hayata geçişle birlikte ortaya çıkan aile ve çocuk ilişkileri tarihsel ve toplumsal süreçte dönemsel olarak değişiklikler göstermektedir. Ancak 2000 yıllarda artarak devam eden itibaren artan “Nasıl iyi anne ve baba olunur?” , “Doğru çocuk nasıl yetiştirilir?”, “Çocuklarımıza nasıl davranmalıyız?” gibi sorular temelinde ebeveynlik üretim sürecinin ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Bu süreç yeni ebeveynlik tanımları ve pratiklerini de ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmanın cevaplandırmaya çalıştığı temel sorular şöyledir:

- 1- Risk toplumu ve belirsizlikler kuramı çerçevesinde tartışılmakta olan *paranoyak ebeveynlik* olgusunun çalışmamız bağlamında herhangi bir karşılığı var mıdır?
- 2- Kuram çerçevesinde eğer *paranoyak ebeveynlik* olgusu gözlemleniyorsa bunun gündelik hayattaki tezahür biçimleri nelerdir?
- 3- Ampirik verilere dayanarak *paranoyak ebeveynlik* tipolojisinden farklılık veya benzerlik gösteren ebeveynlik tipolojileri mevcut mudur?
- 4- Paranoyak ebeveynliğin kültürel değerleri ve değer sistemleri nelerdir?

Araştırmanın Alt Soruları

- 1- Ebeveynler çocuklarını koruyucu bir tutumla yetiştirmekte midir?
- 2- Katılımcılar, ebeveynlik süreçlerinde kendilerini yetersiz görmekte ve ebeveynliklerinin ilerlemesi gerektiğini düşünmekte midirler?
- 3- Ebeveynler çocuklarının okul hayatında iş hayatında ya da sosyal yaşamlarındaki başarısızlıklarından kendilerini sorumlu görmekte midir?
- 4- Ebeveynlere yönelik beklentilerin artması ebeveynlerin çocuk yetiştirirken kendilerini baskı altında hissetmelerine neden olmakta mıdır?
- 5- Ebeveynler çocuklarının gelişimiyle ilgili konularda sıklıkla uzmanlara başvururlar.
- 6- Ebeveynlerin kamu, kurum ve kuruluşlara güven düzeyleri düşük müdür?
- 7- Ebeveynler geleceğe yönelik güven düzeyi düşük müdür?

8- Ebeveynler çocuklarının güvende olmadıklarını düşünmekte midir?

9- Ebeveynlerin bireylere olan güven düzeyleri düşük müdür?

10- Ebeveynler çocuklarını geleneksel çocuk yetiştirme biçiminden farklı şekilde yetiştirmek istemekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Toplumsal ve tarihsel süreç içinde anne babalığın deneyimlenmesi farklılıklar göstermektedir. Geniş aile yapısından çekirdek aileye geçiş süreci kadınların çalışma yaşamına girmesi çok çocuklu bir aile modelinde iki veya tek çocuk olmasının tercih edildiği süreç farklı deneyimleri de beraberinde getirmiştir. Modernleşmenin aile içinde ki dönüşümlerinin yanı sıra 1990-2000'lerden itibaren Giddens'in "Geç modernleşme", Beck'in "Risk Toplumu" olarak adlandırdığı günümüz toplumların da bireysel ilişkilerin güven, risk, tehlike gibi kavramlar temelinde ilerlemesinin toplumsal yapıların en temel birimi olarak görülen aile kurumunu eğitim ve dönüşüm sürecinden geçirdiği görülmektedir.

Ailelerin çocuklarının yetiştirilmesine ilişkin kaygıları sadece günümüzde değil, 2000 yıllar sonrası hızla artan bir problem haline gelmiştir. Bu durum, risk ve tehlikelerle dolu bir dünyada ebeveyn olmanın başlıca bir sorun haline gelmesine neden olmaktadır. Özellikle çocuklara ilişkin sosyal medya ve kitle iletişim araçları üzerinden çocukların cinsel istismara uğramaları, çocuk kaçırmaları gibi önemli konular toplum üzerinde bir travma etkisi yaratmaktadır. Bu süreçte ebeveynliğe ilişkin gelişen ebeveynlik kültürü, ebeveynliğin kapsamını ve derinliğini alabildiğince genişletmiştir. Bu genişlemiş ebeveynlik bireylerin kendilerine ve çocuklarına ilişkin yeni bir inşa süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu inşa süreci yeni dönemde anne-babalığın profesyonel bir mesleğe dönüşmesiyle sonuçlandığını söylemek mümkündür. Bu noktada günümüzde ebeveynler için kaygı, anksiyete ve hatta paranoyaya dönüşmüş olan bu gelişmenin Türkiye'de ki yansımalarının incelenerek ortaya konulması önem arz etmektedir.

Toplumsal yapıların bütünlüğü ve fonksiyonel işlevi açısından önemli olan aile olgusundaki dönüşümün sosyal ilişkilerde, sonraki kuşakların yetiştirilmesi ve toplumsallaştırılması açısından önemi yadsınamaz. Mevcut sosyolojik literatürde aile çalışmalarıyla ilgili oldukça fazla sayıda çalışma yapılmasına karşın ailelerin çocukları söz

konusu olduğunda tehdit, tehlike, belirsizlik, risk, kaygı gibi kavramların risk toplumu perspektifinde analiz edilen aile yapısına ilişkin çalışma alanlarının oldukça bakir olduğu görülmektedir. Bu çalışma sosyal bilimler literatürüne katkı sağlayarak bilgi eksikliğinin giderilmesini amaçlamaktadır.

1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği

Sosyolojinin nesnesi toplum iken yöntemi pozitivist ve hermeneutik olarak ikiye ayrılmaktadır. Sosyolojinin ortaya çıkışında bir bilim olarak fen bilimleri gibi yöntem ve nesnesinin bulunduğu fen bilimleriyle ortak özellik gösteren, pozitivist yöntem anlayışı hakimdir. “Aydınlanma düşüncesi ve doğa bilimlerindeki gelişmeler, pozitivist teorik hazırlayıcıları olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bizim de çalışmamızın temel izleğini oluşturan bilim teorisi çerçevesinde pozitivism, “doğru bilginin elde edilmesinde deney ve gözlemi nihai kriter olarak kullanan, bilimin nesnesinin sayılabilir ve ölçülebilen varoluş biçimleri olduğunu savunan; sosyolojide pozitivism, sosyolojinin fizik anlamında bir bilim olabileceğini, sosyolojinin nesnesinin toplumsal ve insani varoluşun sayılabilir, ölçülebilir ve gözlemlenebilir özellikleri olduğunu savunan entelektüel eğilimin adıdır” (Arslan,2009:108).

Ancak pozitivist bir yöntem anlayışının değişen tarihsel ve toplumsal koşullarla birlikte yeterli olmadığı görülmüştür. “Bu minvalde, hermeneutik geleneğin, pozitivist anlayıştan bütünüyle farklı olarak, fizik-metafizik, olgu-değer, bilimsel-bilimsel olmayan ve benzeri ayrımları anlamsızlaştırarak, insanın olduğu her yere ve insanın her yönüne bilimsel ve felsefi ilgisini yoğunlaştırdığı söylenebilir. Kaldı ki, hermeneutik, yorumlanacak şey olarak insanı ve onun eylemini temele almasının yanında, yorumlayan olarak insana, insanı bütün diğer varlık ve şeyler gibi nesneleştiren anlayışların yaygınlaştığı modern dönemle birlikte yitirdiği, merkezi ve önemli konumunu geri vermek yönünde bir çaba olarak da görülebilir” (Arslan,2009:151). Weber’in eylem teorisiyle başlayan Fenomonolojik sosyolojiyle devam eden mikro etkileşimci yaklaşım toplumsal olgularda inşa süreçlerini, bireysellikleri ve biricikliklerin göz önüne alındığı bir yaklaşım olarak 1970’lerden itibaren sosyal bilimlerde yaygın bir yöntem olarak kullanılmaktadır.

Pozitivist yöntem makro boyutu görmeyi sağlarken daha çok yapısalcı bir boyutta olmasıyla olguların inşa süreçlerini göz ardı etmektedir. Hermeneutik yöntem ise bireylerin inşa süreçlerine odaklanırken mikro boyutta bir bakış kazandırmasıyla birlikte genel

çerçevenin göz önüne alınmasını engelleyebilmektedir. Pozitivist ve hermeneutik yöntemin kendi içlerinde eksikleri bulunurken iki çalışma yönteminin bir arada bulunması çalışmaya kapsamlı bir boyut kazandırarak olgulara makro ve mikro açıdan bakabilmeyi sağlamaktadır. Bu nedenle sosyal bilimlerde yapılan çalışmalarda hangi yöntem ve tekniği kullanmanın uygun olduğu tartışmalı bir konu olmakla birlikte uygulanan araştırma yönteminin tekniği de konuya uygun olarak belirlenmelidir. Ancak her çalışma kendi içinde belirli sınırlılıkları içerdiği için her zaman iki yöntemde kullanılmasının mümkün olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Bazı çalışmaların sorunsalları sadece tek bir araştırma tekniği kullanılarak da yeterli veriyi sağlamaktadır. Bu araştırmada da tek bir araştırma tekniği kullanılacaktır.

Çalışma da nicel araştırma yöntemlerinden olan anket uygulaması yapılacaktır. Araştırma da anket tekniğinin uygulanmasının nedeni makro boyutta bir olgu olarak ebeveynlik süreçlerine etki eden faktörleri ortaya koymak ve risk, belirsizlik ve güven ilişkileri bağlamında analiz edilmesini sağlamaktır. Ayrıca araştırma Aydın şehrinin iç dinamiklerini de görebilmemizi sağlayacaktır.

Anket tekniği: Kişi ve grupların bir konu veya kendileri hakkında önceden hazırlanmış bir formun sorularına yazılı cevap vermeleri demektir. Anket; **fikirler, inanışlar, bireysel yaşantılar ve önerilerle** ilgili bilgilerin elde edilmesi için en uygun bir yol olarak görülmektedir. Anket tekniğinin bulunması, sosyoloji, psikoloji, sosyal antropoloji, ekonomi ve eğitim araştırmalarının gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Ankette isim bulunmadığı için alınan sonuçlar görüşmeye göre daha objektiftir. Sorulan soruların araştırma konusu ile ilgili olmalıdır. (Arslanoğlu, 2010: 12-13).

1.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Evren ve Örneklem Bilgisi

Ebeveynlerin çocuklarına ilişkin kaygı, korkularını araştırırken bir olgu olarak “Paranoyak Ebeveynlik”in ölçülebilmesi için makro boyutlu bir çalışmanın olmazsa olmazlığı durumu ortaya çıkmıştır. Bu durum sonucunda anket tekniği kullanılacak olup anketin için de açık uçlu sorulara da yer verilmiştir. Söz konusu durum ebeveynlik süreçleri olduğunda çocuklarla ilgili inşaa süreçlerinin ortaya koyulabilmesi için biyolojik olarak çocuk olarak kabul edilen yaş aralığı araştırmamız için önemli bir husus teşkil etmektedir.

Araştırmada önemli noktalardan biri örneklemin büyüklüğü ve güvenilirliğinin hesaplanmasıdır. $\alpha = 0.05$ için ± 0.03 , ± 0.05 ve ± 0.10 örnekleme hataları için farklı evren büyüklüklerinden çekilmesi gereken örneklem büyüklükleri hesaplanarak aşağıda Tablo 1.1’de verilmiştir.

Tablo 1.1. $\alpha = 0.05$ İçin Örneklem Büyüklükleri

Evren Büyük- Lüğü	± 0.03 örnekleme hatası (d)			± 0.05 örnekleme hatası (d)			± 0.10 örnekleme hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Kaynak: (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004, s.50)

Buna göre araştırmanın örneklem büyüklüğü tabloya göre ± 0.05 örnekleme hatası ile (d) p=0.3, q=0.7 sütununa göre belirlenmiştir. Bu yönde araştırmanın örneklemini toplam 341 kişi oluşturmuştur. Örneklem grubu Aydın ilinde yaşayan 18 yaş üstü bireylerle sınırlandırılmıştır. Kota örnekleme tekniği kullanılarak uygun çalışma grubu oluşturulmuştur. Kişiler belirlenirken evli olma, yaş çocuk sahibi olma ve çocukların yaş aralığı gibi kriterler gözetilmiştir. Bu yönde, 345 kişiden oluşan bir örneklem grubuna ulaşılmış ve toplam 341 anket geçerli sayılarak değerlendirilmiştir.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma ebeveynlerin kendileri ve çocuklarına ilişkin kaygı ve korkularının turum ve davranışları ve gündelik yaşamlarındaki pratiklerini nasıl etkilediği ele almaktadır.

Bu anlamda, araştırma örnekleminin Ege bölgesinde Aydın’da ikamet eden 18 yaş ve üstü bireylerden oluşması tüm ülkeyi kapsamayıp sadece bir ilde yaşayan bireyleri temsil etmesi, araştırmanın mekânsal sınırlılığını ortaya koymaktadır.

Çalışma 0-25 yaş arası çocuk sahibi ebeveynlerle yapılacak olup, böyle bir kriterin konulma nedeni bebek, çocuk ve gençlere ilişkin kaygı ve korku durumlarının yetişkinlere oranla daha fazla olmasıdır. Bu nedenle anket sorularının bu yaş grubu aralığına uygun oluşturulmuştur. Çocuk yaş aralığının 0-24 yaş aralığı olarak seçilerek 25 yaş üzeri kişilerin alınmamasının nedeni kendine yetebilme ve kendini idame ettirebilme yeteneklerinin yüksek olması nedeniyle çalışmaya alınmamışlardır.

2. BÖLÜM

2. TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Aile ve Çocuk

2.1.1. Ailenin Tanımı ve Tarihçesi

Araştırmanın ikinci bölümünün ilk başlığında ailenin tanımı, değişen aile tipleri, ailenin tarihçesi, çocukluğun tanımı, tarihçesi ve çocukluğa yüklenen anlamlar incelenmiştir. Yerleşik hayata geçişle birlikte ailenin ortaya çıkmıştır. Ailenin yüzyıllar süren tarihçesi ailenin toplumun temel taşı olarak görülmesi; ailenin, toplumsal olgu olarak bir araştırma nesnesi olmasına neden olmuştur. Aileye ilişkin farklı yaklaşımlar söz konusudur. Bunlardan bazıları şöyledir.

Aile, toplumların çekirdeğini oluşturan en küçük toplumsal kurum olarak tanımlanmaktadır. “Toplumların temel kurumu olarak genel bir nitelik taşıyan aileyi bireylerin karşılıklı hak ve ödevlerle birbirine bağlı olduğu, ortak amaçlar çerçevesinde birleşmiş insanlardan oluşan bir birlik olarak da tanımlayabiliriz. Aile, içinde bulunduğu toplumun kültür özelliklerini aksettirir, aynı zamanda aile bireyleri toplumun kültürel özelliklerini kuşaktan kuşağa aktarma görevini yerin getirir” (Kulaksızoğlu, 1989: 35).

“Aile, yalın bir birliktelikten ziyade kişinin yaşamının tüm evrelerinde farklı nitelik ve nicelikte tezahür edebilecek, doğumundan ölümüne kadar insanın ortak paylaşım, etkileşim ve karşılıklı iletişimi ile şekillenen bir olgudur” (Pehlivan, 2017: 60).

Aile aynı zamanda, bireylerinin belli bazı biyolojik ve cinsel ihtiyaçlarının giderildiği beslenmesinin ve tehlikelerden korunmasının sağlandığı bir kurum olarak da tanımlanmaktadır (Kulaksızoğlu, 1989: 35).

“Ailenin kendine özgü iç dinamikleri belirli bir yapılanması vardır. Aile toplumun çekirdeği olarak tanımlanırken, aile toplumun devamlılığını, iş yaşamının sürekliliğini kültürel değerlerin aktarımını sağlamaktadır. Ailenin toplum için önemli görevleri vardır çocuğun yetiştirilmesi, sosyalleşme süreçleri, eğitim ve güvenlik gibi temel gereksinimler aile tarafından karşılanmaktadır” (Tezel Şahin ve Cevher, 2007: 77-78).

“Bazı araştırmacılar, sosyal hayatın ana şekillerinden biri olarak kabul ettikleri aileyi, “sosyal birlik, sosyal bir grup, bir sosyal örgüt, topluluk, sosyal bir kurum ve daha ileri giderek sosyal bir yapı olarak” değerlendirmişlerdir (MacIver and Pagey, 1969; akt: Acar, 1990: 12). “Goode, ailenin işlevlerini; üretim, sosyal statüler ve görevler yükleme, sosyal kontrol, çocukların biyolojik duygusal yönden korunması ve yetiştirilmesi işlevi; Winch, üretim, toplumsallaştırma, eğitim, ekonomik, politik ve dini işlevler; Mayntz, kültürel ve boş zamanları değerlendirme işlevi; Neidhardt ise, gerilimleri azaltma ve yumuşatma işlevi, şeklinde ifade etmektedir” (Ergün, 1987: 39). Bir grup yazar ailenin tanımını onun işlevleri üzerinden yapmıştır. Bunlardan diğer bir örnek Ogburn’dur.

“Ogburn (1963), ailenin işlevlerini, daha bütüncül bir yaklaşımla ele almıştır. Ona göre, ailenin işlevleri; neslin devamını sağlamak, ekonomik gereksinimleri karşılamak, çocuklara eğitim vermek, dini bilgi ve inançlarını kazandırmak, boş zamanı değerlendirecek etkinlikler gerçekleştirmek, statü sağlamak, aile üyelerinin birbirini kollamaları, karşılıklı sevgi ortamı meydana getirmek, cinsel doyumu sağlamak için meşru ortam oluşturma gibi işlevlerdir. Ackerman(1958) ise ailenin işlevlerini ‘biyolojik’, ‘ekonomik’, ‘sosyal’, ‘psikolojik’ olmak üzere dört başlıkta toplamıştır” (Bulut, 1993:3).

İşlevselci yaklaşımlardan “Elliot ve Merill (1961: 350) Ogburn’un klasik sınıflamasına bir görev daha ekleyerek ailenin işlevlerini; biyolojik, ekonomik, koruyuculuk, psikolojik, eğitsel, dini, boş zamanı değerlendirme ve saygınlık sağlama şeklinde sınıflandırmışlardır (Gökçe, 1990: 218). Skolnick, aileyi üç açıdan ele alarak incelemiştir. Ona göre, ailenin, ekonomik ihtiyaçların sağlanması ile iş bölümü yapılması, üreme, çocukların bakımı ve sosyalleşme gibi işlevleri vardır” (Soner, 1995: 14).

Buraya kadar incelediğimiz yazarların ailenin işlevlerine yapmış oldukları kısaca

1) Biyolojik İşlev 2) Psikolojik İşlev 3) Eğitim İşlevi 4) Toplumsal İşlev 5) Kültürel İşlev 6) Ekonomik İşlev (Kır, 2011) olarak özetlemek mümkündür.

Ailenin tarihsel süreçteki tanımları değişmektedir. Ailenin toplumun temel değeri olarak görülmesi tarihsel süreç içerisinde farklılıklar göstermektedir. Özellikle ulus-devletlerin kurulumundan itibaren sistemin devamlılığının sağlanmasında çekirdek görev aileye verilmiştir. Toplumsal koşullar değiştikçe aileye yüklenen anlam ve ailenin sorumlulukları farklılıklar göstermektedir. Tarihsel süreçteki değişen anlamlar ve sorumlulukların yanı sıra ailenin tanımı ailenin işlevleri çocukluğun tanımı ve tarihsel

süreçteki anlamları da değişiklikler göstermektedir (Tezel Şahin ve Cevher, 2007: 777) Son yirmi otuz yıllık küresel ve toplumsal değişimlerinin her kurum üzerinde olduğu gibi aile kurumu üzerinde de köklü değişimlere sebep olduğunu gözlemliyoruz.

Aile olgusu günümüzde oldukça tartışmalı bir konudur. Çünkü ailenin anlamı toplumsal ve tarihsel süreçte değişiklikler göstermiştir. Bu durumda aile olgusuna farklı anlamlar yüklenmesine neden olmuştur. Modernleşme de aile sistemin devamlılığı ve toplumsal düzenin aşılması noktasında oldukça önem taşımaktadır. Kapitalist sisteme eklenen bireyler toplumsal sistemin devamlılığını sağlamaları için önemlidirler. Bu nedenle kendini toplumsal normlara bağlı olarak bireyler için aile kurumu oldukça önem taşımaktadır. Ancak bazı sosyal bilimcilerin (Giddens, Beck, Bauman gibi.) ifadesiyle “Geç Modernleşme”, “refleksif modernleşme” ve “postmodernizm” “ileri modernleşme” olarak farklı farklı tanımlanan günümüz toplumunda aileye farklı anlamlar yüklenirken, ailenin yapı ve içeriğinin ve aile kurumunun yok olduğu da iddia edilmektedir.

Aile, tarihsel süreç içerisinde dönemsel olarak değişimler geçirmiştir. 18. Yüzyıl da sanayileşmeyle birlikte aile yapısında dönüşümler olmuştur. Geleneksel toplumdan, modern topluma geçişle birlikte geniş aile modelinden çekirdek aile modeline geçiş yaşanmıştır. “Tarihsel süreçte yaşanan en radikal dönüşümlerden biri olan modernleşme, kurumlar, değerler, inanışlar ve üretim biçimleri bakımından geleneksel toplumdan yeni bir toplumsal yapıya geçişi ifade etmektedir” (Can, 2013: 77).

Kentleşme, göç, kadınların iş yaşamına girmesi, çocuk doğumlarının kontrol edilebilmesi gibi süreçler aile yapısındaki dönüşümlere neden olmaktadır. Aynı zamanda aydınlanma dönemi ile başlayan ilerleme, sekülerizm, bireycilik, hümanizm, rasyonalizm ve pozitivizm gibi akımlar modern topluma yön vermişlerdir (Yıldırım, 2009b; akt. Can, 2013: 78) Toplumdaki bu dönüşümlerde ailenin yapısını değiştirmiş ve farklı aile tiplerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

2.1.2. Değişen Aile Yapısı ve Tipleri

Modernleşme süreciyle değişen aile yapısı 1980-2000’lerden itibaren farklı aile biçimlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Aile olgusu farklı formlarda karşımıza çıkmakta olsa da toplumsal yapılar içindeki önemini ve işlevini devam ettirmektedir. Türkiye’nin toplumsal yapısı batı toplumlarına göre farklılıklar göstermektedir. Türkiye’nin kendine özgü dinamikleri bölgesel olarak da farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar bazı

bölgelerde geleneksel aile yapılarının devamlılığı görülürken bazı bölgelerde daha bireysel ve farklı aile biçimlerine rastlandığı yönündedir. Modernleşmeyle birlikte artan bireyselleşme ve bireyciliğin yükselişi bireyleri geleneksel norm ve değerlerden uzaklaştırarak yalnızlaştırmaktadır.

Bireyselleşme süreci bireylerin hayata bakışını değiştirmekte ve özgür ve alternatif yaşam tarzlarına bireyleri adapte etmektedir. Evlilik bu noktada geleneksel bir bağlılık biçimi iken farklı aile biçimlerinin ortaya çıkması da bu özgür ve alternatif yaşam biçimi düşünce tarzıyla ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2.1. Türkiye’de Bireylere Göre Hane Tipleri, 2006 ve 2011 Yılları

Yıllar	Çekirdek Aile	Geniş Aile	Yalnız Yaşayanlar
2006	74,3	20,7	2,7
2011	73,6	17,7	4,7

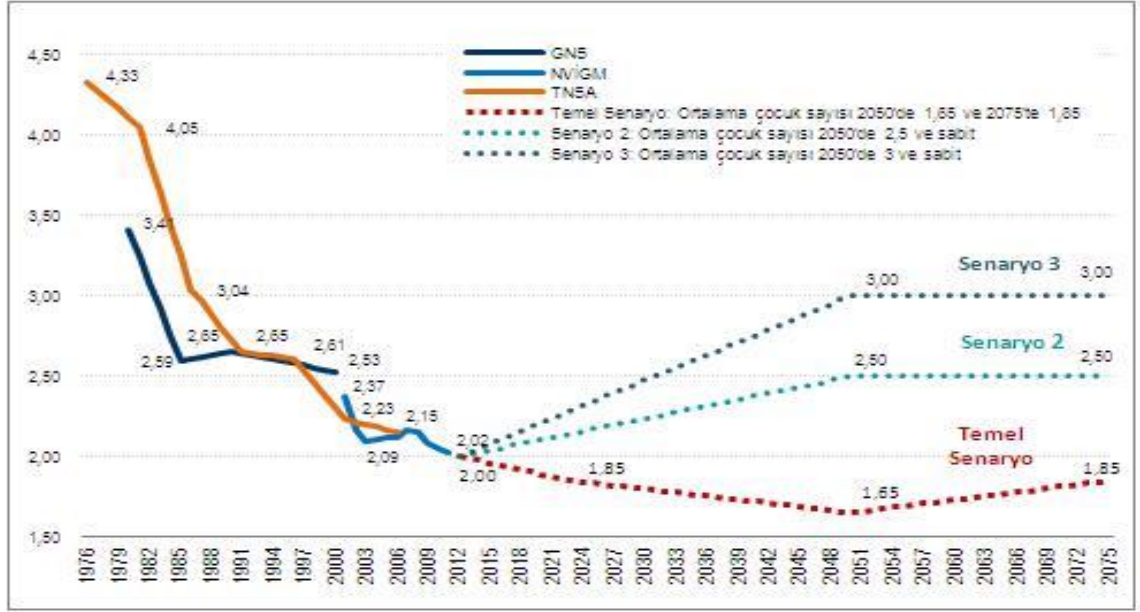
Kaynak: TAYA, 2006-2011 %

Tablo 2.2. Hanehalkı Tiplerine Göre Hanehalkı Oranı, 2014-2018

Yıllar	Çekirdek Aile	Geniş Aile	Tek Kişilik
2014	67,4	16,7	13,9
2015	66,9	16,5	14,4
2016	66,4	16,3	14,9
2017	66,1	16,0	15,4
2018	65,3	15,8	16,1

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2014-2018

TAYA 2006-2011 verileri ile TÜİK 2014-2018 verileri incelendiğinde çekirdek aile ve geniş aile, hanehalkı oranlarında yıllara göre giderek bir azalma olduğu görülürken, tek kişilik hanehalkı oranlarında ise artma olduğu tespit edilmiştir. Her iki tabloda modernleşme sürecinde yıllar içinde ailede yaşanan hanehalkı oranlarındaki değişimleri göstermektedir. (TAYA 2006-2011, TÜİK 2014-2018). Bu durum modernleşme sonrası dönemlerde geniş aile sayısının azalırken, çekirdek aile ve yalnız yaşayanlarının sayısının arttığını göstermektedir.

Kaynak: TÜİK, Nüfus Projeksiyonları 2013- 2075

Grafik 2.1. Toplam Doğurganlık Hızı, Türkiye, 1976-2075

TÜİK verilerine bakıldığında tablo 2.1. ve 2.2. aile biçimlerinin değişmesiyle birlikte Türkiye’deki doğurganlık hızının da düştüğünü söylemek mümkündür. Grafikte görüldüğü üzere toplam Türkiye’de doğurganlık hızı 1976’dan bu yana ciddi bir düşüş göstermektedir. Temel senaryo üzerinden bakıldığında 1976’da 4,5 olan doğurganlık hızının 2015’e kadar 2,0’ye düşeceği, 2015’ten sonra da düşüşe devam ederek 2050 yılına kadar devam edeceği görülmektedir.

Tek bir aile tanımı olmadığı gibi farklı aile tiplerinin olduğunu da söylemek mümkündür. Ailenin sadece belirli zıtlıklar içeren tanımlamalardan ibaret olarak görmek yanlış olacaktır. Örneğin büyük/küçük, geleneksel/modern geniş/dar gibi tanımlamalardan ibaret görmek. Toplumlar tarihsel ve toplumsal süreç içinde farklı hızlarda farklı dönüşüm süreçleri geçirmeleri nedeniyle toplumsal yapılarda farklı farklı aile tipleri de ortaya çıkmıştır (Duman, 2012: 36).

“*Geleneksel olarak evlilik, yetişkin bir kadın ve yetişkin bir erkek arasında yasal geçerliliği olan bir ilişki biçimidir. Birlikte yaşama, özellikle de Batı toplumlarında yaygınlaşmaktadır. Birlikte yaşamaya başlamak evliliğin başlangıç aşaması olarak da görülebilmektedir. Birlikte yaşamak bir “deneme evliliği” olarak görülmektedir. Eşcinsel aileler, eşcinsel kavramı, aynı cinsten olan kişilerle cinsel birliktelik yaşayan veya aynı cinse eğilim duyan kişileri anlatmak için kullanılmaktadır. Erkek eşcinsellere “gay”, kadın eşcinsellere de “lezbiyen” denmektedir. Tek ebeveynli haneler, Son yıllarda tek ebeveynli*

ailelerin sayısı gittikçe artmaktadır. Tek ebeveynli hane reisi sadece kadın veya hane reisi sadece erkek olan haneleri ifade etmektedir.

Bu ailelerin sayısındaki artışın nedenleri is şunlardır:

- Boşanma veya ayrılma
- Evlilik dışı doğumlar
- Kadının kocasının ölmesi” (Kasapoğlu vd. 2012: 35-38)

“Giddens’a (2000: 151) göre ise aile, günümüzde dünya çapında bu tür değişimleri yaşamaktadır. Geniş aile ve diğer akraba gruplarının etkilerinin azalması, eşin özgürce seçimi konusunda liberal bir eğilimin bulunması, evliliğin oluşturulmasında ve aile içinde alınan kararlarda erkek egemen yapıdan sıyrılarak kadın haklarının da önemli ölçüde karar mercii sayılması, yaygın olan akraba evliliğinin baskınlığını yitirmesi, cinsel özgürlük düzeylerinin tüm toplumlarda ve özellikle bunu sınırlandırıcı toplumlarda gelişmesi ve çocuk haklarının genişletilmesinin yanı sıra çocuğa endeksli anne baba tutumlarının oldukça revaçta olması gibi temel yönelimler bulunmaktadır” (Can,2013:84-85).

Erol’a (2018:874) göre, “topluluktan özgürleşme ve böylece bireyciliğin yükselmesiyle birlikte aile kurma örüntülerinde de bir çeşitlilik gözlenmeye başlamıştır. Tek kişiden oluşan hanelerin, tek ebeveynli ailelerin, gönüllü olarak çocuksuz olmayı seçmiş evliliklerin, birlikte yaşamaların ve çekirdek ailelerin sayısındaki bu gözlenebilen artış, bu çeşitliliği açıkça ortaya koymaktadır”. Araştırmanın 2.2 Bölümünde bu konuya detaylı bir şekilde yer verilecektir.

2.1.3. Çocuk ve Çocukluğun Tanımı ve Tarihçesi

Çocuk dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren öğrenme süreci başlamaktadır. Çocuğun aile içinde 2 farklı konumlanması vardır. Birincisi çocuğun aile içindeki konumu burada çocuk ebeveynleri tarafından nasıl konumlandırıldığı, aile içinde ve toplum içindeki ebeveynlerin çocuğa karşı tutumlarının nasıl olduğudur, ikincisi ise çocuğun kendini tanıması aile içindeki ve toplumda kendini nasıl konumlandığıdır. Çocuk ilk deneyimini aile içinde edinir, kendini aile içinde tanır ve sosyalleşmeye aile içinde başlar. Aileyle kurulan iletişim ve sosyalleşme süreçleri toplumsal kurumlara, bireylere bakış da önemli bir etkiye sahiptir (Tezel Şahin ve Cevher, 2007: 78).

Çocuklar, aile ortamında, insan ilişkilerinin bütün karmaşıklığını gözlemler, anlamlandırmaya çalışırlar ve yorumlar. Çocuk doğduğu andan itibaren belirli bir döneme kadar anne ve babanın baskın etkisi altında yaşamını geçirir. Çocuk, bu süreçte ebeveynleri ve ailenin diğer fertleriyle sürekli bir etkileşim halindedir. Çocuk bu etkileşim sürecinde keskin bir gözlemcidir. Aile ilişkilerinin temelini anne ve babanın birbirlerine karşı tutumları oluşturmaktadır. Aile bireylerinin farklı rolleri üstleniyor olması, ortak yaşamı belirlemekte ve biçimlendirmektedir. Aile içindeki bireylerin biçimlenme şekli topluma yansımaktadır. Bu noktada toplumun, aile içinde biçimlenmiş bireylerin sentezinden meydana geldiğini söylemek mümkündür (Özensel, 2004: 78-79).

Aile toplumsallaşmanın gerçekleştiği ilk kurumdur. Çocuklar ve ebeveynler diğer bireylerle doğrudan ve dolaylı olarak bir ilişki içindedirler. Aile bireylerinin eylemlerinin belirlendiği ve tanımlandığı samimi ilişkileri içinde barındıran bir gruptur (Özensel, 2004: 79-80). Sosyolojik bağlamda değerlendirdiğimizde çocukların toplumsal olarak kurgulandıkları ve sosyalleştikleri ilk yer ailedir. Ayrıca çocukların sosyal dünyaya ilişkin özgül görüşleri ve düşünceleri vardır. Gerek yapılardan gerekse dış dünyadan etkilenmelerinden dolayı oluşan ortak özellikleri olmakla birlikte her biri ayrı birer öznedir (Pehlivan, 2017: 50).

“Çocukluk, hem evrensel bir deneyimdir hem de kültürlere özgüdür. Her toplumun varlığını sürdürebilmesi için çocuklarının olması, onları yetiştirmesi gerekir ve her birinin de çocukları korumaya yönelik kendine özgü yöntemleri vardır. Her kültür, çocukların neye benzediğine ilişkin görüşlerini ve kendi geleceğine dönük kültürel vizyonunu gerçekleştiren çocuklarla ilgili uygulamalarını göstermede kendine özgü yöntemler tasarlarken, bir gelişim evresi olarak çocukluğu farklı bir biçimde tanımlar ve bölümlendirir” (Güçlü, 2016: 2).

Çocukluk bireylerin hayatının bir bölümünü oluşturmaktadır. Çocukluk biyolojik bir süreç olduğu gibi aynı zamanda sosyolojik, psikolojik ve tarihsel de bir süreçtir. Hem çocukluk yaşantısı hem de çocukluk kavramı tarih boyunca farklılıklar göstermektedir. çocukluk kültürel bir özellik taşıırken norm ve değerlere de dayanmaktadır. Bu nedenle tarihsel süreç içinde toplumdan topluma çocukluğun tanımı ve anlamı değişmektedir (Güçlü, 2016: 2).

Antropologların geçmişte çocuklara verilen değerle ilgili yaptıkları araştırmalar, değerli ve değersiz çocuk algısı olmak üzere iki farklı yöne işaret etmektedir.

Antropologların yaptıkları çalışmalarda mezar taşları ve kıyafetler incelendiğinde çocuklara yetişkinler gibi davranıldığı ve değer verildiği şeklinde yorum yapılmıştır. Çocukların da sıradan insanlarla bir tutulduğunu söyleyen antropologlar çocukluğun ve ona verilen eşsiz değerın modernleşmeyle birlikte yaratıldığını ve çocukluğun modernist bir algı olduğunu söylemişlerdir (James ve Prout, 1997; akt. Pehlivan, 2017: 51).

“Ortaçağ dünyasında okuryazarlığın, eğitim düşüncesinin ve fikrinin olmaması, çocukluk fikrinin oluşmadığının göstergeleridir. Doğaldır ki bu öykünün içine sadece yaşamın sertliğini değil, yüksek orandaki çocuk ölümü oranlarını da eklemeliyiz. Kısmen çocukların varkalma (:survial) yetersizliklerinden dolayı yetişkinler, çocuklara yönelik olarak normal kabul ettiğimiz duygusal bağılıklar gerçekleştiremediler” (Postman, 1995: 30-31).

Postman (1995: 53), 16. Yüzyılda bebekliğin yedi yaşında bittiğini ve yetişkinlik döneminin başladığını belirtmiş, çünkü arada ki dönemde kimseye ihtiyaç olmadığını söylemiştir. 16. ve 17. Yüzyıllardan sonra çocukluğun varlığı doğal düzenin bir özelliği olarak benimsenmeye başlarken, çocukluğun başlangıç dönemlerini ele alan J. H. Plumb’a göre: “Çocuk, giderek artan bir biçimde bir saygı nesnesi, yetişkin dünyasından ayırtılıp korunmayı gerektiren ve farklı bir doğası olan özel bir varlık olmaya başlamıştı”.

Postman (1995: 59-60), Matbaayla birlikte okur-yazarlığın ve enformasyonun yayılmaya başlamasıyla birlikte bilgiye ulaşması ve bilginin öğrenilmesi durumu insanlar arasında kategorilendirilme yapılmasına giderken çocukluk devrinin belirmeye başlaması ve çocukluğun sosyal ve entelektüel bir kategori olarak algılanmasına neden olmaktadır.

“Çocukluğun oluşumu biçimlenmeye başlarken modern ailenin oluşumu da şekillenmeye başlamıştı. Aries’in vurguladığı gibi, modern ailenin oluşumunda ki gerekli etken, formal eğitimin icadı ve daha sonra yaygınlaşmasıydı. Çocukların formal biçimde uzun dönemler eğitilmesi gereksinimi, ailesel dikkatin tekrar çocuklara yönelmesine yol açmıştı. Aileler gardiyanlara, muhafızlara, koruyuculara, baskıcılara, bakıcılara, cezalandırıcılara, beğeni ve dürüstlük hakemlerine dönüşürken, onların beklentileri ve sorumlulukları daha ciddileşmiş ve zenginleşmişti” (Postman, 1995: 61).

Çocukluk, bazı dönemlerde yok oluşun kıyısına gelmesine rağmen hiçbir durumda ortadan kaybolamamıştır. Örneğin, 18. Yüzyılda geliştiği biçimiyle sanayileşme, çocukluğun sürekli ve korkulu bir düşmanı olmuştur. İngiltere’ de okur-yazarlık, okullaşma

ve çocukluk, 17. Yüzyılın sonlarına kadar hızlı biçimde gelişmiştir. Fakat endüstriyel kentlerin gelişmesiyle ve fabrika ile modern işçilere olan gereksinimle birlikte çocukların özel doğası, ucuz işgücü olarak faydalanma biçimine tabi kılınmıştır (age. 71-72).

Çocukluk, Atlantik'i aşp Yeni Dünya'ya yol alırken, 19. ve 20. Yüzyıllara doğru çocukluk düşüncesini oluşturan iki entelektüel tarz oluşmuştur. “Birincisine Locke’cu ya da Protestan çocukluk anlayışı; ikincisine de Rousseau’cu ya da Romantik çocukluk anlayışı adını verebiliriz. Protestan görüşe göre çocuk, okur-yazar, eğitim, akıl, benlik denetimi ve ayıp gibi faktörlerle uygar bir yetişkin olabilen biçimlenmemiş kişi değil, başlı başına bir sorun olan bozuk-biçimli (:deforme) yetişkindir. Çocuk, okur-yazarlık, eğitim, akıl, benlik-denetimi ve ayıp gibi etkenlerin zayıflattığı dürüstlük, anlama, merak ve kendiliğindenlik gibi doğuştan gelen bazı becerilere sahiptir” (Postman, 1995: 79-80).

Freud ve Dewey matbaadan bu yana biçimlenen temel çocukluk paradigmasının son halini geliştirmişlerdir (Postman, 1995). Onlara göre, çocukların, hazların doyurulması geriye bırakılıp, mantıksal düşünce genişletilerek, yaşamlarının bilgisi yetişkinler tarafından denetim altına alınırken aynı zamanda çocuğun, kendi gelişim kurallarına ve olgun bastırılmaması gereken merak, çekicilik ve coşkunluğa da sahip olması gerektiğini söylemektedirler. Bu durum aynı zamanda modern çocukluk paradigmasının yetişkinlik paradigması olduğunu da göstermektedir.

Modern sosyolojik kuram içerisinde çocukluk sosyolojisinde bazı temel yaklaşımlar söz konusudur. Bu yaklaşımlar geleneksel teoriler, yapılandırmacı (inşacı) yaklaşım ve yorumlayıcı perspektiftir. Geleneksel teoriler yapı temelli olarak çocukların davranışlarını ele alırken, yapılandırmacı ve yorumlayıcı teoriler, çocuklar ve yetişkinlerin çocukluğun toplumsal yapısında aktif katılımcılar olduğu temelinde ele almaktadır (Sormaz ve Yüksel, 2012: 987).

“İnal (2007: 17-18) da modern çocukluk düşüncesinin temelinde iki önemli öğenin yattığını savunmaktadır: Burjuvazi ve bilim. Burjuva ailesinin oluşumuyla birlikte, çocuk özel ilgi, duygusal yaklaşım, rasyonel eğitim ve disiplinli bir hayat temposu içinde yeniden tanımlanmış ve giderek çocukluk ayrı ve özel bir yaşam evresi olarak tanımlanmaya başlamıştır. Çocuklar, bu dönemden sonra bilimsel akımların da dikkatini çekerek hümanist bir projenin/mücadelenin yapı taşları olarak dikkate alınmıştır” (Akbaş ve Atasü Topçuoğlu,

2009: 98). Modern çocukluğun inşası ve çocuğun değerinin yükselişiyle birlikte çocuğa yüklenen anlamlarda değişiklikler meydana getirmiştir.

2.1.4. Çocukluğa Yüklenen Anlamlar

Yeni çocukluk sosyolojisine göre yetişkin ve çocuk dünyası eşit statü de ilişki içinde iki ayrı dünya olarak betimlenmiştir. Ancak bir yandan da yetişkinlerin dünyası çocukların dünyasını da çevrelemektedir. Bu nedenle yetişkinler dünyasında yaşanan şeyler çocukluk dünyasını da etkilemektedir (Gürdal, 2013; akt. Güçlü, 2016: 8).

Yeni çocukluk sosyolojisinin paradigması, evrensel bir çocukluk anlayışının olmadığını, farklılıklar ve benzerlikler olduğu gibi bu durumda sosyal ve tarihsel süreç içinde belirlendiğini, çocukluğun sadece biyolojik bir süreç olmadığını, toplum içinde çocukların sosyal gerçekliği inşa etme ve yorumlama pratiklerine sahip sosyal aktörler olduğunu söylemektedir. (Güçlü, 2016: 8)

“Yirminci yüzyıl görünürde bir çocuk yüzyılıdır. 1989’da kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi ile doruk noktasına çocuğa dair gelişmeler bu yüzyıla damgasını vurmuştur” (Akbaş ve Atasü Topçuoğlu, 2009: 101).

Yaşadığımız dönem yeni çocukluklar dönemidir. Sınıfsal yapılar içinde farklı çocuklukların olduğunu söylemek mümkündür. Bir tarafta yoksunluklar içinde çocukluğunu yaşayamayan çocuklar; diğer tarafta sosyal medyayla iç içe yetişkinlerin iletişim biçimine fazlasıyla maruz kalan ve böylece yetişkinlerin dünyasına eklenilerek çocukluğunu kaybeden çocuklar vardır. Eskiden yetişkinlerin bildiklerini bilmeyen çocuklar, artık yetişkinlerle aynı şeyi öğrenmekte ve yetişkinlere daha çok benzemektedir. Bu durumda çocukluğun yok oluşuna neden olmaktadır (Şirin, 1999; akt. Akbaş ve Atasü Topçuoğlu, 2009: 102).

“Yaşadığımız çağda çocukların yaşadığı dünyayı yetişkinlerin dünyasına yaklaştıran önemli olgulardan biride popüler kültürdür”. Çocuk popüler kültürün hem alıcısı hem de nesnesi konumundadır. Başta yetişkinlere dair enformasyon olmak üzere, giyim kuşam ve davranış biçimleriyle yetişkinler gibi davranmaktadırlar. Bu durumda da çocuklar çocukluğa daha erken yaşta adım atmalarına neden olmaktadır (Akbaş ve Atasü Topçuoğlu, 2009: 98-102).

Çocukların kendi parasının 18 yaşına kadar kazanamaması ve tüketici olarak sisteme eklemlenmiş olması ebeveynlere yüklenen sorumlulukları beraberinde getirmektedir. Bu yeni aile tipinde “çocuğuna hayır diyen” ve/veya “onun isteklerini çeşitli nedenlerle -ki buna parasızlık da dâhil- gerçekleştiremeyen” ebeveynler kötü bireyler haline dönüştüler. Bu durum sonucunda anne ve babalığın kendisine, çevresine ve büyüklerine karşı saygılı ve sorumluluk sahibi çocuklar yetiştirmekten, çocukların bitmek bilmeyen arzularını tatmin etmeye dönük bir kurum haline gelmektedir. Ebeveynler bu durumun farkında olsalar bile belki çocuklarının baskısına değil, ama sosyal baskıya dayanamayarak (eksik bırakmamak, mahcup hissettirmemek vs. gibi kaygılarla) çocukları için birer tüketim ajanı haline dönüşmüşlerdir (Balta, 2005: 21)

Paranoyak ebeveynlik tanımına dair inceleme yapabilmek için öncelikle ailenin ne olduğu, değişen aile tipleri, ailenin tarihçesini bilmek önemlidir. Aile kurumu ebeveynler arası ve ebeveyn çocuk ilişkisini içerdiği için çocukluğun ne olduğunu çocukluğa yüklenen anlamların tarihsel süreç içinde ne gibi değişikliklere uğradığını bilmek araştırmayı anlayabilmek için kıymetlidir. Ailenin tanımı tarihsel süreç içindeki dönüşümü, çocukluk ve çocukluğa yüklenen anlamlar paranoyak ebeveynliği anlamada önemlidir. Çocukluğun ve ailenin dönüşümü, geçmişle günümüz arasındaki farklılıkların anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda başlıkta anlatılan aile tanımı ve çocukluğa yüklenen anlamlar gibi temel noktalara değindikten sonra çalışmanın alt bağlamı olan risk toplumu kuramı incelenecektir.

2.2. Risk Toplumu Bağlamında Aile

2.2.1. Risk Toplumu Tartışmaları

Çalışmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesinin ikinci başlığında risk toplumu kuramı ve kavramları incelenecek ve ebeveynlik ilişkileri üzerinden açıklanacaktır. Sanayileşmeyle birlikte toplumlar köklü değişim ve dönüşümler geçirmişlerdir. Başta toplumun en temel birimi olan aile, ekonomi, kültür, siyaset gibi alanlar farklı bir boyut kazanmıştır. Sanayileşmenin ikinci döneminden sonra farklı toplumsal tartışmalar ortaya çıkmıştır. Günümüz toplumları bu değişimler sonucunda sosyal bilimciler tarafından farklı şekillerde tanımlanmışlardır. Bunlar kısaca şöyledir; “Bugünkü durumu “geç” modernite, “postmodern” veya daha renkli biçimde, “akışkan” modernitedir. Zygmunt Bauman, modernitenin birtakım yeni ve değişik yollarla (Marx ve Engels’in “katı olan her şey

buharlaşıyor” anlayışının da ötesinde) akışkanlaştığını söylüyor” (Bauman ve Lyon, 2016: 13). Bu tür nitelermelere bilgi çağı/toplumu, enformatik toplumu ya da ağ toplumu gibi birçok eklemede yapılabilir. Bu kavramlardan en önemlisinin U. Beck tarafından geliştirilen ve daha sonra A. Giddens gibi sosyologlar tarafından da genel kabul gören risk toplumu olduğunu söyleyebiliriz (Delibaş, 2017: 48).

Delibaş (2017: 48), Beck’in (2005) Dünya Risk Toplumu kavramsallaştırmasıyla Batılı toplumlarının Risk toplumu olarak adlandırdığı günümüz toplumlarında riskleri paylaştığını belirtmektedir. Bu noktada Delibaş, 20. Yüzyılın sonlarında hızlanan küreselleşme olgusuyla birlikte ulus-devletin sınırların kısa sürede buharlaştığını, tek tek devletlerde örgütlenmiş sosyal alanların giderek daha geniş, küresel çapta entegre olmaya, birleşmeye başladığını söylemektedir.

Giddens’a (2014: 14) göre, “Modernite bir risk kültürüdür”. “Modern kurumların soyut sistemlerin değişken ve çoğu kez tartışmalı doğasıyla bir araya gelen –dinamik karakteri göz önüne alındığında, çoğu risk değerlendirme biçiminin gerçekte etkisi ölçülemeyen pek çok yan etki içerdiği görülür”.

“Modern toplumu, Ulrick Beck gibi, bir “risk toplumu” olarak nitelermek tamamen isabetlidir: Bu terim modern toplumsal hayatın insanların göğüs germek zorunda oldukları yeni tehlike biçimleri üretmesinden fazlasını ifade eder. “Risk toplumu”nda yaşamak, çağdaş toplumsal varoluşumuzda bireysel düzeyde olduğu kadar küresel düzeyde de sürekli olarak karşımıza çıkan –olumlu ya da olumsuz- açık eylem imkânları karşısında hesaplı bir tutum içinde yaşamak demektir” (Giddens, 2014: 46).

Sanayileşmenin ilk dönemlerinde insanların ilk önceliği geçimlerini sağlamaktı hızlı sanayileşmeyle birlikte aslında tek problemin açlık, işsizlik gibi problemler olmadığı sanayileşmenin etkileriyle ortaya çıkan risklerin farkına varılmıştır. “Modernleşme sürecinde, yıkıcı güçler giderek daha fazla serbest kalıyor; insanın hayal gücünü şaşkınlığa uğratan güçler bunlar” (Beck, 2014: 23).

Beck, risk toplumunda, (...) modernleşme süreçlerinin sürekliliği içinde “servet paylaşan” bir toplumun sosyal durumları ve çatışmaları, “risk paylaşan” bir toplumunkiyle toplumsal ve tarihsel olarak kesişir” demektir. (Beck, 2014: 24). Ona göre, günümüzdeki tehlikelerin temelinde sanayideki aşırı üretim vardır. Günümüzdeki riskler ve tehlikeler, (insanlar, hayvanlar ve bitkiler üzerindeki) tehdidin küresel doğası ve tehdidin modern

sebepleri olması hasebiyle yüzeysel olarak genellikle benzer oldukları geleneksel toplumlardaki risk ve tehlikelerden ciddi şekilde ayrılmaktadır. Bu riskler modernleşmenin kendi riskleridir. Üstelik modernleşmenin ilerlemesiyle birlikte mekanizmasının toptan ürünleri ve bu mekanizmanın gelişmeye devam etmesiyle sistematik olarak daha vahim hale gelmektedir (Beck,2014:25).

“Risk kavramı refleksif modernleşme kavramıyla doğrudan bağlantılıdır. Bizatihi modernleşmenin doğurduğu tehlikeler ve emniyetsizliklerle sistemli mücadele şeklinde bir risk tanımı yapılabilir. Eski tehlikelere nazaran riskler, modernleşmenin tehdit edici kuvvetiyle ve şüpheyi küreselleştirmesiyle bağdaştırılabilecek sonuçlardır. Riskler siyaseten *dönüşlüdür*” (Beck, 2014: 25). Riskler, insanın varlığı kadar eskidir şüphesiz. Ancak 20 yüzyılın ortalarından itibaren dizginlenemeyen modernleşmenin sonucu olarak artış göstermişlerdir. “Hayat her zaman tehlikelerle dolu riskli bir iştir” (Giddens, 2014: 47).

“Risk kavramı geçmiş, geleneksel davranış biçimlerini terk eden ve kendini bizzat problemleri bir geleceğe açan bir toplumda merkezi bir terim haline gelmiştir” (Giddens,2014:146). Giddens’ın, geleneksel otoritelerin önemini kaybetmesi ve sanayileşmeyle yeni bir dönem içine girildiğini belirmesi Beck’le paralel düşündüğünü göstermektedir.

Giddens risklerin doğal riskler ve insan üretimi riskler temelinde ele alırken. İnsan üretimi risklerin sonuçlarının boyutlarına dikkat çekmektedir. Giddens, yine aynı şekilde risklerin hesaplanamaz sonuçları üzerinden Beck’le paralel bir düşünce içinde bulunarak risk hesaplaması asla tam olamaz, zira nispeten sınırlı risk ortamlarında bile her zaman niyetlenilmemiş ve öngörülemeyen sonuçlar mevcut olduğunu ve eylemlerin, hatta yerleşik örüntülere kuvvetle bağlı eylemlerin bile prensip olarak risk koşulları temelinde hesaplanabildiğini söylemektedir (a.g.e: 146).

Furedi (2001: 30-31), 1990’dan itibaren güvenliğin yaşamın merkezi haline gelerek yani bir temel değer olarak toplumsal yaşamın bütün alanlarının güvenlik üzerinden değerlendirildiğini söylemektedir. Risklerin kötü güvenliğin ise olmazsa olmaz olarak görülmesi bireylerin bütün deneyimlerini bu durum üzerinden kurması anlamına geldiğini belirtmektedir. Furedi (2001: 33), tarih boyunca birçok afet ve felaket yaşanmıştır, ancak bu olaylara verilen tepki o dönemde toplumun içinde bulunduğu ruh haline göre değiştiğini söylemektedir, yani risklere verilen tepkilerin risklerin algılanışı ve tanımlanması toplumsal

ve tarihsel süreç içinde değişiklik göstermektedir. Furedi, bu düşünme biçimiyle Giddens, ve Beck'ten ayrılmaktadır. Giddens ve Beck riskleri modernleşmenin bir sonucu olarak risk toplumunun ortaya çıktığını savunurken, Furedi ise, tarihsel ve toplumsal süreçlere değinerek risklere yüklenen anlamların günümüz toplumlarında risklere yüklenen anlamların olumsuz algılandığını söylemektedir.

“Beck’e göre ‘tehlikenin kaynağı artık cehalet değil bilgidir’. Bilginin tehlikeyle eşitlenmesi insanoğlunun kendi davranışının sonuçlarını kontrol etme yeteneğinin olmadığı anlamına gelmekte, Frankenstein modeli bilgi ve bilim iddialarının ardında yatan dehşeti ortaya koymaktadır. Bu bakış açısından bakıldığında, insan sorun çözücü olarak değil bizzat sorunun kendisi haline gelir” (Furedi, 2001: 38).

“Risk terimi, belirli bir tehlikeyle bağlantılı olarak hasar, yaralanma, hastalanma, ölüm ve başka olumsuzlukların meydana gelme olasılığını ifade eder. Tehlike ise genelde insanlara ve onların değer verdikleri varlıklara yönelik bir tehdit olarak tanımlanır” (Furedi, 2001: 45).

Risklere yüklenen anlamlara ilişkin olarak olumlu ve olumsuz ihtimalleri değerlendirmek yerine sadece tehlike hesaba katılmaya başlanmıştır; sonuç olarak da bugün riskten bahsettiğimizde olumsuz sonuçla karşılaşma tehlikesi kastedilmektedir (Furedi, 2001: 46).

Furedi’ye (2001: 48) göre, “Risk altında olmak kavramı, bireylerin etki edemeyeceği bir üçle karşı karşıya olma durumunu, ve bu durum karşısında güçsüz bir konum da yer alması anlamına gelmektedir. Bireylerden bağımsız olarak ortaya çıkan riskler sonucunda bireyin yapabileceği tek şey risklerden uzak durmak, ondan kaçınmaktır. Bu tür bir ihtiyatlı olma durumu bireyleri toplum içinde pasif durumda bırakarak, yeni teknolojik gelişmelerin ortaya çıkmasını engellemekte ayrıca eyleyen fail bir birey modelinin yok olmasına neden olmaktadır.

“İnsanoğluna duyulan güvenin azalması risk konusunda ki algılamaları büyük ölçüde şekillendirmektedir. Toplumun risk konusunda duyarlı oluşunun nedeni, bu güvenin azalması olarak düşünülebilir” (Furedi,2001:61). “Güven bizim risk bilincimizin nedeni değil bir sonucudur. Güvenin azalması yüzünden insan davranışlarını potansiyel bir tehlike kaynağı olarak görme eğilimi doğmuştur. Risk konusundaki önemli bir çalışmaya göre, ‘hem kurumlar hem de bireyler riski küçümsemektedir’” (a.g.e:61-62).

Riskler insanların önüne geçemediği etki edemediği ve öngörülemeyen sonuçlarının olduğu bir “şey” halini aldığında gerçeklik haline dönüşmüştür denilebilir. Risklerin bireylerin dışında bir gerçeklik hali almasıysa bireylerin kaygı, korku ve panik havasına bürünmesine neden olmaktadır. Bilim ve teknolojinin olumsuz sonuçları üzerinden ortaya çıkan riskler insana ve insanın kendisine olan inancının azalmasına neden oldu. İnsan yaşanan risklerden sorumlu tutulduğunda potansiyelleri de küçük görüldü (Furedi, 2001: 101-102).

Furedi’ye göre sonuçların olumsuz olacağı beklentisi toplumsal deneylerle bağdaşmadığında ve toplumda sonuçlara dair bu kadar güçlü bir kuşkuculuk bulunduğunda yeni olaylar karşısındaki tepkiler gergin bir biçime bürünmektedir. Bu nedenle böyle bir tepkiden, panik ve aşırı tepkiye geçmek de son derece kolaydır (Furedi, 2001: 104-105).

Delibaş, güvensizlik ve korku kültürünün bireyleri alternatif yaşam arayışlarına ittiğini ve alternatif iddia sahiplerini de ortaya çıkardığını söylemektedir. Bu bağlamda bireyler herhangi bir otoriteyi yeterince güvenli bulmadığında ve otoriteden gelen enfomasyona inanmadığında kendi alternatif arayışlarına daha fazla kulak açmaktadır (Delibaş, 2017: 65).

Eski dönemlerde korkuların temelinde bilgisizlik, cehalet ya da enfomasyon eksikliği varken günümüzde daha fazla bilgi daha etkili teknolojik aygıtlar olmasına rağmen bu gelişmeler güven vermek bir yana korku, kaygı ve şüphe odağı olarak değerlendirilmektedir. Güvensizliğin ortaya çıkmasına paralel olarak kültürel olarak parçalanmış toplum kendisini hem bir araştırma konusu hem de bir sorun olarak görmekte, her gün çeşitli evhamlar riskler ve korkular tarafından esir alınmaktadır (Delibaş, 2017: 68-69).

Delibaş’a (2017: 69) göre, “hayatta ve çevremizde birçok şeyi daha riskli görme eğilimi, kültürel otoritenin parçalanması olarak tanımlayabileceğimiz, doktorluk, mühendislik ve hukukçuluk gibi birçok uzmanlık alanına duyduğumuz güvenin erozyona uğraması, günlük yaşantımıza çok çeşitli korkuların hâkim olmaya başlamasıyla paralel bir süreç olarak gelişim göstermektedir”.

“Belirsizlik” bizim durumu algılama, kendimize güvenerek hareket etme, koyduğumuz hedeflerin peşinden gitme ve onlara erişme kapasitemizi yok sayar”.

Belirsizlik içinde kalan birey durumu uygun hale getirmek için ne gibi unsurların kullanılması gerektiğini bilmek ister (Bauman, 2014a: 122).

Bauman'a (2014a: 123) göre "modernite belirsizliği fethetme vaadi ve kararlılığıyla geldi; ya da en azından o çok başlı canavara karşı bir yıpratma savaşı açmakla. Önceki yönetimin dünyevi işleri idare etme testinde başarısız olduğu ve dünyanın acilen yeni yönetime, insan yönetimine geçmesi gerektiği. Bu yeni yönetim, belirsizliğin bütün korkunç iblislerini tek bir bitirici hamlede yok etmeye eğitilmiş ve kararlıydı: tesadüfleri, rastgeleliği, zıtlığı, belirsizliği, kararsızlığı ve öngörülemezliği".

Modernite vaatlerini yerine getiremedi böylece, insanların beklentilerini karşılayamadı. İnsan arayışlarını belirsizlikle kirletmekte suçlanan çoğu miras kalmış durum parçalandı ve çöpe atıldı, onların yerini doldurmak için koyulan dokular belirsizlik ürettiler. Bauman, bu noktada modernitenin tavsiye edilen davranış biçimlerine bakıldığında gittikçe daha fazla durumda şansa dayanmaya başlarken, insan yaşamı denkleminde bilinmeyen değişkenlerin sayısının azalacağına dair hiçbir işaret göstermediğini söylemektedir. (Bauman, 2014: 124). Modernitenin getirdiği aşamada güven yaratmadan daha ziyade güvensizliğin hâkim olduğu vurgusunu yapan Delibaş (2017: 70), "Kültürel otoritenin parçalanmasıyla birlikte bilim ve teknolojiye duyulan güvenin sarsıldığını belirtmektedir. Ona göre, kültürel otoritenin parçalanmasının nedeni modernitenin yıkıcı etkisidir (Delibaş, 2017: 227).

"Francis Fukuyama'ya göre, 'güven; ortak normlara dayanan ve düzenli olarak, dürüst ve işbirliği içeren davranışların sergilendiği bir toplulukta, diğer üyelere yönelik olarak ortaya çıkan bir beklentidir'" (Furedi, 2001: 183). Güvenin kural anlamı vardır ve kurallar sayesinde basitten karmaşığa bütün toplumsal ilişkileri mümkün kılmaktadır. Bu nedenle de kurallar sayesinde toplumsal düzenin sağlanması için güven olmazsa olmazdır. Toplumsal ilişkilerin temelinde olan güvenin karşıtı açıklanmada zayıf kalmaktadır. Bu durumda da ortaya güvenin antitezi olarak korku ortaya çıkmaktadır (Delibaş, 2017: 228-233).

"Risk toplumu çerçevesinde güvensizliğin ve belirsizliğin giderek artan bir biçimde toplumsal ilişkilerimizin birçok alanında hâkim olmaya başlamasıyla birlikte bu tür belirsizliklere kolektif olarak anlam arama ihtiyacı da artmaktadır" (Delibaş, 2017: 236-237). Bireyler güven ve korku temelli toplumsal sistem içinde kendilerini belirsizlik ve

düzensizlik içinde hissetmektedirler. Bu noktada bireyler otoritelere güvenmediklerinde kendileri alternatif arayışı içine girmektedirler (Delibaş, 2017: 237).

Sözünü ettiğimiz süreç içerisinde kurumlara olan güvenin sarsılması toplumun en küçük yapısı olan aileye ve bireysel ilişkilere kadar sirayet etmektedir. Verilen her karar yapılan her eylem sorgulanır olmakta bireyler tarafından her şeyin risk olarak algılanmasına sebebiyet vermektedir. Bu durumda yabancılar da korkular arasına dâhil edilmektedir (Delibaş, 2017: 242).

“Dünya görüşümüz, perspektifimiz açısından önemli rol oynar. Geçmişi nasıl değerlendirdiğimiz, gelecekte ne beklediğimiz ya da ne kadar umutlu olduğumuz güven duyup duymamamızı da belirler. Güven ya da güven erozyonu bundan dolayı hem bireysel hem de toplumsal düzlemlerde önemli işlevlere sahiptir Joffe (1999). Sztomka’nın da (1999) belirttiği gibi 20. Yüzyılın sonuna doğru birçok sosyal teorisyen güvenin sadece geleneksel toplumun modası geçmiş ve işlevi bitmiş bir kaynağı olmadığını, tam tersine günümüzün modern toplumunun işleyişi açısından merkezi öneme sahip bir olgu olduğunu kavramış bulunuyorlar Kaase M. (1999)” (Delibaş, 2017: 249).

Delibaş (2017: 262), 1990’dan itibaren dünyada önemli değişiklikler olduğunu, içinde yaşadığımız dönemin ise farklı bir kültürel ortamın ürünü olduğunu söylemektedir. Delibaş, bu ortamın kültürel otoritenin parçalanması sonucunda farklı anlam arayışlarının birbiriyle çatıştığı bir küresel çevre tarafından belirlendiğini belirtmektedir. Bu noktada kültürel otorite olarak tanımlanan modernleşmeyle birlikte doğup yaygınlaşan modern kurum ve kuruluşların postmodern dönemle birlikte tartışılmaz otoritesini kaybetmeye başladığını söylemektedir.

Postmodern dönemle birlikte modern kurum ve kuruluşların otoritesini kaybetmeye başlamasıyla birlikte güven erozyonunun ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Bu güven kaybıyla toplumun en küçük birimine dâhil olmak üzere bütün kurumlara sirayet ettiğini söylemek mümkündür. Güvenin eksikliği bireyleri kaygı ve korku durumuna itmektedir.

“Korkmak için bir sürü sebep var; oldukça kısıtlı kişisel deneyimlerin gözünden, yoğunluğu ve sayısı hesaplanamayacak kadar fazla. Üstelik bir tane daha, korkuyor olmak için belki de en güçlü neden, bunlara ekleniyor: kişi tehditlerin ne zaman ve nerede gerçeğe dönüşeceğini bilmiyor” (Bauman, 2014a: 76).

Delibaş, Giddes, Beck ve Bauman gibi sosyal bilimciler ortak payda da bir araya gelerek modernitenin yıkıcı sonuçlarının risk toplumunu ortaya çıkardığı söylemektedir. Modernitenin savunduğu toplumsal düzen ve yeniliklere ilişkin getirdikleri eleştirilerle kurumlar ve bireyler arası güvenin azalması yabancılaşma, bireyselleşme gibi süreçlerle birlikte bireylerin arayışlar içine girdiklerini ve yeni yaşam stratejileri oluşturduklarını söylemek mümkün görünmektedir. Bu durum bireylerin gündelik yaşamlarına sirayet etmekte ve davranışlarını şekillendirmektedir.

2.2.2. Risk, Bireyselleşme ve Gündelik Hayat

1990'lı yılların başından itibaren toplumsal yaşamda ortaya çıkan değişmelerin başında bireyselleşme gelmektedir. Bu süreç sanayi toplumundan başlamış olsa da 1950 sonrası koşulları tarafından hızlandırılmış ve yaygınlaştırılmıştır.

Beck, Weber'in toplumu sınıf üzerinden değil de statü üzerinden kategorilendirmesine katılarak modernleşmeyle birlikte yaşam standardındaki değişiklikler neticesinde altkültürel sınıf kimliklerinin kaybolduğunu, statü temelli sınıfsal farkların geleneksel desteğini yitirdiğini, yaşam tarzlarında “çeşitlenme” ve bireyselleşme süreçleri yaşanmaya başladığını söylemektedir (Weber, 1972; akt. Beck, 2014:139).

Beck, Touraine gibi sanayileşmenin etkilerine dikkat çekerek, eşitsizliğin toplumsal anlamı, son otuz yılda toplumsal tabakalaşma araştırmalarının neredeyse hiç dikkatini çekmeden değiştiğini ve böylece insanların geleneksel destek ağlarını yitirerek sadece kendilerine ve kendi bireysel (emek piyasasındaki) kaderlerine güvenmek zorunda kaldıklarını bunun yanında riskleri, fırsatları ve çelişkileriyle birlikte yaşadıklarını söylemektedir (Berger ve diğ. 1975; Touraine, 1983; akt. Beck, 2014: 139).

Modernleşmeyle birlikte bireyselleşme de ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte kişinin kendi parasını, zamanını, yaşam alanını ve bedenini kontrol etme talebine işaret etmektedir (Beck, 2014: 141). Bireyselleşmenin kendine özgü en temel özelliklerinden biri olarak, bireyselleşmenin sonuçlarında yatıyor: aile çöküyor; ailenin içindeki ve dışındaki bireyler, hem kendi biyografik planlama ve örgütlenmelerinin hem de piyasanın aracılık ettiği geçimlerinin aktörü olmaktadır (Beck, 2014: 196-197).

Giddens'a göre geleneksel toplumlarda nihai otoriteler mevcuttu çok sayıda otorite değil az ve geniş etki alanına sahip bu otoriteler (din, gelenek gibi) belirli bir kurum

içerisinde kalmayıp toplumsal hayatın birçok yanını istila etmekteydi. Yerel topluluk ve akrabalık sistemi bu anlamda otoriteye istikrar kazandıran iki ayrı kaynaktı. İkisi de, zorlama davranışlar değil bağlayıcı öğretilerdi. “Otoriteye teslim olmak genelde her şeyi bildiği düşünülen bir otorite figüre kölece bağlılık biçimini alır. Diğer kutupta karşımıza bir evrensel kuşku eğiliminin bireyleri fiilen hareketsiz kıldığı patolojik durumlar çıkar. Bu bakış açısı, en belirgin biçimlerinde, bireyin gündelik toplumsal etkileşimlerinden fiilen çekildiği bir paranoya veya irade felci biçimi kazanır” (Giddens, 2014: 244-246).

Bu noktada Furedi, bireyselleşme sürecinin yeni bir olgu olmadığını söylemektedir. Geçmişte küreselleşme vardı ancak geleneksel kurumların parçalanmasından kaynaklanan bir bireyselleşmeydi. Ve bu modern kurumların; sendikalar, kooperatifler vs. kurulmasıyla aşılmaktaydı. Günümüzde ise bu kurumlarda parçalanmış yerini bireylerin yalnızlaşmasına bırakmıştır. (Furedi, 2001: 110).

Bireyi toplumdaki diğer insanlara bağlayan kurumların zayıf olması yalıtılmışlık halini yoğunlaştırmaktadır. Bireyselleşen kişi kendisini daha korumasız ve birçok insan fiilen yapayalnız hissediyor. Toplumun karakteristik saplantılarının –sağlık ve güvenlik gibi- birçoğu bu toplumsal yalıtılmışlığın ürünüdür ve güvensizlik duygusunu şiddetlendirmektedir (Furedi, 2001: 110).

Günümüz risk ve güvenlik saplantısını anlamamanın yolları, toplumsal roller değişirken neyin doğru neyin yanlış olduğunun belirsiz olması, tutum ve davranış biçimlerini olduğu gibi kabul etmek imkânsız olduğunda o zamana kadar gayet normal görülen hareketlerin birden riskli kabul edilmesini anlamaktan geçer. Tüm bu süreçler bireyselleşme sürecini derinleştirir ve pımpirikli bir birey modelinin ortaya çıkmasına neden olur (Furedi, 2001: 111).

Bireyselleşme, kurumsallaşma ve standartlaşmanın süreçleri, yeni tarz konumları ortaya koymaktadır. Özgürleşen bireyler, emek piyasasına bağımlı olmakta bu yüzden de eğitime, tüketime, refah devleti düzenlemelerine ve desteğine, tüketim mallarına, ayrıca tıbbi, psikolojik, pedagojik danışma ve bakımdaki imkânlara ve modalara bağımlı hale gelmektedirler. “Tüm bunlar bireysel durumların kurumlara bağımlı kontrol yapısına sahip olduğunu göstermektedir” (Beck, 2014: 197-198).

Bireyselleşmiş toplumda birey refleksif bir yöntem izleyerek kalıcı bir dezavataj sağlamamak için kendisini eylemin merkezi olarak görmek zorundadır ve kendi

biyografisinin, yeteneklerinin, yönelimlerinin, ilişkilerinin vs. eylem merkezi ve planlamalarını yapmak zorundadır. “Toplum”, refleksif biyografi koşullarında birey tarafından bir değişken sayılmakta ve şahsen yönlendirilmek zorundadır (Beck, 2014: 205-206).

Neticede kurumların ve toplumun ürettiği risklerin ve çelişkilerin öznelleşmesi durumunda birey için belirleyici olan kurumsal konumlar, artık sadece bireyin başına gelen olaylar ve koşullardan ibaret değildir, bilakis kendi verdiği kararların sonuçlarıdır; dolayısıyla bireylerin konumları böyle görmesi ve benimsemesi gerekmektedir. Eskiden bir bireyin başına gelen şey kaderin sillesi olarak görülmekteydi: savaş, doğal felaketler, eşin ölümü yani bireyin kendisinin sorumluluk taşımadığı olaylardı. Ancak günümüzde bireyler yaşadıkları her şeyden kendilerini sorumlu tutmakta ve kişisel başarısızlık sonucu olarak kötü durumlarla karşı karşıya kaldıklarını düşünmektedirler (Beck, 2014: 206). Bu çerçevede tıpkı Beck’in sözünü ettiği gibi ebeveynlik pratiklerinde de çocuklarının yaşamlarına ilişkin her alanda kendilerini sorumlu görerek aşırı bir evhamlılık hali geliştirebilirler.

Bu evhamlılık halinin gelişip yaygınlaşmasında bir 1950’lerden itibaren ortaya çıkan refah toplumu belki de öngörülmemiş bir sonuç olarak hem sınıfsal yapıların hem de çekirdek ailenin çözülmesine sebep olarak ailede, evlilikte ve kadın ve erkek rollerinde korku ve güvencesizliği artırmıştır.

Bireyselleşme süreciyle toplumsal karamsarlık halinin örtüşmesi sonucu, toplum yaşamına katılmanın önemini küçümseyen bir kinizmin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İnsanoğlunun sorun çözme becerisine karşı duyulan güvensizlik kişinin savunmasızlık duygusunu daha da arttırmaktadır. Bu noktada, toplumdaki panik eğilimini besleyen şeyin, güvensizlik hissinin ve insanın çözümlerinin tükendiği duygusunun çakışması olduğunu söylemek mümkündür (Furedi, 2001: 113).

Bireyselleşme ve bireyciliğin yükselişinin karıştırılmaması gerektiğini belirten Furedi, bireyin geçmişin zorunluluk ve kurumlarından kurtulması anlamını taşıyan bireyleşmenin, kendiliğinden bireyin yüceltilmesine yol açmadığını, bu durumda da, topluluğun ve güven ilişkilerinin çözülmesinin, mutlaka sınırsız bir bireyciliğin sonucu olduğunu söylemenin mümkün görünmediğini belirtmektedir (Furedi, 2001: 198-199). Bireyselleşme ve güven ilişkilerinin çözülmesiyle birlikte toplumda bireyler “kurban olarak

değerlendirilmektedirler. Olumsuz herhangi bir durumla karşılaşmış kişi aktif bir eyleyen, toplumsal bir aktör yerine mağdur, olaylar üzerinde etki kuramayan çağresiz bir birey modeli ortaya çıkmaktadır.

Furedi'ye (2001: 204-205) göre güvenliğin yücetilmesi, toplumun önündeki sorunların abartılmasına, bu durumunda insanların dünyaya bakışında daha ihtiyatlı ve kaygılı olmasına yol açmıştır. Bu bağlamda insanların davranış ve ilişkilerinde dönüşüm meydana gelmiş, panik eğilimi, yabancılara karşı hissedilen yoğun korku ve güven ilişkilerinin kırgınlığı gündelik yaşam açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Bu durum insanların dünyayı ve bireysel ilişkileri algılamalarında değişiklikler olmasına neden olarak her şeye taciz kültürünün prizmasından bakılmasına sebebiyet vermiştir. Böylece insanların, profesyonel rehberlik hizmetine ihtiyaç duyan üzüntüler içinde ve zarar görmüş varlıklar olduğu keşfedildi ve çaresiz özneler –yani yüksek beklentileri olmayan, etkisiz birey ve gruplar- ortaya çıkmıştır.

Risklerin bir gerçeklik olarak algılanmasıyla birlikte bireyler güvenlik temelli hareket etmeye başlamaktadırlar. Burada bireyler sadece kendi güvenliklerinden değil diğer insanların güvenliklerinden de sorumludur. Ters yönde davranış gösteren kişi toplum tarafından sorumsuz olmakla suçlanır. Bu tür bir davranış biçimi beraberinde ihtiyatlı davranmayı gerektirir. “Cinsellik, beslenme ve alkol tüketimi gibi bireysel alışkanlıklar dahi, sürekli olarak güvenlik açısından teftişten geçirilir” (Furedi, 2001: 206).

Giddens (2014: 59), “Temel güven, eylem ve etkileşim ortamlarındaki riskler ve tehlikeler karşısında koruyucu bir örtüdür” der. Ona göre, “temel güven, bütün normal bireylerin yanlarında taşıdıkları ve gündelik hayattaki ilişkilerini sürdürebilmek için başvurdukları koruyucu zırhın veya “koruyucu kozanın temel duygusal dayanağıdır”.

Her birey farklı rutin biçimlerine dayalı kendine özgü bir varlıksal güvenlik çerçevesi geliştirir. İnsanlar, tehlikelerle ve ilişkili korkularla gündelik davranışları ve düşüncelerinin bir parçası haline gelen duygusal ve davranışsal “formüller” sayesinde başa çıkarlar (Giddens, 2014: 64-65). Giddens’a göre bireyler kendileri tehlikelerle ve ilişkili korkularla gündelik davranışları ve düşüncelerinin bir parçası haline gelen duygusal ve davranışsal “formüller” sayesinde başa çıkmakta ve farklı rutin biçimlerine dayalı kendine özgü bir varlıksal güvenlik çerçevesi geliştirmektedirler. Bu noktada Giddens’ın bireyin

refleksif yapısına dikkat çekmekte ve olgular karşısında bireylerin aktör olarak rol aldıklarını düşündüğünü söylemek mümkün görünmektedir.

Giddens (2014:230-233), modernitenin krize eğilimli olması ve geç modern dönemde risklerin yıkıcı boyutunun ve onların ortaya çıkarabileceği geri döndürülemez sonuçlarının olma ihtimali nedeniyle bu durumun çoğu insan için genel bir kaygı kaynağı olduğunu belirtmektedir.

Bu bağlamda Giddens (2014: 233-234), bireylerin yüzleşmek zorunda kalabilecekleri en temel bazı kaygıların ortaya çıkma durumunun olduğunu ve bu durumun da varlıksal güven duygusunu gerilim altına aldığını belirtmektedir. Ona göre, geç modern dünyada “Dünya içinde yaşamak” benlik düzeyinde farklı belirgin gerilimler ve güçlükler içerirken, bunları belirli bir düzeyde tutarlı bir benlik anlatısını sürdürebilmek için çözüme kavuşturulması gereken ikilemler olarak alınabileceğini ve analiz edilebileceğini söylemektedir (Giddens, 2014: 237-238).

Tüm bu bireyselleşme ve güven ilişkisi toplumsal kurumların çok ötesine işaret ederek mikro dönüşümleri de beraberinde getirmektedir. Toplumsal dönüşümler sadece kurumsal boyutta bir etkiye sahip değildir. Bu dönüşümler bireylerin yaşamlarını derinden etkileyerek yeni yaşam biçimlerinin oluşmasına neden olmaktadır. Aile bu kurumların başında gelirken bireyler arası ilişkilerin dönüşümü aile yaşamını farklı bir boyuta dönüştürmektedir. Güven ilişkisi ve bireyselleşme aile içinde tartışılması gereken farklı konuları da ortaya çıkarmaktadır.

2.2.3. Belirsizlik, Güven ve Aile İlişkileri

Bireyselleşme sürecinin etkilediği aile yaşamı 1990’dan itibaren derin bir dönüşüm süreci içine girmiştir. Beck’e göre, son 20 yılda yaşanan cinsellik, hukuk, eğitim alanındaki değişiklikler kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikleri derinleştirdi. “Eğitimde ve hukukta şartların eşitlenmesiyle birlikte, erkeklerin ve kadınların konumları daha eşitsiz, daha bilinçli, meşruluktan daha uzak hale geldi. Kadınların eşitlik beklentisi ve eşitsizlik gerçekliği arasındaki çelişkiler ile erkeklerin ortaklık sloganları ve kendilerine tahsis edilmiş eski konumlarını sıkı sıkıya tutunmaları arasındaki karşıtlıklar keskinleşiyor” (Beck, 2014: 156-157).

Beck kadınların ve erkeklerin arasındaki çatışmaların özel alandaki sosyal yapıyı olumsuz etkilediğini söylemekte ve bu durumu üç tez halinde şöyle sıralamaktadır:

1. Sanayi toplumun da kadın ve erkek rollerinin sistemin devamlılığı için gerekli olduğunu bu nedenle de kadın ve erkek rollerinin eşitlenmesinin sistemin sorgulanmasını ortaya çıkardığını kadınların zorunlu ev işi ve kocaya muhtaç olma şeklindeki “statü kaderinin” zincirlerini parçalanmaktadırlar.

2. Bireyselleşme sürecinden ailenin derin etkilendiğini ve bireylerin öncelikle Ben benim ondan sonra kadını, Ben benim ondan sonra erkeğim dedikleri bir durum ortaya çıktığını söylemektedir. Kadın ve erkeklerin geleneksel rollerden kurtulmuş bir biçimde hem kendi hayatlarını aramaya hem de aynı zamanda ikili birlikte mutluluğu arama sürecine itilmişlerdir.

3. Kurumsal çözümlerin eksikliği nedeniyle özel ilişkilerdeki çatışmalar güçlenmektedir. Bireylerde tercih yapabilme yani seçeneklerin ortaya çıkışı çatışmaları beraberinde getirmektedir. “Örneğin çocukların sorumluluğu sorumluluğunu almakla aynı zamanda çiftlerin mesleki kariyerleri, bu suretle de şimdiki ya da gelecekteki ekonomik bağımlılıkları ve bağımsızlıkları üzerine, hem de erkekler ve kadınları için bununla bağlantılı olan farklı sonuçlar üzerine karar verilmiş oluyor” (Beck, 2014: 159). Bu durum karar verme konusundaki imkânların kişisel ve kurumsal yönüyle ilişkilidir (a.g.e: 157-159).

Beck (2014: 160), cinsiyetler arasında uzun bir zaman diliminde ortaya çıkmış ve ataerki olarak da tanımlanan bu ilişki modelinin geç modern dönemde yapmaya başladığı bu dönüşümleri üç tez halinde özetlemektedir. Bu gelişmelerin ailenin gelenekten arındırılmasıyla ortaya çıkan çelişkilerin kendini temel olarak kendini özel ilişkilerde gösterdiğini ve “cinsiyetler arası siper savaşı”, “öznelliğe çekilme” veya “narsisizm çağı” gibi farklı şekillerde adlandırılabilen bir toplum modeli ortaya çıkardığını yani sanayi toplumunun içsel feodal yapısının özel alana sıçradığını söylemektedir. .

Ona göre, “Cinsiyetler arası çelişkiler, ne modern sınıfsal çelişkilerin şemasına bağlı kalır ne de tamamen geleneğin kalıntısıdır. Cinsiyetler arası çelişkiler, başlı başına üçüncü bir kendiliktir” (a.g.e: 161).

Beck bu noktada toplumsal cinsiyet statüsünün atfedilmiş rollerinin ve çelişkilerinin sınıfsal çelişkiler gibi erken modernlikte değil, geç sanayi modernliğinde patlak verdiğini

söylemektedir. “19.Yüzyıl’da sanayi sisteminin zaferi, çekirdek aile biçimlerini şekillendirmişti, ama günümüzde bu aile anlayışı tekrar gelenekten arındırılıyor. İlişkilerin akdi biçimselliği, evlilik ve ailenin kolektif ortaklığına ters düşüyor. Üretim alanında zorunlu olan bireysel rekabet ve hareketlilik, ailenin talebine tezat oluşturuyor” (Beck, 2014: 161). Bir anlamda piyasanın talepleri geleneksel-modern aile yapısının inşa biçimi ve cinsiyetler arası rollerde çatışma yaratmakla kalmıyor bunu her gün körüklüyorda.

Beck’e (2014: 163) göre, İkinci Dünya Savaşı sonrasında refah devletinin modernleşmesinde ikili bir süreç ortaya çıkmıştır: birincisi piyasaya-bağımlı standartlaşmış biyografi talepleri kadın hayatının bağlamına kadar genişletilmesidir. İkicisi ise aile içinde ve kadın erkek arasında yepyeni konumların oluşturulmasıdır. Sanayi toplumunun toplumsal cinsiyetlere göre ikiye bölünmesi, aile ahlakında, toplumsal cinsiyet kaderlerinde, evlilik tabularında, ebeveynlik ve cinsellikte, hatta ev işi ile ücretli işin tekrar birleşmesinde de çözülmeye yol açmaktadır. “Bu durum refleksive modernleşmenin özel bir niteliğidir”. Sonuç olarak da ailenin tutunduğu değerler, rol tayinleri, cinsiyet ilişkileri dağılıyor ve her şey kesinliğini yitirmeye başlıyor (Beck, 2014: 164).

Beck (2014:176), Emek piyasası hareketli esnek bir bağımsız bir birey isterken evlilik ise tam tersini istemektedir. Böylesi bir iş piyasası koşulunda bireyler çift taraflı bir baskıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bir taraftan piyasanın istediği esnekliği gösterebilmek ve bunun yarattığı taleplerle başa çıkmak diğer tarafta ise piyasa tarafından iyice değersizleştirilmiş aile kurumunu kurarak gerekliliklerini yerine getirmek.

“Aileyi kuşatan durumun eskiden bir arada olan konumları parça parça ettiğini görüyoruz: erkeğe karşı kadın, çocuğa karşı anne, babaya karşı çocuk. Ailenin geleneksel birliği yine ailenin gerektirdiği kararlar karşında dağılıyor”. Beck (2014:178), bu durumlar karşısında bireylerin kendilerini suçlu hissetmelerinin onlarla ilgili bir durum olmadığını kurumsal bir süreç olduğunu belirtmektedir.

“Çocukla sosyal ilişki ve çocuğa bağlılığın niteliği, Elizabeth Beck-Gernsheim (1988) ve Maria Rerrich’in (1986) gösterdiği üzere, aile içi bireyselleşme süreçleriyle birlikte değişiyor” (Beck, 2014: 178).

Çocuğun iki yönlü aile sürecine etkisi vardır. Bir yandan çocuk, emek ve paraya mal olarak, insanların gündelik yaşamlarını etkileyerek insanları bağlayıcı kılmakta ayrıca özenle yapılmış günlük hayat planlarının değişmesine neden olmaktadır. Ayrıca

bireyselleşme sürecine de engel görülmektedir. “Çocuk doğduğu andan itibaren kendi “muhtaçlık diktatörlüğünü” geliştirmeye ve kusursuzlaştırmaya başlıyor; kendi biyolojik yaşam ritmini salt çıkardığı seslerin ve ışıldayan tebessümün çıplak şiddetiyle ebeveynlerine dayatıyor” (Beck, 2014: 179). Beck bu noktada çocukların yerini doldurulamaz kılan şeyin bu olduğunu söylemektedir. Bireyselleşmeyle dönüşen aile içi ilişkiler ebeveynlerin birbirleriyle ve çocuklarıyla olan etkileşimlerini etkilemektedir. Ailenin hayattaki tek destek olarak görüldüğü, kalıcı ilişkileri temsil ettiği koşullardan belirsiz, akışkan ve geçici ilişkilerin hakim olduğu bir aile modeli karşımıza çıkmaktadır.

Bir yandan da çocuk Beck’e (2014: 179) göre, “çocuk son *kalan, değiştirilemez alınıp verilemez birincil ilişkinin* kaynağı. İlişkiler başlar ve biter ama çocuk kalır. İlişkide arzu edilen ama gerçekleştirilemeyen her şey çocuğa yöneltilir. Cinsiyetler arası ilişkilerin kırılmaşıyla birlikte çocuk, pratik birliktelik üzerinde tekel oluşturduğu gibi, aksi takdirde giderek nadir ve şüpheli hale gelen biyolojik bir alışverişte duyguların ifadesi üzerinde de tekeli kuruyor”.

“Çocuklara gösterilen aşırı sevgi ve “çocukluğun mizansenisi –zavallı, aşırı sevilen mahlûklar- ve boşanma sırasında ya da sonrasında çocuklar yüzünden çıkan iğrenç kavgalar, bunun belirtilerinden bazılarıdır. Çocuk, aşk imkânlarının ellerinden kayıp gitmesi karşısında insanların tutunacak son *yalnızlık alternatifi* haline gelir. Bu, büyüün bozulmasıyla ortaya çıkan ve anlamını ondan alan özel bir “*yeniden büyülenme*” türüdür”. Çocuğun aileyi ekonomi, zaman ve plan bakımından etkileyen yönü ve duygusal olarak bağlayıcılığı ebeveynleri çok yönlü dinamikler içinde kafası karışmış bir süreçle iç içe yaşamalarına neden olmaktadır (Beck, 2014: 179). İlişkilerin geçici olarak görüldüğü toplumsal koşullarda geçici olmayan tek şey çocuktur.

Bu başlıkta anlatılan risk toplumu kuramı kavramları bireyselleşme sürecini ve aile içi ilişkilerde yaşanan dönüşümlerin incelenmesinde önemli rol oynamaktadır. Risk toplumuyla birlikte yaşanan makro dönüşümler toplumsal yaşamın her alanında kendini göstermektedir. Risk toplumu kuramı ve kavramları, bireyselleşme, belirsizlik, güven ilişkileri paranoyak ebeveynliğin ortaya çıkmasına neden olan dönüşümlerdendir. Bu nedenle bu dönüşümleri anlamak paranoyak ebeveynliği anlayabilmek için oldukça önemlidir. Araştırmanın diğer başlığında ise paranoyak ebeveynliğin ortaya çıkmasını neden olan bir diğer faktör ebeveynlik, tanımlamaları ve aile içi ilişkilerde ki dönüşümler incelenecektir.

2.3. Ebeveynlik Tutumlarının Dönüşümü

2.3.1. Ebeveynlik Tutumları ve Tanımlamaları

Çalışmanın bu başlığın da ebeveynlik tutumları ve tanımlamaları, ebeveynlikteki dönüşüm ve çocukluğun yüceltilmesinin ebeveynlik sürecindeki etkileri incelenecektir. Ailenin toplumsal dönüşümlerden en çok etkilenen kurum olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü toplumsal alanda yaşanan ekonomik, kültürel ve sosyal dönüşüm bireyler aracılığıyla yeni aile oluşumlarına ve farklı aile tanımlamalarına neden olmaktadır. 1960’larda yaşanan kadın hareketleri, kadınların sosyal yaşamda kendilerini daha çok öne çıkarmalarına ve ekonomik sisteme daha kolay bir biçimde eklenmelerine sebep olmuştur. İkinci dünya savaşı sonrası yaşanan dönüşümler, 1980 sonrası neoliberal ekonomi politikalarının uygulanmaya başlanması, küreselleşmenin hızla yayılması ve teknolojik gelişmeler küresel düzeyde büyük dönüşümler meydana getirmiştir. Ailede, enformasyonun yaygınlaşması, bireyselleşmenin hızla yayılması, piyasa ve tüketim odaklı ekonomi gibi dönüşümler sonucunda farklı tutum ve davranışlar ortaya çıkmıştır. Bu dönüşümler sonucunda ebeveynlik süreçleri de derinden etlenmiştir.

Ailenin kurumu soy devamı, kültür aktarımı gibi farklı işlevsel özelliklere sahip olması nedeniyle ebeveynler de çocuklarını yetiştirirken farklı tutum ve davranışlarda bulunmaktadır. Örneğin bir ebeveynin çocuğunun nasıl bir bilgi birikimi olduğu ya da nasıl davrandığı hangi değerlere önem verdiği onlar için önem taşımaktadır. Bu nedenle ebeveynler de çocuklarını kendi istedikleri ya da olmak istedikleri farklı idealler doğrultusunda yetiştirmek için çocuklarına karşı bazı ödül, ceza, destekleme gibi farklı davranışlar biçimleri tutumlar sergilemektedirler.

Aile kurumundaki değişimlerin ikili bir boyutu olduğunu söyleyebiliriz: Yapı giderek küçülüp parçalanırken (bekâr-ebeveynlik gibi) diğer yandan da ebeveynlik form ve desenleri önemli farklılıklar geçirmektedir. Literatür araştırması 1930’lardan bu yana çok farklı ebeveynlik biçimlerinin tanımlana geldiğini göstermektedir.

Tablo 2.3. 1931’den Bu Yana Yayınlanan Bazı Ebeveynlik Örüntülerinin Kronolojik Listesi

Araştırmacılar	Özellikler
Levy (1931, 1943)	Aşırı koruyucu
Watson (1934)	Gevşek X katı ev eğitimi
Hattick ve Stowell (1936)	Çocuğu bebekleştirme, zorlama veya uygun davranış
Baldwin, Kalhorn ve Breese (1945)	Reddedici, ilgisiz veya kabullenici
Lafore (1945)	Diktatörler, işbirlikçiler, ihmalciler veya tavizciler
Crandall ve Preston (1955)	Duyarlı, daha az duyarlı, yetersiz bir şekilde duyarlı veya aşırı duyarlı
Schaefer (1959)	Kabullenici, aşırı izin verici, koruyucu-izin verici, aşırıkoruyucu, sahiplenici, otoriter-diktatör, talepkar antagonistik, reddedici, ilgisiz, kopuk, özgürlük, demokratik, işbirlikçi
Moulton, Burnstein, Liberty ve Altuchner (1966)	Anne disiplin baskınlığı X baba disiplin baskınlığı ve Yüksek X düşük duygulanım
Ainsworth, Bell ve Slayton (1971)	Duyarlı X duyarsız
Baumrind (1971)	Otoriter, Demokratik, İzin verici (ve diğer alt boyutlar)
Martin (1981)	İlgili X özerk
Koch, Chandler, Harder ve Paget (1982)	Bastırma, İnkâr, Mantığa bürüme, Yer değiştirme veya Yansıtma (ebeveyn savunma tarzları)
Pulkkinen (1982)	Çocuk X ebeveyn merkezli, rehberli X bencil davranış
Abelman (1985)	Zorlayıcı X duyarlı disiplin
Sameroff ve Freil (1985)	Ebeveyn düşüncelerinin simbiyotik, kalıpcı, telafi edici, çok yönlü düzeyleri
Raphael-Leff (1986)	Kolaylaştırıcı X düzenleyici
Metcalf ve Gaier (1987)	Aşırı gayret gösteren, aşırı koruyucu, ilgisiz, çatışmalı
McCord (1988)	Saldırgan, saldırgan olmayan veya cezalandırıcı

Kaynak: (Holden ve Miller, 1999; akt. Demir, 2007: 24-25).

“Ebeveynsel özelliklerini tanımlamak için yapılan ilk ciddi metodolojik çabalar 1940’larda ortaya çıkmıştır. Baldwin ve arkadaşları, hem görme yöntemini hem de evde ebeveynlerin davranışlarının gözlemlenmesi yöntemini kullanarak Ohio’daki Fels Araştırma Enstitüsü’nde, çocuk gelişimi üzerindeki etkileri incelemek için boylamsal bir çalışma yürütmüştür”. Bu çalışmada araştırmacılar ebeveynlerin farklılık gösterdiği iki temel boyut olan demokrasi boyutu ve kontrol boyutu üzerine odaklanmışlardır (Maccoby, 1980; akt. Demir, 2007: 25).

“Baldwin ve arkadaşlarının 1955’te yaptıkları çalışmalarında ise ev ziyaretlerinden yararlanılmıştır, böylelikle, ebeveyn görüşmeleri ziyaretçilerin gözlemsel puanlamalarıyla desteklenmiştir. Bu çalışmalardaki ebeveynsel değişkenlerin analizi, aynı zamanda, sıcaklık/soğukluk boyutu ortaya çıkarmıştır ama hiçbirisi sınırlayıcı/izin verici boyutla açık bir şekilde çakışmayan iki farklı boyut da ortaya çıkmıştır: demokrasiye karşı otokrasi ve duygusal ilgiye karşı kopukluk” (Maccoby ve Martin, 1983; akt. Demir, 2007: 26).

Mussen, 1956'da 4 farklı ebeveyn tutumu tanımlamıştır. Bunlar: İzin verici tutum, Reddedici tutum, Aşırı korumacı anneler, Aşırı titiz annelerdir. İzin verici tutumda, anne çocuğu cesaretlendirmekte, ödüllendirmekte ve çocuğun davranışları öğreneceği sosyal bir çevre sağlamaktadır. Reddedici tutum da kendi içinde ikiye ayrılır bazı anneler çocuk doğar doğmaz çocuğu reddederken, bazı anneler ise, çocuk bağımsız davranışlar sergilediğinde öfkelenerek reddedici tutum takınabilmektedir. Aşırı korumacı anneler ise, çocuğun bağımsız aktivitelerini sınırlandırarak çocuğun bağımsızlığını kendi baskınlığına ve çocuğunu sahiplenmesinin önüne geçilmesini engel olmaya çalışmaktadır. Aşırı titiz anneler ise, evdeki düzen ve titizlik konusunda aşırı endişeli olduğu için çocuğunun yaptığı pek çok davranışı kısıtlayabilmektedir. (Bovete 1983; akt. Demir, 2007: 26).

1950'lerin sonlarına doğru, Schaefer (1959), sıcaklık ve kontrol dereceleri arasındaki ilişkiden bir model geliştirmiştir. Çocuğa karşı sıcaklık düzeyi daha yüksek olan ebeveyn demokratik olarak tanımlanırken, sıcaklık düzeyi düşük olan ebeveyn ise otoriter olarak tanımlanmıştır (Maccoby ve Martin, 1983; akt. Demir, 2007: 26).

Sears, Maccoby ve Levin tarafından 1957'de yürütülen ebeveynlik çalışmalarında, annelerin çocuk yetiştirirken neden bir yetiştirme tipinden diğerini daha çok kullandıklarını araştırmışlardır. "Sears, Maccoby ve Levin, izin verici tutum-kısıtlama, aile uyumu, anne ve çocuk ilişkisinin sıcaklığı, sorumlu çocuk eğitimi oryantasyonu, saldırganlık ve cezalandırıcılık, kocanın algılanması, çocuğun fiziksel iyilik haline yönelimi ve anne tarafından uygulanan kontrol ve disiplin örüntülerini içeren 8 faktör tanımlamışlardır" (Maccoby ve Martin, 1983; akt. Demir, 2007: 26-27).

Paker ve meslektaşları, 1979'da, Ebeveynsel Bağlanma Ölçeği analizlerinde şefkatli ve empatikliğe karşı reddedici veya ilgisiz, bağımlılığı, kontrollü, müdahale etmeyi ve bebekleştirmeyi destekleyen aşırı koruma olmak üzere iki boyuta odaklanmışlardır (Maccoby ve Martin, 1983; akt. Demir, 2007: 27).

"Darling ve Steinberg (1993) tarafından öne sürülen modelde, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının çocuklarının gelişimine olan etkisinde hangi süreçlerin rol oynadığını daha iyi anlamak için anababa uygulamaları ile anababa stili arasında bir ayrım yapılması gerektiği belirtilmiştir. Anababalık stillerinin çocuk yetiştirmede genel balamı oluşturduğu ve bu nedenle kültürel farklılıklara daha duyarlı olduğu vurgulanmaktadır" (Maccoby ve Martin, 1983; akt. Demir, 2007: 28).

“Bu araştırmada Baumrind’in (1966, 1971a) tanımladığı demokratik, otoriter ve izin verici boyutlardan yararlanılmıştır. Ayrıca, bu boyutlara ilave olarak, Batı kùltüründe çok yaygın olmayan ama kendi kùltürümüzün ebeveynleri tarafından kullanıldığı bilinen aşırı koruyucu boyut da eklenmiştir” (Kuzgun, 1991; Yavuzer, 1994; Levy, 1966; akt. Demir, 2007: 28).

Ebeveynler çocuklarını yetiştirirken farkı tutumlar sergilemektedirler. Ebeveynlerin sergiledikleri tutumlar bilinçli ya da, yetiştikleri sosyal ortam bağlamında bilinçsiz olarak gerçekteşebilmektedir. Araştırmada değerlendirilecek tutumlar incelendiğinde bu tutumlar:

Demokratik

Demokratik ebeveynler aile içinde verilecek kararlarda çocuklarının görüşlerini alırlar, sıcak ve ilgilidirler, sabırlı ve duyarlı bir şekilde çocuklarını dinlemektedirler. Ayrıca bu ebeveynler çocuklarından gerektiğinde kurallara uymalarını beklemektedirler (Baumrind, 1966; akt. Demir, 2007: 28). Baumrind (1971a) yaptığı çalışmada demokratik boyutu ikiye ayırmaktadır. Demokratik tutumun ilk boyutu ebeveynlerin demokratik ve uzlaşmacı, bireyselliği ve bağımsızlığı destekleyen ebeveynler olduklarını söylemektedir. İkinci alt boyut, ebeveynlerin birinci boyutun kriterlerini karşılayan ancak aynı zamanda uzlaşmazlığı da teşvik eden ebeveynlerdir (Demir, 2007: 28-29).

Otoriter

Otoriter ebeveynler çocuklarının koydukları kurallara uymalarını ve söyledikleri her şeyin çocuklar tarafından sorgusuz bir şekilde uygulamasını ve kabul etmelerini beklemektedirler (Baumrind, 1966; akt. Demir, 2007: 29). Baumrind (1971a) yaptığı çalışmada demokratik tutumda olduğu gibi otoriter boyutu da 2’ye ayırmıştır. Bu iki alt boyutun ebeveynlerin çocuğa gösterdikleri kabul derecesine göre farklılaşmaktadır. İlk alt boyut reddedici olmayan otoriter ebeveynlerdir. İkinci alt boyut ebeveynler ise ilk alt boyutun bütün özelliklerini gösteren aynı zamanda da reddedici olan ebeveynlerdir (Demir, 2007: 29).

İzin Verici

İzin verici ebeveynler ise, çocuklarını kontrol etmeyen, çok fazla özgürlük veren, ihmale kadar varabilen hoşgörü ile davranmaktadırlar (Baumrind, 1966; akt. Demir, 2007:30). Baumrind (1971a) izin verici boyutu daha sonra 3’e ayırmıştır. İlk boyut

uzlaşmaz ebeveynlerdir. Bu ebeveynler aşırı gevşek disiplin tutum takınan ve bazı alanlarda yüksek performans bekleyen ebeveynlerdir. İkinci alt boyut izin verici ebeveynidir. Bu ebeveynler disiplinde gevşek olan ve çok az şey bekleyen ebeveynlerdir. Üçüncü alt boyut izin verici-uzlaşmaz ebeveynidir. Bu ebeveyn ise disiplin ve taleplerinde hem uzlaşmaz hem de gevşektirler (Demir, 2007: 30).

Aşırı Koruyucu

Aşırı koruyuculuk çocuk yetiştirme tutumları açısından çocukların aşırı annesel bakımını ifade etmektedir. Anne-çocuk ilişkisi üzerinden aşırı temas, bebekleştirme, sosyal olgunluğun önlenmesi ve annesel kontrol olmak üzere 4 başlık altında toplanmaktadır. (Levy, 1966; akt. Demir, 2007: 30).

Ebeveynlerle ilgili yapılan yukarıda yürütülen tartışmalarda ebeveyn tutumları üzerinde durulmuştur. 1980 sonrasında ki dönüşümlerle farklı ebeveynlik tanımları ortaya çıkmıştır. Bu tanımlardan bazıları şöyledir:

Helikopter Aile

“Helikopter Aile” terimi ilk defa bir çocuğun annesi için “başımda helikopter gibi dönüyor” demesiyle ortaya çıkmıştır (Duygulu, 2018: 83).

Helikopter aileler çocuklarının hayatlarını kontrol altında tutan çocuklarının sorumluluklarını kendi sorumlulukları gibi üstlenmektedir. Çocuklarının hayatlarına sosyal, akademik, özel ilişkiler dahil olmak üzere müdahaleci bir yaklaşım sergilemektedirler. Ayrıca çocuklarından her alanda beklentileri oldukça yüksektir. Sorunla karşılaştıklarında özellikle akademik alanda çocuklarına diğer bireylere kabahat bulma yönünde davranış sergilemektedirler (Duygulu, 2018: 84).

Duygulu, helikopter ebeveynliğin gelişimi fikrini ileri sürmektedir. Bunun sebebi olarak, “Dünyanın artık güvenli bir yer olmadığı” düşüncesi bu ebeveynleri korumacı olmaya itmektedir. Çocuklarının deneyim yoluyla hayatı öğrenmelerini istemek yerine çocukları için bütün imkânları kendileri sağlamaya çalışmaktadır (Duygulu, 2018: 85).

Son on yıldır helikopter ebeveynlik akademik çalışmalarda karşımıza yaygın olarak çıkan bir ebeveynlik modelidir. Bu çalışmanın ana aksı olan paranoyak ebeveynlikle farklılıklarının ne olduğunu açıklamak gerekirse: Helikopter ebeveynlikte aileler

çocuklarının hayatlarını kontrol edebileceklerini düşünerek müdahaleci davranmaktadır, paranoyak ebeveynlikte ise ailelerin kendilerini yetersiz görmeleri, çocukları yetiştirmeye ilişkin yeterli bilgiye sahip olamama düşüncesi çocuklarının hayatlarına müdahale etmekten çok onları risklerden koruma üzerine kurulmuştur. Yine yeterli ve eksik hissetme sonucunda uzman bilgisi olmadan çocuklara yapılan müdahalelerin çocukların bütün hayatlarını etkileyeceği düşüncesi, ebeveynlerin davranışlarını sürekli sorgulamalarına ve harekete geçmekten alı koymaya neden olmaktadır. Başka farklı bir nokta ise helikopter ailelerde ebeveynler çocuklarına bütün imkânları sunarak onların hayatı kötü bir şekilde tecrübe etmelerine engel olmak istemelerinden kaynaklanmaktadır. Paranoyak ebeveynlikte ise aileler çocukları için asla yeterli imkânı sunabileceklerine inanmamaktadırlar. Çocuklarına hiçbir zaman yetememek korkusu ve düşüncesi onları paranoid davranışlara sevk etmektedir.

“Helikopter ebeveyn” modeli “paranoyak ebeveynlik”e benzer özellikler gösterse de “paranoyak ebeveynlik” ebeveynlerin aşırı kaygı, korku durumlarını daha yeterli biçimde açıklamakta olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü günümüz toplumunda risklerle yaşadıklarını ve her an kötü bir duruma maruz kalma ihtimalinden kaygılanan ebeveynlerin paniğe kapılarak evham yapmaları bu tür ebeveynlerin paranoyak ebeveynler olarak tanımlanmalarına sebep olmaktadır.

Çocuklarla El Ele Ebeveynlik

Bu ebeveynlik ise sevgi üzerine kurulu bir ebeveynliktir. Yani çocukla etkili ve iyi bir iletişim ayrıca sağlam sevgi bağı oldukça önemlidir (Dönmez, 2019: 49). Bu yaklaşımın içinde iki ayrı alt yaklaşım bulunmaktadır. Birincisi otoriter ebeveynlik; çocuğun ebeveynlerinin sevgisini kaybetme korkusu üzerinde yükselmektedir. İkincisi, izin verici ebeveynlik; ebeveynin çocuğun sevgisini kaybetme korkusu üzerinde yükselmektedir. (Leo, 2017; akt Dönmez, 2019: 50). “Çocuğu onu sevmemekle ya da evden gitmekle tehdit çok klasik otoriter bir ebeveynlik söylemidir. Oysa el ele ebeveynlik; güçlü bir ebeveyn-çocuk bağı kurar ve bu bağı kopmamasına dikkat eder. Bunu da yaparken çocuğunu dikkatli dinler ve ona önem verdiğini hissettirir. Aynı şekilde çocuğunun da onu dinlemesi için gerekli ortamı hazırlar. Çatışmadan uzak uzlaşmacı bir yapıda ilerler” (Dönmez, 2019: 50).

E-ebeveynlik (İnternet Ebeveynliği)

E-ebeveynlik kaynağını ve amacını internetten almaktadır. Anne-babalar çocuklarını yetiştirirken internet kaynaklarına başvurmaktadır ancak bazı ebeveynler var ki bu işi sosyal medya da fenomen influencer gibi adlarla anılan ebeveynler sosyal medya da diğer ebeveynleri bilgilendirme amacı gütmektedirler. (Dönmez, 2019: 67).

İnternet erişimin kolay olduğu günümüz toplumlarında çocuğunu herhangi bir arzuladığı uzmana götürecekt kadar geliri olmayan ebeveynler bilgi almak için internete nispeten kolay ve daha ucuz bir yöntem olması nedeniyle başvurulabilmektedir. Ancak burada önemli olan nokta sosyal medya *fenomen* ya da *influencer* olarak geçen bireylerin önerdikleri ya da çocukları için yaptıkları uygulama ve bir takım tüketime yönelik etkileme çabaları sorun yaratabilmektedir. Farklı ekonomik koşullara sahip aileler çocuklara farklı imkânları sunduğunda beklenen yarar tersine dönebilmektedir. Ebeveynlerin aynı imkânâ sahip olamadıkları için kendilerini yetersiz hissetmelerine ve kendilerini diğer ebeveynlerle kıyaslamalarına neden olması mümkündür. Ayrıca toplum tarafından da ebeveynlerin eleştirilere maruz kalmasına neden olmaktadır.

Melez Ebeveynlik

Melez ebeveynlik, ülkemiz koşullarında gözlemlenen bir ebeveynlik olarak kavramsallaştırılabilir. *Melez ebeveynlik* çalışmadan elde edilen verilerle yeni bir ebeveynlik tanımı ortaya konulacaktır. *Melez ebeveynlik* norm sistemlerindeki dönüşümler: Geçmişte ebeveynliğe kılavuzluk eden diğer sistemlerinin önemini kaybetmesi sonucu oluşan kafa karışıklığı sonucunda ortaya çıkmıştır. Geleneksel-modern kültürel norm ve değerlerin günümüzde önemini yitirerek yerini belirsizliklere bırakmış olması, yerel bir gelişme olarak gözlemleniyor. Geleneksel otoritenin önemini kaybetmesi, otoritelerin parçalanarak çoklu otorite biçimlerinin ortaya çıkması bireylerde kafa karışıklığı yaratmaktadır. Sağlıklı yaşam, beslenme, sosyal faaliyetler, kişisel gelişim, eğitim, tıp gibi alanlar da uzmanların birbirlerinden farklı bazen çatışan açıklamalar güven sorununu ortaya çıkarmıştır.

Enformasyonun yaygınlaşması ve çoğalması bireyler için uygulanabilme konusunda zorluklar yaratmaktadır. Geç modern dünyanın getirileri teknoloji ve farklı imkânlar çocukların gelişimi için pek çok alanda yapılması gerekenler adı altında reçete sunmaktadır. Buna karşı olarak ebeveynleri kendi anne ve babalarından gördükleri geleneksel bir

yetiştirilme biçimi vardır. Ebeveynler bir yandan kendi dini, kültürel, ahlaki değerlerini korumak isterlerken bir yandan da modern dünyaya ayak uydurmaya çalışmaktadırlar. Bu tür ebeveynlerin akıllarına şu sorunun gelmesi muhtemeldir. ‘Bizi böyle yetiştirerek yanlış mı yaptılar yoksa eskilerin tecrübe ve bilgilerine güvenerek bende aynı şekilde çocuğumu yetiştirmeli miyim? Bu tür bir kafa karışıklığı melez ebeveyn tanımlamasının ortaya çıkması altında yatan en önemli gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda melez ebeveynlik tanımlaması geleneksel-modern tutum ve davranış göstermektedir. Nilüfer Göle, *Melez Desenler* kitabında İslam ve modernleşme üzerinden yeni oluşumların açıklamasını yaparak sosyal bilimler alanında melezlik kavramını kullanmaktadır. Ancak bu çalışma da melezlik modernleşmeyle bir ilerleme olduğu fikri üzerinden değil sadece farklı toplumsal yapıların bir araya gelerek oluşturduğu tutum ve davranışları ebeveynlik üzerinden açıklamaktadır. *Melez ebeveynlik* bu bağlamda sosyal bilimler alanında literatüre yeni bir kavramsallaştırma olarak katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anne ve babalar çocuk yetiştirirken farklı tutum ve tanımlamalara göre yapılmış farklı davranışlar gösterebilmektedir. Çalışmanın amacı risk toplumu bağlamında ebeveynlikteki dönüşümleri araştırmak olması nedeniyle Frak Furedi’nin geliştirmiş olduğu paranoyak ebeveynlik tanımlaması üzerinden ebeveynlerin tutum ve davranışları incelenecek, *paranoyak ebeveynliğin* çeşitli tahayyül biçimleri ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bunu yaparken burada etkili olan sosyolojik faktörler tanımlanacaktır. Öncelikle paranoyak kelimesinin kelime anlamı ve psikoloji de hangi anlama geldiğini ifade etmek gerekmektedir.

2.3.2. Kavram Olarak Paranoya ve Paranoid Kişilik

Paranoyak ebeveynlik ve bunun çeşitli tezahürlerini yakından incelemeden önce paranoyaklığın ne anlama geldiğini kısaca tanımlayalım. ‘‘Paranoyak Anne-Babalık’’ adlı yapıtta bahsedilen psikanaliz dalında Paranoya terimi, Hipokrat zamanından beri bilinmesine rağmen ilk defa Kahlbaum (1863) tarafından kullanılmıştır. Fakat açık anlamını Kraepelin(1913) zamanında kazanmaya başlamıştır. Kraepelin paranoyayı "iç sebeplere bağlı olarak; düşünce, istek ve faaliyette açıklık ve makullüğün tam korunması ile birlikte ilerleyen, sağlam ve sarsılmaz hezeyanlı bir sistemin sinsi gelişimi" olarak tanımlamıştı. Paranoya, bazı müelliflerce şizofreni veya affektif hastalığın bir subtipi olarak görülürse de genel eğilim ayrı bir nozolojik antite olduğu yolundadır’’ olarak tanımlanmaktadır (Saygılı ve Çalışkan, 1991: 37).

“Paranoid kişi, yeterli bir dayanağı olmaksızın, başkaları tarafından sömürüleceğı ya da kendisine zarar verileceğı inancı içindedir. Ortada bir neden olmadığı halde arkadaşlarının sadakatini ve güvenilirliğini sürekli soruşturur. Sıradan konuşmalar ve olaylardan kendisini küçültücü ya da tehdit edici anlamlar çıkarır” (Gençtan, 2004: 247). Paranoyalık kavramının ve paranoid davranışın ne olduğunu açıkladıktan sonra Frank Furedi’nin *paranoyak ebeveynlik* kavramı açıklanacaktır.

2.3.3. Paranoyak Ebeveynlik

Güvenliğin toplumun temel değeri haline gelmesi, risklerin bir gerçeklik olarak algılanması, bireyselleşme, otoritenin parçalanması ve geleneksel otoritelerin yerini belirsizliklerin almış olması bireylerin anne-babalık tanımlamalarına ve çocuklarını yetiştirme süreçlerine etki etmektedir. Furedi, *Paranoyak Anne-Babalık* kitabında bireylerin diğer insanları yabancı olarak algıladığını ve yabancıların birer tehdit olarak görüldüğünü; uzmanlığın yükselişle ebeveynlerin kendilerini yetersiz hissettiğini; bireylerin kimlik ve statü olarak kendilerini çocuklar üzerinden tanımladığını belirtmektedir. Furedi, kitabında bunlar gibi farklı farklı pek çok noktaya değinmiş ve paranoyak ebeveynliğin bir olgu olarak nasıl ortaya çıktığını ve bu süreçten ebeveynleri nasıl etkilediğı üzerinde durmuştur. Bununla birlikte çalışmamızda günümüzde mevcut ebeveynlik türlerinden *paranoyak ebeveynlik* olgusu ebeveynlerin tutum ve davranışları üzerinden incelenmiştir.

Paranoyak ebeveynlerin en önemli çıkış noktası geçmiş kuşakların aksine ebeveynlik hakkında hiçbir şey bilmedikleri varsayımıyla yola çıkmış olmalarıdır. Kültür, toplumu çocukların savunmasızlığını neredeyse panik ve endişe boyutuna ulaştıracak şekilde düşünmeye teşvik eder. Bu durum anne-babalardan yeni anne-babalık becerilerinin öğrenmesi gerektirirken ebeveynliğin yeniden tanımlanmasına neden olmaktadır (Furedi, 2013: 115). Öyle ki 2000’li yılların başından bu yana ebeveynlerin hiçbir şey bilmediğı ve eğitime ihtiyaçları olduğu düşüncesi bu noktada devreye girmektedir.

1950’lerde ebeveynlerin çocuklar yetiştirirken kendi ailelerinin değerlerini kabul ederek kendi ebeveynlik biçimlerini daha iyileştirmeye çalışmışlardır. Ancak bugün yetişkinler çocuklarını kendi yetiştirildiğı şekilden daha iyi yetiştirmeye değil, daha farklı yetiştirmeye çalışmaktadırlar. Mevcut kültür de filmler, televizyon programları gibi araçlarla aile hayatının karanlık yanı üzerinde durarak önceki ebeveyn jenerasyonlarının

çocuklarına bilinçli ya da istemeyerek zarar vermiş duygusal cahiller olduklarını göstermeye çalışmaktadır (Furedi, 2013: 226)

Sosyolojik bir bakış açısından, ebeveynlik stresi, bazı ebeveynlerin diğerlerinden daha dezavantajlı olduğu ekonomik, sosyal ve kültürel bağlamlarda ortaya çıkar. ... Ebeveynlerin sosyal sınıfı, ırk-etnik köken, cinsiyet ve diğer durumları, yaşadıkları sorunların türlerini ve düzeylerini ve ebeveynlik sürecinde sahip oldukları destekleri anlamak için kritik öneme sahiptir. Ebeveynlik stresinin sosyolojik çalışmasının gelecekteki yönleri açıklanmaktadır (Nomaguchi K., Milkie M.A. (2017).

Çok değişkenli analiz, çağdaş İngiltere'de ebeveynlik tarzının, sosyal sınıf tarafından değil, esas olarak aile yapısı tarafından yapılandırıldığını göstermektedir. Ebeveynlik tarzı ile öznel iyi oluş ve benlik saygısı, sağlık ve riskli davranışlar ve okul sonuçları ve kayıt dahil olmak üzere çok çeşitli gençlik sonuçları arasında tutarlı ve güçlü ilişkiler vardır (Tak Wing Chan, Anita Koo, 2011).

Sosyo-kültürel tutumlar ve yaşam biçimlerinin farklılaşmasından sıklıkla tanık olduğumuz gibi büyük planda olup bitenler, yerel ve bireysel planda da önemli etkiye sahip olabilmektedir. İşte Furedi'nin sözünü ettiği faktörler ebeveynliği de etkilemektedir.

Twenge'in toplum tarafından 'çocuklarına yeteri kadar zaman ayırabilen ebeveynler' olarak görülen ebeveynler üzerinden ebeveynlerin bu konu hakkında maruz kaldıkları baskıya değinmektedir. Günümüzde çocuk sayısının düşmüş olmasına rağmen (Grafik 2.3.) ebeveynler günümüzde çocuklarına yeteri kadar vakit ayıramamaktan şikâyetçidirler. İki ebeveynin de çalıştığı durumlarda özellikle yaygın olan bu durum kadınları annelik ve iş hayatı arasında seçim yapmaya itmektir. Seçim yapmayan kadın çalışanlar ise çocuklarına yeteri kadar vakit ayıramadıkları için kendilerini suçlu hissetmektedirler.

Benzer şekilde Furedi'de "Erkeklerden ve kadınlardan, önceden olduğundan daha uzun saatler çalışmalarının beklendiği ve bir sonuç olarak, onların aile sorumluluklarına ayıracak zamanlarının pek kalmadığı öne sürüyor. Kimi yazarlar bunu bir *anne-babalık zamanı kıtlığı* olarak karakterize etmişlerdir" (Hewlett ve West akt Furedi, 2013: 146-147).

Furedi (2013:148-149), çalışma yaşamındaki yoğunluk kadınların iş piyasasında aktif görev almaları ebeveynlerin zamanlarını kısıtlamaktadır demektir. Ancak, ona göre böyle bir durumda ebeveynlerin vakitleri olmadığıyla onları suçlamak en kolay şeydir.

Furedi, yine bu noktadan ebeveynlerin anne-babalık zamanlarının genişlediğini ve kısıtlı olan zamanlarına da çok şey sığdırmalarının beklendiğini belirtmektedir. “Milyonlarca anne ve baba insafsız bir gündelik problem olarak bu zaman baskısını tecrübe ediyor. Çocuklarıyla geçireceği yeterli zamanı olmadığını hisseden çoğu ebeveyn, bu durumda kendini suçlu ve kaygılı hissediyor. Ona göre “Zaman kıtlığı” ebeveyn paranoyasını şiddetlendirmeyi ve şekillendirmeyi sağlıyor” (Furedi, 2013: 149).

Mevcut durumu daha geniş bir perspektifte inceleyen Furedi, problemin uzun çalışma saatlerinden kaynaklanmadığını ancak talep edilen anne-babalık kültürünün farklılaşmasının asıl sorun olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda toplum anne babalık rolünü genişlettiği sürece anne ve babalar hiçbir zaman çocuklarına yeterli zaman ayıramadıklarını düşüneceklerdir. “Ebeveyn paranoyası, yalnızca bir çocuğun iyiliği hakkındaki endişe değil, annelerden ve babalardan beklenen görevi gerçekleştirebilme zamanına sahip olma hakkındaki kıvrandırıcı bir şüphe” (Furedi, 2013: 150).

“Ebeveynlerin kimliği toplumun onayı vasıtasıyla geliştiği için, anneler ve babalar asla başkalarının onları değerlendirme şekline kayıtsız kalamazlar” (Furedi, 2013: 174). Ebeveynler bu nedenle de tavsiyeleri dinler ve uzmanlara danışma ihtiyacı içine girerler. Furedi (2013: 224), geçen iki yüz yıldır çocuk yetiştirmeye ilgili düşüncelerin değiştiğini belirtmektedir. Ailenin ve üyelerinin statüsü, beslenme, bebek sağlığı, eğitim gibi alanlardaki yeni inançlar, coğrafi ve sosyal hareketlilik anne-babalığın düşünülme biçiminde değişiklikleri meydana getirmiştir.

Aile tarihçilerinin belirttiği şey eğitimin yaygınlaşmasının ve toplumda eğitim seviyesinin yükselmesinin genç yetişkin ebeveynlerin kendi anne ve babalarından daha çok şey bildiklerine inanmasına neden olmaktadır. Jenerasyonlar arasında entelektüel ve duygusal mesafe artması sonucunda genç ebeveynler eski insanların modası geçmiş fikirlere sahip olduklarını düşünmektedirler (Furedi, 2013: 224-225). Bir anlamda geçmişte rol model olarak görülen anne-babalar bu kuşaklar için artık çocuk yetiştirirken danışılmaması gereken bireylere dönüşmüşlerdir.

Ebeveynlere sürekli çocukların için neyin iyi olup olmadığı, anne-babalara yapıp yapmamaları gerektiği hakkında tavsiyeler sunulmaktadır. Furedi, çatışan birçok farklı tavsiyeye ve kamusal alana taşınan araştırma hacmine rağmen ebeveynlere cahil oldukları hissettirildiğini belirtmektedir (Furedi, 2013: 243).

Ebeveynlere önceki jenerasyonlardan farklı olarak çocukların mutluluğu hakkında daha fazla sorumluluk yüklemek, yetersizlikleri nedeniyle ebeveynleri azarlamak ve başarısızlıklarının çocukların geleceğini temsil ettiği düşüncesiyle ebeveynlerin kendilerine olan güvenleri azaltmaktadır. Bu durum da ebeveynleri paranoyaya sürüklemektedir. Ebeveynlerin sürekli gözetimci, okur-yazarlık becerilerinde uzman olmaları, nasihat vermede bir üniversite derecesine sahip olmaları gerektiği düşüncesi çocuk yetiştirmeyi samimi bir ilişkiden teknik yeterliliği gerektiren bir beceriye dönüştürüldüğü için uzman rolü önem kazanmaktadır (Furedi, 2013: 49). Kaçınılmaz olarak bu kültür binlerce yıldır insanoğlunu yönlendiren sonraki nesillerin yetişmesi, büyümesi, eğitimi açısından kılavuz olmuşken ancak günümüzde hemen her şeyin sorun olarak görülmesi anlamına gelmiştir.

Furedi (2013: 44), çocuk yetiştirmenin hâkim ahlaki ve kültürel tavırlardan etkilendiğini uzmanların söylediği gibi ebeveynliğin bilimsel bir çabaya indirgenemeyeceğini belirtmektedir. Çünkü ona göre, anne-babalık formalize edilmeyecek eşsiz bir ilişkiyi kapsamaktadır. Ancak bu eşsiz, benzersiz duyguyu ve eylemi kapsayan ebeveynliğin giderek uzmanlara muhtaç hale gelmesi uzmanın kim olduğu sorununun gündeme getirmektedir.

Uzman, güvenilir, kişi-üstü bilginin kaynağını soruşturan, bireylerin derin düşünce ve özelemlerini anlama kapasitesine sahip insanlardı. Yine uzman, bireylerin istediği seçimleri yapması ile doğru yolda olmasını garantiler (Bauman, 2014b: 275).

“Kullanıcı açısından bakıldığında, uzmanlık, bireysel rahatsızlık ve endişelere –tabi daha önce bunları çözüm bekleyen sorunlar olarak ifade ettikten sonra- aynı otoriteyle, toplum tarafından onay gören çözümler sunar. Sunulan bu çözümler, soruna özgü çözümlerdir. Nitekim bir çözüm sunulmadan önce, sorunun kendisinin toplumsal olarak zaten doğrulanmış olması gerekir” (Bauman, 2014b: 287). Bauman’ının sorunlar ve çözümlerine yönelik yaptığı tespit oldukça önemlidir. Bir şey nasıl sorun haline gelir (getirilir)? Ebeveynlik süreçlerine bakıldığında geçmişten günümüze farklı pek çok durumunun ebeveynlerin yaşamları önemli olan birçok konu ortaya çıkmıştır. Çocuk nasıl yetiştirilir? Neler yemelidir? Çocuk teknolojiye hangi boyutlarda nasıl faydalanmalıdır? Ders çalışma düzeni nasıl olmalıdır? Vs. vs. bu sorulara yüzlercesi eklenebilir.

Çocuk yetiştirmenin her bir ayrıntısının bir sorun problem başlı başlına üzerinde düşünülmesi gereken konular olarak görülmesi uzmanlık ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Piyasa taleplerinin, uzmanlığı bir araç olarak kullandığını söylemek mümkündür. Bir şeyin sorun olduğunu kimler belirlemektedir? Doğru cevabı kim verebilir? Bu sorular ve cevapları araştırmamızın önemli bir boyutudur. Bauman'ın da dediği gibi sorunların cevapları toplumsal olarak doğrulanmış olması gerekir. Ancak geçmiş dönemlerde sorun olarak görülmeyen günümüzde ise çocuk için hayat memat meselesi olarak kabul edilen durum o halde nasıl açıklanabilir? Elbette bu sorunun birden fazla cevabının olduğunu söylemek mümkündür. Teknolojinin gelişmesi, piyasanın talepleri, eğitim seviyesinin yükselmesi vs. ancak bu gelişmeler ebeveynlerin çocuklarına karşı takındıkları tutumların açıklanması için yeterli değildir. Çocuklarını hayatlarının merkezine koyan kaygı seviyesi çok yüksek ebeveyn tutumlarının ortaya çıkışı tezimizin açıklamaya çalıştığı temel bir boyuttur.

“Yani uzmanlık, bireyin yaşam dünyasına, dağınık ve muğlak kişisel rahatsızlıkların –belirsizlik ile deneyimin müphemliğinin- birey-üstü (yani “nesnel” otoritelerin onayladığı) çözümler gerektiren bireysel sorunların kişilerarası dilinde ifade bulduğu oldukça erken bir aşamada girer” (Bauman, 2014b: 287). Ancak uzmanlığın belirsizliğin olmadığı nesnel ve kesin çözümler sunması tamamıyla mümkün değildir. Uzmanların farklı görüşler belirtmeleri otoritenin sorgulanmasına neden olmaktadır.

Bauman'a göre uzmanlığın otoritesi ile birey arasında ki ilişki şu maddelerde sıralanmıştır:

1- Birey kendi yaşamını denetleyen bir eyleyendir. Bu bağlamda belirsiz kalan bir kimlik ve seçimin belirsizliği bireyin cehaleti ya da ihmali anlamına gelmektedir. Bu durum da bireyler için aşağılayıcı, rahatsız edici ve tedirginliği ortaya çıkarırken, mutsuzluğa ve bireyin kendini suçlamasına neden olur.

2- Kişinin fiziksel ya da ruhsal olarak rahatsızlanması durumu birey tarafından düzeltilmesi gereken bir görevdir.

3- Birey rahatsızlandığında kendini iyileştirmek için bir arayışta olmalıdır eğer acının kaynağının ne olduğunun arayışına girmezse kendi başarısızlığıdır.

4- Her acının bir çaresi vardır ve bu çareleri bulup en uygun olanı uygulamak gerekmektedir. Eğer acı devam ediyorsa bu yine bireyin pratik bilgi ve beceriden yoksun olduğunu göstermektedir (Bauman, 2014: 288).

Bauman'ın bireyin uzmanların otoritesiyle kurduğu ilişkiyi açıklamasında görüldüğü üzere; bir sorun, hastalık herhangi bir olumsuz durum çözülemezse bunun tek sebebi bireydir. Böyle bir anlayış bireylerin kendilerini sürekli eleştirmelerine eksik görmelerine tedirgin hissetmelerine ve mutsuz olmalarına neden olmaktadır. Yaşam da ki her şeyin kontrol edilebilir olduğunu bir rasyonel düşünce biçimi bireyi zan altında bırakarak esik kalma korkusu içine itmektedir. Oysaki yaşam da bireylerin çözemeyeceği ya da kesin çözümlerin olmadığı belirsiz durumlar mümkündür. Ancak bu durum bireylerde olağan görülmesi gerekirken tam tersi olarak kaygı ve korku sebebi olmaktadır. Bunun nedeni yukarı da değinildiği gibi her şeyden bireyin sorumlu tutulmasıdır.

Bu bağlamda ebeveynler de çocuklarını yetiştirirken sürekli eksik kalmaktan yeterli olamamaktan yanlış tercih yapmaktan korkmaktadırlar. Çocukların kendine yetemeyen kendileri için doğru tercihi yapamayacak olarak görülmesi nedeniyle; bütün yük ebeveynlerin üzerine binmektedir. Çünkü yanlış bir seçimin çocuğun yaşamını doğrudan etkilediği inancı ve bu durumdan sorumlu kişilerin ebeveynler olması çocuk yetiştirmeyi sancılı bir süreç haline getirmektedir.

Bauman (2014b: 290), bireylerin uzmanlarla olan ilişkisinde bireye düşen görevin, yapmak istedikleri iş için yeterli olan ürün ya da kılavuzları saptama ve edinme becerisine indirgendiğini söylemektedir.

Bauman (2014b: 291), bireylerin yaşam dünyalarının *Taylorizasyon* ve *Fordizasyon* süreçlerine tabi tutulduğunu söylemektedir. “Bu iki sürecin, el ele vererek, gündelik yaşamın işleyişine yaptıkları etki, beceri gerektiren bütün kararların icracıların elinden alınması ve fiili iş performansının üzerine uzman bir uzman karar verme üstyapısının kurulmasıdır. Bu ikili etki, icracıların karşılaşılabilecekleri işlerin, en basit ve kolay operasyonlara (örneğin, karmaşık bir kişiler-arası sorunu “çözmek” –etkisizleştirmek- için uzmanların hazırladığı ve önerdiği doğru hapın yutulması gibi) indirgenmesiyle gerçekleştiriliyor”.

Aracı uzmanlık ve buna eşlik eden teknoloji, bilmeyi yapmaktan ve bilenleri de yapanlardan ayırarak, toplumun bütün üyelerinin yaşam dünyalarını, daimi ve keskin bir müphemlik ve belirsizlik alanına çevirir” (Bauman, 2014: 292). Ki bu durum *paranoyak ebeveynliğin* yükselişinin en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır. Nitekim Furedi, ebeveynlikteki dönüşüm ve tutumları Bauman'ın modern toplumun başlıca özelliklerinden

biri insanların yüzlerce yıldır başarıyla yürüttüğü faaliyetlere güvensizlik yaratmasıdır. Birey kendi deneyimine de değil uzmanlara güvenir durum da kalır saptamasına çok yakın bir analizde bulunmaktadır (Bauman, 2014: 292-293).

Nitekim ebeveynlerde de aynı durum geçerlidir. Ebeveynlik rolünün yerine getirmesi gereken belli toplumsal kurallar konulmaktadır. Bu rollerin dışına çıkan ebeveynler iyi anne-baba olamamakla suçlanmaktadır. Ebeveynler de toplum tarafından hissettikleri baskıyla sürekli bir arayış içine girerek çocukları için her zaman iyi ve en doğru olanı yapmaya çalışmaktadırlar. En iyi ve en doğrunun uzmanlar tarafından tanımlanması ebeveynlerin kendilerine yetememesi ve sürekli uzmanlık bilgine başvurmalarına neden olmaktadır.

Bauman bireylerin yaşamının uzmanların ürettiği ve yönettiği tekniklerden oluştuğunu müphemlik ve güvensizliğin ayrıca algılanan tehlikelerin üç temel biçimde üretildiği söylemektedir. Bunlar:

1- Uzmanlık bilgisinin bilim temelli keskinliği bireylerin yaşamlarındaki bütün alanlarla tam olarak örtüşmemesi keskin dengesizlikler yaratmaktadır. Öngörülemeyen yan etkilerde yeni uzmanlık alanlarını ortaya çıkarmakta ve toplumsal yaşamın bütün alanlarına ayrılmaya ve yayılmaya çalışmaktadır.

2- Uzmanlık alanının yoğunlaşması aslında önceleri hiçte gerek olmayan yeni becerilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Daha önce farkına varılmayan yaşam dünya alanlarını göz önüne getirerek önceleri yaşam rutini içinde zararsız ve kolayca halledilebilir öğeleri, yeterince tanımlanmayan belirsiz, yeterince denetlenemeyen dolayısıyla da korku yaratan faktörler olarak ele alınmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak da bu faktörler “ele alınması”, “düzeltilmesi” ya da “ortadan kaldırılması” gereken bir boyuta ulaşmaktadırlar. Bu bağlamda da sonuç odaklı bir yaşam alanı yaratılması yerine sorun odaklı bir yaşam ortaya çıkmaktadır (Bauman, 2014b: 295) .

3- Ebeveynler de bu sorun odaklı toplumsal yapı içinde sürekli bir mücadele içindedirler. Sürekli ebeveynlik rollerinde eksik yanlış bir karar vermekten ya da davranış göstermekten kaçınarak gündelik yaşama yayılmış olan bütün uzmanlıklara başvurmaktadırlar.

“Uzmanlığın kendine karşı meşruiyetinin (aynı zamanda da bağımsızlık, kendine yetme ve ahlaki bağışıklığının) özü, her geçen gün daha da moda olan şu ticari sloganda yatıyor: “Yapabildiğiniz her şeyi daha iyi yapabilirsiniz.” Tersinden alırsak: “Yapabileceğinizin daha iyisini yapmamak bir suç ya da bir günahıdır.”” (Bauman, 2014b: 300). Ebeveynler de aynı bu düşünce biçimiyle en iyi anne ve baba olabilmek için kıyasıya bir mücadele içindedirler. Kendilerini hiçbir zaman yeterli görmezler ve her zaman eksik olduklarını düşünmektedirler bu nedenle de ilerlemesi gerek ya da yeterli değil diyerek kendi anne ve baba olma süreçlerini daima bir sorgulama durumundadırlar.

Furedi uzmanların bilimsel bilgi olarak ebeveynlikle ilgili reçete, ya da formüller sunmasına eleştiri getirerek bilimin sistemin meşrulaştırma aracı haline geldiğini belirtmektedir (Furedi, 2013: 251).

Günümüz çağında sorunlar değerler ve ahlaki normlarda bir konsensüsün olmayışı nedeniyle çok daha karmaşıklaşmaktadır. İkili ilişkilerdeki değişiklikler ve aile yaşamına yansımaları gündelik hayatla ilgili pek çok konuyu sorun haline getirmiştir. Böyle bir konsensüsün yokluğu ebeveynlik sürecini derinden etkilemektedir. Çocukların nasıl büyütüleceği, en doğru davranışın, ya da basit bir gündelik rutinin bile uzmanlar tarafından farklı değerlendirmelere maruz kalması nedeniyle daha iyi anne-babalık yapılması noktasında birleşmektedirler. Ebeveynlerin sorumluluklarının genişletilmesi ve hep daha iyi anne-babalık yapmaları gerektiği düşüncesinin aşılması ebeveynlerin maruz kaldıkları bir durumdur (Furedi, 2013: 252).

Yetişkinler kimliklerinin çocukları vasıtasıyla karşıladıkları zaman yetişkin-çocuk ilişkisi arasında sınırlar karışmaktadır. 1960’larda gençlik kültürünün yüceltilmesiyle kendisini rahatsız hisseden ebeveynler, bugün yeterli olmak için gençliğe özgü kimliğe tutunmakta ve yavaş yavaş büyüdükleri konusunda ısrar etmektedirler. Ebeveynler, öğretmenler ve diğer yetişkinler çocuklarla ilgili jenerasyon farkını kapatma çabası içine girmişlerdir. Genç insanların akıl hocası olmaktan çok onları arkadaşı olma anlayışı, bilinçsiz bir çocuklaştırma sürecine neden olarak yetişkinlerin zayıflamış otoritesini yansıtmakta ve pekiştirmektedir (Furedi, 2013: 191).

Ailenin otoritesi de eskisi gibi değil. Aile Çalışmaları Profesörü Robert Billingham, Chicago Sun Times'daki makalesinde "Anne ve babalar artık 'ebeveyn' olmaya pek hevesli değil. Çocuklarını sevmek ve en güvendikleri arkadaşlarıymış gibi onlara yol göstermek

istiyorlar" diyor. Chicago'lu Richard Shields, on yedi yaşındaki oğlunun en iyi arkadaşı olduğunu söylüyor. Oğluna katı kuralları ve disiplini dayatmaktansa birlikte eğlenmeyi tercih ediyor. "Bizim değerlerimizi görüp bunları kendi süzgecinden geçirmesi daha yararlı" diyor. Bu, çocukların aile kararlarında daha etkili oldukları anlamına da geliyor (Twenge, 2013: 48).

"Paranoid ebeveynler, toplumun hayatlarına kılavuzluk edecek geçerli bir bakış açısı sağlayamama başarısızlığının bedelini ödemeye mecbur olan sıradan insanlardır. Bu tür kılavuzluğun yokluğunda, anneler ve babalar aşırı anne-babalık çıkmazları üzerinde bir kontrol ölçüsü bulmaya çalışırlar" (Furedi, 2013: 253).

Uzmanların ebeveynlerin otoritesini sürekli sorgulamaları bazen karşılaştıkları problemlerden dolayı ebeveynleri suçlamayı içerirken, genelde beceriksiz amatör ebeveynlere hadlerini bildirmeyi kapsamaktadır. Bu durum da "paranoid anne-babalığın" güçlenmesine katkıda bulunmaktadır (Furedi, 2013: 255-256). Sonuç olarak bireyin yaptığı her seçimden kendini sorumlu tutması kötü bir durumla karşılaştığında kendini suçlaması, uzmanlara olan bağımlılığının artmasına neden olmaktadır.

"Paradoksal olarak, çocuklar için neyin iyi olduğu konusunda kendi fikirlerine güvenden yoksun insanlar, sanki yalnızca ebeveynlerin kendilerininmiş gibi görünüyor. Uzmanlar, ebeveynlere Maradona'nın amatörler rolünü vermişlerdir. Bu nedenle, güçlü bir kaygı düzeyi belirtisi gösteren bir kendine inançtan yoksunluk, zamanımızın çocuk yetiştirme tarzını ifade ediyor. Tanıdığım çoğu ebeveyn, anneler ve babalar olarak nasıl performans gösterdikleri hakkında yalnızca endişeli değil, aynı zamanda paranoidtirler" (Furedi, 2013: 28).

Furedi (2013: 256-257), uzmanların hizmetlerine ihtiyaç duyan az sayıdaki meşgul ebeveynlerden yakındıklarını belirtmektedir. Uzmanlıkla ilgili yapılan kampanyaların ebeveynler tarafından talep edilerek ortaya çıkmadığını, aslında uzmanlara ihtiyacın sistemin bir ürünü olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. Ki bu durum son otuz kırk yıla damgasını vurmuş olan tüketim toplumu perspektifinden bakıldığında fazla anlamı ortaya çıkarabiliyor. Buna göre tüketim ihtiyaç temelli olmaktan çıkıp arz yaratmaya doğru evrilmiştir. Geçmiş dönemlerde çocuk yetiştirme kitapları ebeveynlere gündelik olaylarla ve zorluklarla başa çıkmada yardım edebilecek tavsiyeler sunmaktadır. Günümüzde ise

ebeveynlik kendi başlarına üstesinden gelmenin mümkün olmadığı bir sorumluluk olarak görülmektedir (Furedi, 2013: 257-258).

Geçmiş dönemlerde uzmanlık problemlili ailelere odaklanmakta ılımlı ve ebeveynliği destekleyici nitelikteydi. Günümüzde ise uzmanlar bütün ebeveynleri hedef almaktadırlar. Evrensel ebeveyn eğitimi uzmanlar tarafından öne sürülmektedir. Kendilerini ve çocuklarının sosyal, duygusal, psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlarını anlamalarına ve aralarındaki ilişkiyi güçlendirmeleri amaçlayan bir dizi tedbir olarak tanımlamaktadırlar. Buradaki amaç ebeveynlerin kendileri ve çocukları hakkında düşünme biçimini değiştirmektir (Furedi, 2013: 262-263).

Ebeveynlerin çocuk bakarken yalnız olmaları bireysel ilişkilerin zayıflamış olması neye inanacaklarına şaşırarak ne yağması gerektiğini bilmeyen kuşkucu ve güvensiz bir ebeveyn profiline neden olmaktadır. Bireylerinde böyle duygulara kapılması kolektivitinin parçalanmasını destekleyerek ebeveynleri iyice yalnızlığa doğru itmektedir.

2.3.4. Toplumsal Dayanışmanın Erozyona Uğraması ve Ebeveynlik

Fordist üretim modelinin 1980'li yıllardan itibaren gelişmeye başlaması, tarihsel sınıfsal dayanışma ağlarının parçalanmasıyla sonuçlanmıştır. Kentleşme ve kültürel soğumadan dolayı yükselen komşusuz mahalleler örneklerinde olduğu gibi toplumsal dayanışma örüntülerinin zemin kaybettiğini görüyoruz. Bu durumun aile içi ilişkilere dolayısıyla da ebeveynlik algılayışlarına yansımaları kaçınılmaz olacaktır. Geçmişte ebeveynlik hususunda kuşaklar arası bilgi transferi kolaylıkla gerçekleşebilirken bugün gevşemeden dolayı bu transfer gerçekleşmemekte, dolayısıyla da ebeveynlik belirsizliklerin çoğaldığı bir probleme dönüşebilmektedir. Ebeveynlik konusunda sağlam bir kılavuza sahip olmadığını dönuşen bireyler çocuk yetiştirmede kaygı ve korkulara kapılabileceklerdir.

Bu hususta Furedi, yetişkinler arasındaki dayanışmanın erozyonu nedeniyle ebeveynler ve yetişkin arasında bir sınır çizerek çocuk yetiştirmeyi yalnız yapılan bir işe dönuştürdüğünü belirtmektedir. Böylece ebeveynlerde çocuk yetiştirirken yalnızca yabancılara karşı değil çocuklarının gelişimiyle ilgili her probleme karşı kaygılı hale gelirken abartılı davranışlar göstermektedirler. (Furedi, 2013: 82).

Ebeveynlerin çocuklarının başlarına gelmesinden korktukları çoğu şey aslında çocuklardan ebeveynler hakkında bilgi vermektedir. Çocukların risk altında olduğu düşüncesi yetişkinlerin duyarlılıklarının ve hayal gücünün ürünüdür (Furedi, 2013: 163). Çocukların risk altında olan korumasız canlılar olarak görülmesi, yaşamlarını ebeveynleri olmadan sürdüremeyecek olmalarına inanç çocukluğun yüceltilmesi ve ailenin merkezine konulmasını da beraberinde getirmektedir.

2.3.5. Çocukluğun Yüceltilmesi

Genel anlamda küresel çapta yaygınlaşan korku kültürü Furedi'nin sözünü ettiği evhamlılık, paranoyak ebeveynlik kültürünü yaygınlaştırıyor.

Çocuğun toplumsal hayattaki değeri zaman içinde değişmektedir. 16. ve 17. Yüzyıldan başlamak üzere çocukluk üzerine olan düşüncelerimiz değişerek gelmiştir. 2.1'de de detaylandığımız üzere çocukluk aslında bir modern olgudur. Ancak bu 20. Yüzyıl boyunca da birkaç kere değişikliğe uğramıştır. Örneğin geleneksel büyük aileler de ya da sanayi ailesinde çocuk aile için varken 1970 Çiğdem Kağıtçıbaşı'nın çalışmalarında gösterdiği gibi çocuğun değeri değişmekte geç modern toplumla birlikte de aile çocuk için var olmaya başlamıştır. Çocuğun giderek toplumsal hayatta merkezi bir konuma yükseltilmesi onun yetişmesinden birinci dereceden sorumlu olan ebeveynlerin omuzlarına da çok ağır bir yük yüklemektedir. “Çocukluğun yüceltilmesi, çocukluğun “kutsallaştırılması” olarak karakterize edilmektedir” (Furedi, 2013: 172).

Çocukluğun doğasının algılanması ve tanımlanması toplumlarda farklılıklar göstermektedir. İkinci dünya savaşından sonra çocukların savunmasız ve kırılgan olduğu inancı güç kazanmış ve 1980'den sonra da çocukların doğuştan savunmasız ve risk altında oldukları inancı kültürel dogma halini almıştır. Kötü olaylarla karşılaşan çocukların sorunların üstesinden tek başına gelemeyeceği ve hayatları boyunca yaşadıkları sorunların izini taşıyacakları inancı günümüzde hâkimdir (Furedi, 2013: 85). Bu anlamda kötümser dünya görüşünün önemli rol oynadığını unutmamalıyız.

Furedi, çocuk yetiştirmekle anne-babalığın aynı şey olmadığını, toplumlarda bugün anne-babalık olarak terimiyle özdeşleştirilen ayrı bir aktivitenin olmadığını belirtmektedir. Tarım toplumların da çocuklar henüz gelişmemiş küçük insanlar olarak algılanmaktaydı. Çocukların bilişsel ya da fiziksel gelişimiyle ilgilenilmezdi çünkü biyolojik olarak gelişmemiş bu canlıların kendiliğinden gelişimlerini tamamlayacaklarına inanılmaktaydı.

Çocukların özel bakıma ve ihtiyaç duyduğu inancı, yetişkinlerin çocuklarının gelişimlerini önemsemesiyle paralel zamanda ilerlemektedir (Furedi, 2013: 165-166).

Bu görüşler güç kazanarak on dokuzuncu yüzyılda kamuoyunu etkilemeye başlamıştır. Anne-babalık görevine artık büyük önem verilmeye başlanmıştı. Bu beceri sayesinde çocukların gelişimini garanti edebilmektedir. Bu becerinin yokluğu çocuklar için negatif bir geleceğe neden olmaktadır. Böyle bir görüş bireyselleşmiş çekirdek aileye geçişle yakından ilişkilidir.

[...] “Bireylerin ben merkezli, hesapçı ve duygusal bağılıklara kısa vadeli tutumları ve kendilerinden başka hiç kimseye yatırım yapmamayı benimsememeye teşvik edildiği bir yerde, aşk ve romantik bağılıklar hakkında giderek artan bir tedirginlik söz konusudur” (Furedi, 2013: 182).

“Kişisel bağılılığın bir risk olarak yeniden yorumlanması, insan için tutkulu bağılılığı arzulamanın yeteri kadar aptalca olduğu uyarısını temsil ediyor. Tek pratik cevap “dikkatli ol incinebilirsin!” Zamanımızın ruh halini yansıtan bir mesajdır. Bu nedenle, bağılıktan ayrılmak risk yönetimi emirleriyle körükleniyor” (Furedi, 2013: 183)

Yetişkin kimliğini içinin boşalmasıyla çocuğun ahlaki öneminin yükselmesi yetişkinlerin kendilerini çocukları üzerinden gerçekleştirmelerine kimlik üretmelerine neden olmaktadır. “İnsan ilişkilerinin pek önemsenmediği dönemde çocuk eşsiz bir duygusal partner olarak görülüyor” (Furedi, 2013: 184).

Jenks şöyle yazıyor: “Eskiden evlilikten, partnerlikten, arkadaşlıktan, sınıf dayanışmasından vb. beklenen güven şimdi daha genel olarak çocuktan bekleniyor.” (Jenks 1996; akt. Furedi: 2013: 184)

Çocuklar değişken dünyada kalıcılık duygusu sağladıkları için anneler ve babalar duygularının büyük bir kısmını çocuklara sunmaktadırlar (Furedi, 2013: 186). Furedi, ebeveynleri her zaman aşırı tepkiler vermediğini ancak birçok durumda böyle bir tepki verme eğilimine sahip olduklarını söylemektedir (Furedi, 2013: 188).

Furedi, konuştuğu ebeveynlerin sıklıkla tekrarladıkları bir ifade olduğunu söylemiştir. Bu ifade: “eğer çocuğuma bir şey olursa yaşayamam” ifadesidir. Eğer çocuğuma bir şey olursa yaşayamam demek çocukların savunmasızlığını değil, yetişkinlerin savunmasızlığını ve güvensizlik duygusunu ortaya koymaktadır (Furedi, 2013: 189).

Hem ülkemizde hem dünyada son on yılda giderek artan bir güvensizlik, güven erozyonu yaşanmakta olduğunu gözlemliyoruz. Nitekim bu konuda yapılan çalışmalar hemen her alanda çeşitli kurumlara, kamu görevlilerine ve hatta bireyler arası güven düzeylerinde de önemli bir düşüş yaşanmakta olduğunu göstermektedir (Bkz. Delibaş, 2017).

Bu korkuların yaygınlaşmasında medyanın özel bir yerinin olduğunu unutmamak gerekir, birçok gözlemci toplumda geniş çaplı kaygı ve korku yaratan hikâyelerin medya aracılığıyla yayılıp güçlendirdiğini ve toplumları esir almasına sebep olduğu hususunda hem fikirdirler. Nitekim ülkemizde de hemen her konuda sayısız korku haberlerinin gerek yazılı medya gerekse de sosyal medya aracılığıyla yayıldığına tanıklık etmekteyiz.

Twenge, medyanın insanların korkularını tetiklediğini ve pekiştirdiğini ifade ederek ‘kan olmazsa haberde olmaz’ prensibiyle sürekli felaket haberlerini ekranlara getirdiklerini belirtmektedir. Bu durum sonucunda da çoğu insanda işlenen suçlar yüzünden başlarına gelme ihtimali çok düşük olsa bile her an acı dolu bir olayla karşılaşabilme hissinin uyandığını söylemektedir. Furedi, tehlikeli bir toplumda yaşamının insanları gergin ve kaygılı yapabildiğini belirtmektedir. Bu nedenle de insanların akıllarına “Bu caddeden yürürsem güvende olur muyum? Ya biri tecavüz ederse? Yanlış yola saparsam biri arabamı gasp etmeye çalışır mı? Çocuğum kaçırılırsa ne yaparım?” gibi sorular gelmektedir (Twenge, 2013: 186).

“Peterson, "inatçı ve ne istediğini söyleyen" çocukları , "ağacın gövdesine yaslanan" çocuklara tercih edeceğini söylüyor. Diğer bir anne de çocuğuyla ilgili "Holden'ın sadece uslu bir çocuk olmasını istemiyorum. Kontrolün onda olduğunu ve seçim yapabileceğini hissetmesi lazım" diyor. Kültür Şoku!" (Twenge, 2013: 108-109)

Korkuların bir tür yaşam biçimine dönüşmesi hatta yaşamın kendisi haline gelmesi çocukluğa ve çocuklara ilişkin de sayısız korkuların ebeveynler tarafından üretilebilmesi ve onlara bakışta ilk akla gelen imgelere dönüşmesine sebep olabilmektedir. Toplumsal ilişkilerin izolasyona uğramasıyla birlikte ebeveynler hayatı yalnız yaşadıkları gibi bir hisse kapılmaktadır. Bu da hem daha kaygılı olmalarına hem de geçmişte hiç olmadığı kadar çocuklarına ihtiyaç duymalarına neden olmuştur.

Furedi, ikinci dünya savaşından önce ebeveynlerin çocuklarının gelişimini engellemekten korkarlardı bugün ise koruyucu olmayan ebeveynlerin eleştirildiğini

söylemektedir. Çocukların yetişkinler olmadığı sürece mevcudiyetini koruyamayacağı görüşü pekiştirilmektedir. Günümüz çocuk yetiştirme tarzı güvenliği ve tedbiri doğuştan erdemler olarak görmektedir (Furedi, 2013: 62-65). Furedi'ye (2013:65) göre paranoid-anne babalık gündelik hayatın riskleriyle başa çıkmayı değil, bütün risklerden uzak durmayla ilgilidir. Bu nedenle paranoyak ebeveynlik, ebeveynleri çocukların başına sürekli kötü bir şey gelme beklentisiyle yönlendirmektedir.

“Artık çocukları doğal ortamlarda, doğal usullerle yetiştirmek yerine onlar hakkındaki korku ve kaygılarımızın bize emrettiği biçimde yetiştiriyoruz. Bizim zihinlerimizde ki zindanlar çocuklarımızın hayatında gerçekliğe bürünüyor ve onları doğal hayatta alışverişi olmayan, suni ve steril varlıklara dönüştürüyor” (Furedi, 2013: 23).

Furedi, günümüzde ebeveynlerin kendilerinden daha az emin ve kendilerine güvenlerini güvenlerinin daha düşük olduğunu belirtmektedir. Uzmanların ebeveynlerin otoritesini zayıflatmalarının sonucunda ebeveynlerin çocuk yetiştirirken kendilerine olan güveninin düşük olmasının olağan bir durumdur (Furedi, 2013: 50).

“Ebeveynler başka insanlara yabancı olarak değil, çocuklarının potansiyel sömürücüleri olarak bakarlar” (Furedi, 2013: 70).

Günümüz koşullarında ebeveynlere risksiz bir dünya yaratmaları gerektiği sıklıkla hatırlatılmaktadır. Ancak çocukların geçmişte olduklarından daha fazla tehlike içinde olduklarına dair kanıt mevcut değildir. Ör. Oyun alanları geçmişten daha tehlikeli değildir. Bu durumda değişen şey, toplumun çocuklara yönelik algısıdır. Bir çocuğun dışarda ya da okulda koşması veya düşmesi büyük felaketler gibi gösterilmektedir (Furedi, 2013: 85-87).

Çocuklarla ilgili olumsuz düşüncelere bakıldığında son 25-30 yılda ölüm oranları oldukça azalmıştır. Ancak hem batı Avrupa'da hem de Türkiye'de çocukların fiziksel sağlığındaki ve güvenliğindeki gelişmeler görmezden gelinme eğilimindedir. Buna rağmen fiziksel korkularla birlikte çocukların bir duygusal savunmasızlık içinde olduğu da söylenmektedir. Duygusal olarak zarar görmüş çocuk günümüz çocukluğunun temsilidir (Furedi, 2013: 89-90).

Günümüz insanı kontrol odaklıdır ve kontrol edemediği her şeyi bir risk olarak algılamaktadır. Modern dünya da çocukların etrafı insanlara güvenmeyen “güvenemeyen” ebeveynlerle, etrafı öğrencilere vereceği detaylara takılan öğretmenlerle ve politik ve

kültürel dünyanın insancıl olmayan bakış açısıyla çevrilmiş durumdadır (Furedi, 2013: 13-14).

Bauman'a göre bütün insanlar ya da en azından insanların büyük bir çoğunluğu güvenlik bağımlıları haline gelmiş durumdadır. Bunun bir sonucu olarak da tehlikenin her yerde olduğuna, güvensizlik ve şüphe sahasının kapsamlılığına, güvenli bir birlikte yaşamın yalnızca devamlı teyakkuzun eseri olabileceğine dair *Weltanschauung*'u (dünya görüşünü) yutup sindirildiği için, gözetime ve gözetimin görünürlüğüne bağımlı hale geldiği belirtilmektedir (Bauman ve Lyon, 2016: 119).

Bauman'ın yabancılara ilişkin bu analizi oldukça önemli bir konuya dikkat çekmektedir. Ebeveynlerin yabancılara ilişkin korkusu da buradan gelmektedir. Birey dostunu ve düşmanını bilebilir. Yabancı ise tamamen belirsizlik temsilidir. Yabancı olasılıklar bütünüdür, yarar da verebilir zarar da. Bir şeyin ya da kişinin tanımlanması demek onun hakkında fikir yürütebilmek eylemde bulunabilmek demektir. Ancak bunun tersi durum da birey nasıl davranması gerektiğini ya da ne düşünmesi gerektiğini bilemez. “Belirsizlik, en iyi ihtimalle kafa karıştırıcıdır ve rahatsız edici olarak yaşanır. En kötü ihtimalle ise, bir tehlike anlamı taşır” (Bauman, 2014a: 85).

“Yabancıyla ilişkiler, bir anlık dikkatsizlikte izin verilen sınırlardan taşır” (Furedi, 2014: 99). (...) İnsanlar kendilerinden olmayan insanları yabancı olarak görmekte ve her yabancı da bir tehlike belirtisi oluşturmaktadır. Bauman'a göre bu korunma nedeni belirsizlik hissinin yarattığı, iç karartan ve aciz bırakan korkudur (Bauman, 2014a: 88).

“Güvenliğin “bir sorun olduğuna dair” bulgular ve simgeler, bize güvensizliklerimizi hatırlatıp duruyor. Anna Minton'ın kitabında söylediği gibi: “Güvenliğin paradoksu şudur ki, ne kadar iyi iş görürse ona o kadar az gerek duyulmalıdır. Fakat bunun yerine güvenlik ihtiyacı hissi bağımlılık yapıcı hale gelebilir...” Güvenlik ve emniyet asla yeterli olmaz. Bir kere sınırlar çizilmeye ve bunlara yığınak yapmaya başlarsan, asla duramazsın. Bundan yararlanan temel şey korkumuzdur. Korku bizim sınır-çizme ve sınır-silahlandırma çabalarımızdan beslenerek gelişir ve coşar” (Bauman, 2014a: 91)

Ebeveynler çocuklarının güvenliğinden sorumlu tutuldukları için gözetleme erdemlerini sorgulayanlar iyi anne-baba olamamakla suçlanmaktadır. Günümüzde “iyi anne-baba olma” çocukları güvenlikleri açısından gözetlemek ve onlara refakat etmek

anlamına geliyor. Bu tarz bir çocuk yetiştirmenin kümülatif etkisi ebeveynlerin kaygısını paranoyaya dönüştürmektedir (Furedi, 2013: 35-37).

“Hiçbir şey güvenli olmadığı için paranoyak olsanız iyi edersiniz”. Güvenlik uzmanları ve çocuk yetiştirme uzmanlarını ebeveynlerin aklına gelmeyen riskleri sürekli araştırarak onları sürekli savunmacı olmaya zorlayan bir havayı beslemekte ve güçlendirmektedirler (Furedi, 2013 :40).

Çocukluğun yüceltilmesi başlangıçta 19. Yüzyılın orta sınıf annelerinin küçük bir grubuyla sınırlı olsa da, daha sonra toplumun geniş kesimlerine yayılmıştır. Çocukluğun yüceltilmesi aynı zamanda anne-babalık ideolojisinin tanımını vermiş olmaktadır (Furedi, 2013: 173). Çocukluğun yüceltildiği bir ebeveynlik kültürü de paranoyak anne-babalığın ortaya çıkmasında ki önemli faktörlerden biridir.

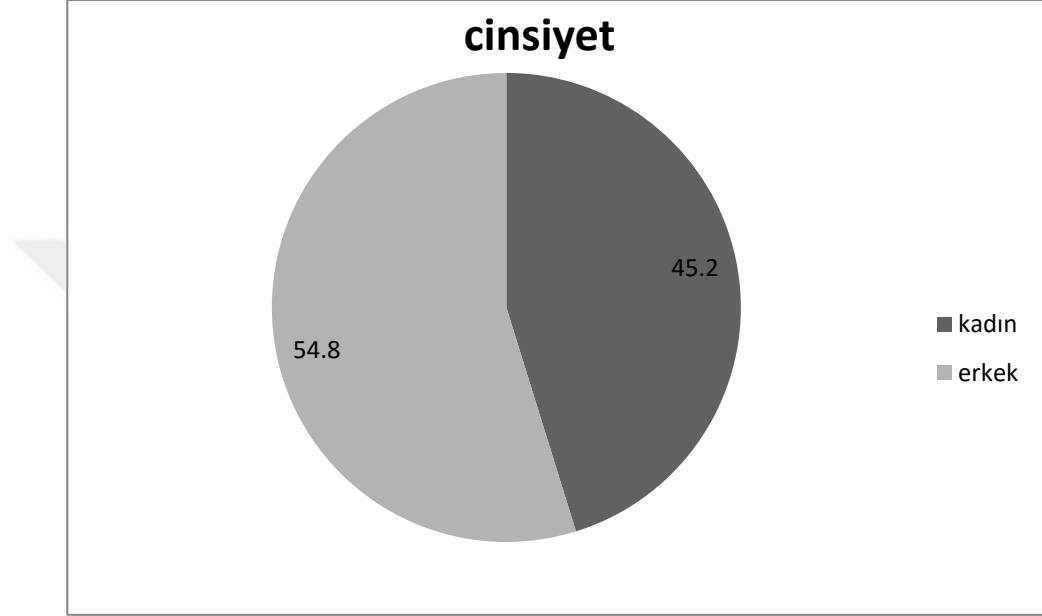
Paranoyak ebeveynliğin anlaşılabilmesi için ebeveynlikle ilgili yapılmış çalışmaların farklı ebeveynlik tanımlamalarını açıklamak önemlidir. Çünkü paranoyak ebeveynlik sadece bir ebeveynlik tanımlaması değildir farklı çalışmalar ve tanımlamaları açıklamak mevcut literatürü görebilmek açısından önemlidir. Sonrasında değinilen Furedi'nin paranoyak ebeveynlik tanımı diğer sosyal bilimcilerin analizleriyle birlikte incelenmesi paranoyak ebeveynliğin anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Aile kurumu pek çok değişkeni içinde barındıran bir olgudur. Ve ebeveynlik süreçleri de bu değişkenlerden etkilenmektedir. Aile için ilişkiler, ebeveynlerin birbirleriyle ve çocuklarıyla kurdukları ilişkiler bu olgunun birer parçasıdır. Gerek bireyselleşme süreci, gerek mevcut ebeveynlik kültürü, gerekse de çocukluğun anlamının değişmesi ebeveynlerin tutum ve davranışlarında etkilidir. Bu bağlamlar da paranoyak ebeveynlik olgusu incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesi incelendikten son araştırmanın son bölümünde Aydın ilinde 341 kişiyle yapılan anket sonucunda elde edilen veriler incelenmiştir.

3. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. Araştırmaya Katılanların Genel Özelliklerine İlişkin Bilgiler

3.1.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Grafik 3.1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Nicel araştırma kapsamında katılımcıların cinsiyet dağılımı incelendiğinde, toplam örneklem kümesinin %54.8'inin erkeklerden %45.2'nün ise kadınlardan oluştuğu görülmektedir(Grafik.3.1).Örnekleme kadın nüfus oranı ile erkek nüfus oranı arasında biraz fark olsa da ciddi bir farklılık durumu söz konusu değildir. Araştırma da cinsiyetler arası bu dağılım ciddi bir farklılık olmaması nedeniyle yeterli veriyi sağlayacaktır.

Tablo 3.1. Katılımcıların Eğitim Durumları

	Ben %	Eşim %
Bir okul bitirmedi	,6	,9
İlkokul mezunu	6,5	5,0
Ortaokul mezunu	5,0	5,6
Ortaokul dengi meslek okulu mezunu	,9	,9
Lise mezunu	34,0	30,2
Lise dengi meslek okulu mezunu	7,6	10,3
Yüksekokul veya fakülte mezunu	44,6	44,6
Diğer	,9	2,6
Toplam	100,0	100,0

Tablo 3.1’te araştırmaya dâhil edilen katılımcıların eğitim durumlarına ilişkin veriler yer almaktadır. Genel olarak veriler incelendiğinde katılımcıların %0,6’sının okur-yazar olmadığı, %6,5’inin ilköğretim mezunu, %5,0’inin ortaokul mezunu, %0,9’unun ortaokul dengi meslek okulu mezunu, %34,0 lise mezunu, %7,6’sının lise dengi meslek okulu mezunu, %44,6’sının da yüksekokul veya fakülte mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan katılımcıların eğitim seviyelerinde ki oranlara bakıldığında, örneklem kümesinde lise ve yüksekokul ve fakülte mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 3.1’te araştırmaya dâhil edilen katılımcıların eşlerinin eğitim durumlarına ilişkin veriler yer almaktadır. Genel olarak veriler incelendiğinde katılımcıların %0,9’unun bir okul bitirmediği, %5,0’inin ilkokul mezunu olduğu, %5,6’sının ortaokul mezunu olduğu, %5,6’sının ortaokul dengi meslek okulu mezunu olduğu, %30,2’sinin lise mezunu olduğu, %10,3’ünün lise dengi bir okuldan mezun olduğu, %44,6’sının yüksekokul veya fakülte mezunu olduğu görülmektedir. Tablonun genel resmine bakıldığında araştırmacının evrenini oluşturan örneklem grubunun eğitim seviyesinin yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2. Katılımcıların Aylık Ortalama Gelir Durumları

	Kendi geliri %	Aylık Gelir%
Geliri yok	9,1	1,5
1-1000		1,5
1600-2019	13,8	7,3
2020-3021	14,7	9,4
3022-4000	22,6	17,0
4001-6000	14,1	15,2
6001-8000	7,3	14,4
8001-10000	6,7	11,1
10001-15000	6,5	10,9
1501 ve üzeri	5,3	11,7
Toplam	100,0	100,0

Katılımcıların aylık kişisel geliri ile ilgili olarak sorulan soruya katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların %9,1’inin geliri yok, %13,8’i 1600-2019, %14,7’si 2020-3021TL, %22,6’sı 3022-4000TL, %14,1’i 4001-6000TL, %7,3’ü 6001-8000TL, %6,7’si 8001-10000TL, %6,5’i 10001-15000TL, %5,3’ü 15001TL ve üzeri gelire sahiptir (Tablo 3.2)

Katılımcıların ailelerinin aylık ortalama geliri ile ilgili olarak sorulan soruya katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların %1,5’inin geliri yok, %1,5’i 1600-2019, %7,73’ü 2020-3021TL, %17,0’si 3022-4000TL, %15,2’si 4001-

6000TL, %14,4'ü 6001-8000TL, %11,1'i 8001-10000TL, %10,9'u 10001-15000TL, %11,7'si 15001TL ve üzeri gelire sahiptir (Tablo 3.2).

Tablo 3.3. Katılımcıların Meslek Durumları

	Kendisi %	Eşi %
İşçi	12,6	10,3
Memur	20,8	17,0
Küçük esnaf	10,6	3,8
Çiftçi	1,2	,9
Sanayici-Tüccar	,6	,3
Özel sektör çalışanı	15,8	12,6
Profesyonel (Doktor, Mimar, Mühendis vb.)	22,6	22,6
Emekli	4,1	1,5
Çalışmıyor	11,7	27,6
Toplam	100,0	96,5

Tablo 3.3'te araştırmada yer alan katılımcıların meslek durumlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre, katılımcıların %23 civarı profesyonel, %20,8'i memur, %15,8'i özel sektör çalışanı, %12,6'sı işçi olduğu görülmektedir.

Tablo 3.3'te araştırmada yer alan katılımcıların eşlerinin meslek durumlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre, katılımcıların %23 civarı profesyonel, %28' civarı çalışmıyor, %17'si memur, %12,6'sı ise özel sektör çalışanı olduğu görülmektedir. Genel tabloya bakıldığında katılımcıların eğitim durumlarına orantılı olarak çalışma oranının da yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3.4. Katılımcıların Yaş Dağılımları

	Ben %	Eşim %
18 -25 yaş	,3	2,1
26-34 yaş	19,9	20,8
35-44 yaş	53,7	49,0
45 - 54 yaş	18,8	20,8
55 - 64 yaş	7,3	3,2
		95,9
Missing System		4,1
Toplam	100,0	100,0

Tablo 3.4'te araştırmada yer alan katılımcıların yaşlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Katılımcıların yaş oranları %0,3'ü 18-25 yaş, %19,9'ü 26-34 yaş, %53,7'si 35-44 yaş, %18,8'i 45-54 yaş, %7,3'ü 55-64 yaş arasındadır.

Tablo 3.4'te araştırmada yer alan katılımcıların eşlerinin yaşlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Katılımcıların eşlerinin yaş oranları %2,1'i 18-25 yaş, %20,8'i 26-34 yaş,

%49,0'u 35-44 yaş, %20,8'i 45-54 yaş, %3,2'si 55-64 yaş arasındadır. Genel tablo da araştırmanın örneklem grubunun yaş dağılımlarına bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun 35-44 yaş arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 3.5. Katılımcıların Sosyal Güvence Durum

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Yok	16	4,7	4,7	4,7
SGK/Emekli sandığı	174	51,0	51,0	55,7
SGK/ Özel sektör	111	32,6	32,6	88,3
BAĞ-KUR	35	10,3	10,3	98,5
Diğer	5	1,5	1,5	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.5'te araştırmada yer alan katılımcıların sosyal güvencelerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre katılımcıların, %4,7'sinin güvencesi yokken, %51,0'inin SGK/Emekli sandığına, %32,6'sının SGK/Özel Sektöre , %10,3'ünün BAĞ-KUR'a, %0,5'inin diğer kurumlara bağlıdır. Tabloya bakıldığında katılımcıların %95 civarının sosyal güvencesi olduğu görülmektedir.

Tablo 3.6. Katılımcıların Kendilerini Ait Gördükleri Sosyo-Ekonomik Gelir Grubu

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Alt	32	9,4	9,4	9,4
Alt-orta	63	18,5	18,5	27,9
Orta	192	56,3	56,3	84,2
Orta-Üst	44	12,9	12,9	97,1
Üst	10	2,9	2,9	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Katılımcıların sosyo-ekonomik gelir grupları ile ilgili olarak sorulan soruya katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların %9,4'ü alt, %18,5'inin alt-orta, 56,3'ünün Orta, %12,9'unun Orta-Üst, %2,9'unun Üst sınıf grubunda olduklarını düşündükleri ve tanımladıkları görülmektedir (Tablo3.6).Tabloya bakıldığında katılımcıların %60 civarının kendisini orta sınıf olarak gördüğü görülmektedir. Burada sınıf tanımlamaları bizlere kişilerin kendilerini hangi toplumsal sınıf içinde gördüklerini göstermektedir. %60 civarı bir orta sınıf tanımlaması görülmesi yüksek gelirli ve düşük gelirli kişilerin de kendilerini orta sınıf olarak tanımlamaları sonucunda ortaya çıkmaktadır. Aşağıda geçim durumu tablosunda daha objektif bir resim görmek bu bağlamda mümkündür.

Tablo 3.7. Katılımcıların Geçim Durum Değerlendirmesi

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Çok rahat geçinebiliyoruz	28	8,2	8,2	8,2
Rahat geçinebiliyoruz	120	35,2	35,2	43,4
İdare eder	134	39,3	39,3	82,7
Zor geçiniyoruz	46	13,5	13,5	96,2
Çok zor geçiniyoruz	13	3,8	3,8	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Katılımcıların ekonomik olarak yaşamlarını değerlendirmesiyle ilgili olarak sorulan soruya katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların %8,2'sinin çok rahat geçinebiliyoruz, %35,2'sinin rahat geçinebiliyoruz, %39,3'ünün idare eder, %13,5'inin zor geçiniyoruz, %3,8'inin çok zor geçiniyoruz dediği görülmektedir. İdare eder ve zor geçiniyoruz diyen katılımcıların oranlarına bakıldığında katılımcıların yarısından fazlasının (%66,6) geçim sıkıntısı çektiklerini düşündükleri görülmektedir (Tablo 3.7). Son yıllarda yaşanan ekonomik kriz, işsizliğin artması, fiyatların artışı, gibi nedenlerin bu duruma neden olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3.8. Katılımcıların Çocuk Sahibi Oldukları Yaş Aralığı

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
18-25	183	53,7	53,7	53,7
26-34	133	39,0	39,0	92,7
35-44	22	6,5	6,5	99,1
56-64	3	,9	,9	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Katılımcıların çocuk sahibi oldukları yaş ile ilgili olarak sorulan soruya katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların %53,7'sinin 18-25, %39,0'unun 26-34, %6,5'inin 35-44, %0,9'unun 56-64'inin yaş arası çocuk sahibi olduğu görülmektedir. (Tablo 3.8). Katılımcıların %55 civarının 18-25 yaş arasında çocuk sahibi olduğu görülmektedir. TÜİK 2015-2018 arasında yapılan araştırmada ortalama ilk evlenme yaşı kadınlarda 23,9 ile 24,8 arasında iken erkeklerde bu oran 27 ile 27,8 arasındadır. Araştırmada 18-25 yaş arası çocuk sahibi olma oranının %55 civarında olduğu, 26-34 yaş arası çocuk sahibi olma oranının %40 civarında olmasıyla görülmektedir bu bağlamda TÜİK verilerindeki ilk evlenme yaşı ortalamasının 2018 yılında 24,8 olması en genç çocuk sahibi olan kişilerin 26 yaş civarına tekabül ettiği görülmektedir. Buradan şöyle bir sonuç çıkarabiliriz araştırmamızın örneklem grubunu oluşturan katılımcılar Türkiye ortalamasına göre daha erken çocuk sahibi olduklarını söylemek mümkündür. Katılımcıların

18-25 yaş gibi Türkiye ortalamasına göre erken bir yaşta çocuk sahibi olmaları çocuk yetiştirirken genç ebeveynler olarak gösterdikleri tutum ve davranışları etkilemektedir.

3.1.2. Katılımcıların çocuklarına ilişkin bilgiler

Tablo 3.9. Katılımcıların Çocuk Sayıları

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
1	108	31,7	31,7	31,7
2	160	46,9	46,9	78,6
3	65	19,1	19,1	97,7
4	2	,6	,6	98,2
5 ve üzeri	6	1,8	1,8	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Katılımcıların çocuklarının sayıları ile ilgili olarak sorulan soruya katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların %31,7'sinin 1, %46,9'unun 2, %19,1'inin 3, %0,6'sının 4, %1,8'inin 5 ve üzeri çocuk sayısı olduğu tabloda görülmektedir. (Tablo 3.9). Ebeveynlerin yarısına yakının 2, daha sonra %32 civarının ise tek çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Çok çocuklu aile modelinden tek çocuk veya iki çocuklu küçük aileye geçildiği bilinmektedir. Bu bağlamda kadınların çalışma yaşamına girmesi, doğum kontrolü imkânı, kürtaj gibi hakların elde edilmesi ve ekonomik kaygılar gibi nedenlerle çocuk sayısının düştüğünü söylemek mümkün görünmektedir. Grafik 2.1 de ki TÜİK (Nüfus Projeksiyonları, 2013-2075) verilerinde görüldüğü üzere toplam Türkiye'de doğurganlık hızı 1976'dan bu yana ciddi bir düşüş göstermektedir. 1976'da 4,5 olan doğurganlık hızının 2015'e kadar 2,0'ye düşeceği, 2015'ten sonra da düşüşe devam ederek 2050 yılına kadar devam edeceği görülmektedir. Araştırma da ki verilerde görüldüğü üzere ebeveynlerin %80'inin tek veya iki çocuğa sahip oldukları görülmektedir. Çok çocuklu iki veya tek çocuğa geçiş ile araştırmada elde edilen verilerle TÜİK verilerindeki çocuk doğurma hızının örtüştüğü görülmektedir. Ebeveynlerin çoğunlukla tek çocuk ya da iki çocuk sahibi olmaları çocukların yetiştirilme sürecini önemli bir biçimde etkilemektedir.

Tablo 3.10. Katılımcıların Çocuklarının Yaş Aralığı

	1. Çocuk Yaş Aralığı %	2. Çocuk Yaş Aralığı %	3. Çocuk Yaş Aralığı %
0-1	3,8	1,2	1,2
2-5	29,9	8,2	1,8
6-11	29,9	19,1	2,3
12-17	18,5	19,9	7,6
18-24	17,9	18,5	8,8
Toplam	100,0	66,9	21,7
Missing System		33,1	78,3
Toplam		100,0	100,0

Katılımcıların çocuklarının yaşı ile ilgili olarak sorulan soruya katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde 1 çocuk sahibi olan ebeveynlerin çocuklarının yaşlarının 3,8'inin 0-1, %29,9'unun 2-5, %29,9'unun 6-11, %18,5'inin 12-17, %18-24'ünün 17,9'unun 18-24 yaş arası olduğu tabloda görülmektedir. 2 çocuk sahibi olan ebeveynlerin çocuklarının yaşlarının %1,2'sinin 0-1, %8,2'sinin 2-5, %19,1'inin 6-11, %19,9'unun 12-17, %18,5'inin 18-24, yaş arası olduğu görülmektedir. 3 çocuk sahibi olan ebeveynlerin %1,2'sinin 0-1, %1,8'inin 2-5, %2,3'ünün 6-11, %7,6'sının 12-17, %8,8'inin 18-24 yaş arası olduğu tabloda görülmektedir. Genel tabloya bakıldığında katılımcıların çocuk yaş aralıklarının araştırma için gerekli veriyi sağlamak adına yeterli olduğu görülmektedir. Anket formunda oluşturulan sorulara araştırmaya katılan katılımcıların çocuklarının yaş aralığının uygun olduğu görülmektedir. (Tablo 3.10).

Tablo 3.11. Çocukların Gittiği Okul Türü

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Devlet okulu	216	63,3	63,3	63,3
Özel okul/Kolej	57	16,7	16,7	80,1
Burslu özel okul	24	7,0	7,0	87,1
Yatılı devlet okulu	9	2,6	2,6	89,7
Okula gitmiyor	16	4,7	4,7	94,4
Diğer	19	5,6	5,6	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Katılımcıların çocuklarının gittikleri okul ile ilgili olarak sorulan soruya katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların %63,3'ünün devlet okulu, %16,7'sinin özel okul, %7,0' burslu özel okul, %2,6'sının yatılı devlet okulu, %4,7'sinin okula gitmediği tabloda görülmektedir. (Tablo 3.11).

3.2. Aileye ve ebeveynliğe ilişkin yaklaşımlar

3.2.1. Katılımcıların ebeveynlik rolleri tanımlamaları

Tablo 3.12. Katılımcıların Ebeveynlik Rollerini Tanımlamaları

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Otoriter	83	24,3	24,3	24,3
İzin verici	45	13,2	13,2	37,5
Koruyucu	130	38,1	38,1	75,7
Demokratik	74	21,7	21,7	97,4
Fikrim yok	9	2,6	2,6	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.12'de Araştırmanın alt sorularından biri *ebeveynler çocuklarını koruyucu bir tutumla yetiştirmekte midir?* e ilişkinler bilgiler yer almaktadır. Katılımcıların %24,3'ü

otoriter, %13,2'si izin verici, %38,1', koruyucu, %21,7's, demokratik ebeveyn olarak kendilerini tanımlamaktadır. Bulgular incelendiğinde, katılımcıların en yüksek oranla yani %38'inin kendilerini koruyucu olarak tanımlaması, *paranoyak ebeveynlik* görünümünün doğrudan bir yansımasıdır. Bu veriler araştırmanın temel teziyle doğrudan ilişkilidir.

Paranoyak ebeveynlik sadece koruyucu ebeveynlikle ilişkilendirilemez ancak paranoyak ebeveynlerin kaygı seviyelerinin yüksek olması, ebeveynlerin çocuklarının güvenliğinden kuşku duymaları ve tehlikeden kaçınma temelli davranış göstermeleri onların korumacı bir tutum takınmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle koruyucu tutum paranoyak ebeveynlerin de sıkça rastlanan bir davranış biçimidir. Ebeveynler çocuklarını her türlü riskten korumak, çocuklarının olumsuz bir hayat tecrübesiyle karşılaşmamaları için çocuklarını sürekli olarak koruma ihtiyacı hissetmektedirler. Otoriter ebeveyn rolünün paranoyak ebeveynlikle ilişkisine bakıldığında; ebeveynlerin kendi kurallar doğrultusunda çocuklarını yetiştirmesi çocuklarından kendi sözlerine itaat etmeleri beklenmektedir. Bu bağlamda da çocuklarını, daha sert bir tutumla koruma, gözetleme ve kendi istedikleri biçimde yetiştirme çabası içinde olduklarını söylemek mümkündür. Böyle bir kuralcı tutum ve davranış *paranoyak ebeveynlikle* tamamen olmasa da yine de kesişmektedir. Otoriter ebeveynlik tutumu *melez ebeveynlikle* de ilişkilendirilebilmektedir.

Ebeveynler çocuklarını kendi istedikleri biçimde yetiştirmeye çalışırken aynı zamanda toplumsal koşullara da ayak uydurmaları gerekmektedir. Nitekim bu durum geleneksel-modern davranış biçimlerinin görülmesini mümkün kılmaktadır. Kendilerini demokratik olarak tanımlayan ebeveynlerin *paranoyak ebeveynlikle* ilişkisine bakıldığında çocukların güçsüz savunmasız olarak kabul edildiği bir toplumsal kültürde uzmanlar tarafından sürekli olarak çocuklara da söz hakkı verilmesi, kararlarına saygı duyulması gerektiği düşüncesi aşılacaktır. Ebeveynler de uzman tavsiyelerine uyarak çocuklarının yetiştirilme biçiminde bu duruma önem vererek demokratik bir tutum geliştirmeye çalıştıklarını söylemek mümkündür.

Katılımcıların kendilerini izin verici ebeveyn olarak tanımlamasında paranoyak ebeveynlikle ilişkisine bakıldığında; ebeveynlerin 'ne yaparlarsa yapsın çocuklarına yetemeyecek olmaları' ve onlar için en iyisini çocukların kendilerinin bilebileceği düşüncesi olduğunu söylemek mümkündür. Çocuklarının isteklerine hayır demenin onlarda olumsuz etki yaratabileceği düşüncesi, ebeveynlerin çocuklarına karşı yetersiz kalma korkuları onların izin verici bir tutumda hareket etmelerine neden olmaktadır. Sonuç olarak

bakıldığında bütün ebeveynlik tutumlarının paranoyak ebeveynlikle ilişki içinde olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3.13. Katılımcıların Ebeveynlik Sürecinde Kendilerini Yeterli Bulmaları

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
İdeal	142	41,6	41,6	41,6
İdare eder	124	36,4	36,4	78,0
İlerlemesi gerek	67	19,6	19,6	97,7
Yetersiz	6	1,8	1,8	99,4
Çok yetersiz	2	,6	,6	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Araştırmanın alt sorularından bir diğeri de, *ebeveynler çocuklarını yetiştirmek konusunda yetersiz olduklarını ya da ebeveynliklerinin ilerlemesi gerektiğini düşünmekte midir?* di. Bu soruya verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların %41,6'sı ideal, %56'sı idare eder ya da ilerlemesi gerek demiştir. Katılımcıların %50'den fazlasının idare eder ya da ilerlemesi gerek dediği görülmektedir. Ebeveynler çocuklarının yetiştirirken asla yeterli olamamaktan endişe etmektedirler bu da onları kaygıya sürükleyerek paranoyayı tetiklemektedir. Ebeveynlerin kendilerini yetersiz bulmaları uzmanlar tarafından ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye dair yeterli bilgiye sahip olmadıkları düşüncesinin içselleştirilmesi ve bu durumun ebeveynlerin kendilerine olan güvenin azalmasına bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. (Tablo 3.13). Furedi, geçmişte anne-babalığın yine meşakkatli bir iş olduğunu ebeveynler için fedakârlık gerektiren bir iş olduğunu belirtmektedir. Ancak geçmiş dönemlerde çocuk yetiştirmek yalnızca bir görev olarak görülmemekteydi. Ebeveynler gerektiğinde uzmana başvurabilmekteydi ancak bu onların yetersiz olduğu anlamına gelmemekteydi. Günümüzde ise ebeveynler kendilerini yetersiz gördükleri için pek çok konuda uzmanlara başvurma ihtiyacı hissetmektedirler.

Bugün anne babalık krizle ilişkilendirilmektedir. Ebeveynler artık geçmiş dönemlerde ki yetenekli ebeveyn miti üzerinden değerlendirilmiyorlar. Tersine günümüzde birçok insan anne-babalık görevine uygun olmadığı düşünülüyor (Furedi, 2013: 58). Furedi'nin de ifade ettiği gibi ebeveynliğin bir görev halini alması, hep daha iyisi için bir uğraş olarak görülmesi yani ebeveynliğin profesyonel bir mesleğe dönüşmesi, hem bireysel anlamda hem de anne-babalık rolü bağlamında kişilerin kendilerine olan güvenlerini ve inançlarını yitirmelerine neden olmaktadır.

3.2.2. Ebeveynlerin Karşılaştıkları Süreçler

Tablo 3.14. Katılımcıların Çocuklarının Yaşamlarından Kendilerini Sorumlu Görüp Görmeme Durumu

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Kesinlikle görüyorum	76	22,3	22,3	22,3
Görüyorum	165	48,4	48,4	70,7
Ne görüyor ne görmüyorum	26	7,6	7,6	78,3
Görmüyorum	66	19,4	19,4	97,7
Kesinlikle görmüyorum	8	2,3	2,3	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.14’de Araştırmanın bir diğer alt sorusu *ebeveynler çocuklarının okul hayatında iş hayatında ya da sosyal yaşamındaki başarısızlıklarından kendilerini sorumlu görmekte midir?* di. Bu soruya katılımcıların %70,7’sinin kesinlikle görüyorum ve görüyorum, %19,4’ünün görmüyorum dedikleri görülmektedir. Katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde %70,7’sinin kendilerini sorumlu görmeleri ebeveynlere çocuklarının yaşamlarında karşılaştıkları olumsuzlukların çocukların yaşamını doğrudan etkileyeceği düşüncesi etkili olmaktadır. Çocuğun doğumu, yaşamı, hatta gebelik dönemi boyunca bile doğru şeyler yapmazlarsa çocuklarının hayatları boyunca bu durumdan olumsuz etkilenecekleri düşüncesi ebeveynlerin hareket etmelerini engellemekte ve suçluluk duygusu içinde yaşamalarına neden olmaktadır. Bu durumun da paranoyayı tetikleyen ayrı bir faktör olduğunu söylemek mümkündür.

Furedi de bu noktada, çocukların değerlendirilme tarzı paranoid anne-babalıkla ilişkilidir. Çocukların gelişiminde ebeveynlerin çok önemli bir rol oynadığı düşüncesi, çocukların ilk yıllarında yaşayabilecekleri olumsuz olaylardan ve çocuğun bütünü hayatını etkilemeyebilecek şeklide başarısız olmasından ebeveynleri sorumlu tutmaktadır (Furedi, 2013: 83) der. Geçmiş dönemlerde ebeveynler çocukların yetişkinliğe geçiş döneminden sonra sorumluluğunun azalmasını ve çocuğunun bağımsız bir birey olarak yaşamını devam etmesi beklenmekteydi. Günümüzde çocukların ailelerine bağımlının devam etmesi ya da ebeveynler tarafından sorumluluklarının her zaman devam edeceği düşüncesi bu düşüncenin yerine geçmiş durumdadır. Çocuğun yaşamının ebeveynler üzerinden tanımlanması ebeveynlerin çocuklarının olacağını öğrendiği andan itibaren yaşamlarını da değiştirmelerine neden olmaktadır.

Tablo 3.15. Çocuğunuzdan Sonra Hayatınıza İlişkin Bir Değişiklik Oldu mu?

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Çok kaygılıyım	86	25,2	25,2	25,2
Kaygılıyım	98	28,7	28,7	54,0
Biraz kaygılıyım	60	17,6	17,6	71,6
Kaygılı değilim	26	7,6	7,6	79,2
Değişen bir şey yok	37	10,9	10,9	90,0
Hiç kaygılı değilim	33	9,7	9,7	99,7
Diğer	1	,3	,3	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.15’de ‘Genel olarak hayata bakışınız da kaygı ve korkularınızı değerlendirecek olursak çocuğunuzdan sonra hayatınıza ilişkin bir değişiklik oldu mu?’ sorusuna katılımcıların %55 civarının çok kaygılıyım ve kaygılıyım, %17,6’sının biraz kaygılıyım dedikleri görülmektedir. Ebeveynlerin hayata bakışları kaygı ve korkuları değerlendirildiğinde; çocukları doğduktan sonra kaygı düzeylerinin artması, ekonomik, sosyal, kültürel olarak ebeveynlerin çocukları için en iyi imkânı sunmaları gerektiği düşüncesi ve riskleri bir öngörülemez bir gerçeklik olarak algılamaları kaygı düzeylerinin artmasına neden olmaktadır. Ayrıca ebeveynlerin kendilerine güvenlerinin azalması, iyi bir ebeveyn olamama kaygısı gibi durumlarda ebeveynlerin çocukları olduktan sonra kaygı düzeylerinin artmasına neden olmaktadır.

Tablo 3.16. Çocuğunuzun İlerleyen Yıllarda Sizin Bakın Sorumluluğunuzu Üstleneceğine İnanıyor Musunuz?

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Kesinlikle inanıyorum	72	21,1	21,1	21,1
İnanıyorum	132	38,7	38,7	59,8
Ne inanıyorum ne inanmıyorum	60	17,6	17,6	77,4
İnanmıyorum	62	18,2	18,2	95,6
Kesinlikle inanmıyorum	15	4,4	4,4	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.16’de ‘Çocuğunuzun ilerleyen yıllarda sizin bakın sorumluluğunuzu üstleneceğine inanıyor musunuz?’ sorusuna katılımcıların %60 civarının çocukların ebeveynlerin bakım sorumluluğunu üstleneceğine inandıkları görülmektedir. Bireyselleşmenin yaygınlaşması, ilişkilerin geçici akışkan bir hal alması duygusal ilişkilerde de kendini göstermektedir. Yapılan birçok araştırmanın gösterdiği üzere artan boşanma oranları eşlerin birbirlerine hayat boyu eşlik edecek olmasına yönelik inancı da zayıflatmaktadır. Eşler birbirlerinin hayatında daima olmaya bilir fakat çocuk için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. İlişkilerin hızlı yaşanıp, tüketildiği bir toplumda geçici olmayan şey ebeveynlerin çocuklarına duydukları sevgi ve bağlılıktır. Bu bağlamda da ebeveynlerin

çocuklarını duygusal bir bağlanma aracı ve hayatları boyunca onları terk etmeyecek bir garanti olarak görme düşüncesinin hâkim olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3.17. Son Yıllarda Anne ve Babalara Yüklenen Sorumlulukların Fazlaştığı Yönünde Tartışmalar Var. Siz Bu Konuda Ne Düşünüyorsunuz?

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Güvenlik	68	19,9	19,9	19,9
Eğitim	69	20,2	20,2	40,2
Gelecek (Sosyal)	75	22,0	22,0	62,2
Sağlık-Hastalık	6	1,8	1,8	63,9
Ekonomi (Gelecek)	14	4,1	4,1	68,0
Teknoloji- internet	29	8,5	8,5	76,5
Diğer	80	23,5	23,5	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.17’da ‘Son yıllarda anne ve babalara yüklenen sorumlulukların fazlaştığı yönünde tartışmalar var. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?’ sorusuna yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların %19,9’unun güvenlik, %20,2’sinin eğitim, %22, gelecek yönünde sorumluluklarının arttığını hissettiklerini belirtmişlerdir. Ebeveynlerin çocuklarının başına gelebilecek her şeyden sorumlu tutulmaları özellikle güvenlik alanında kendini göstermektedir. Çocuklarının sürekli risk altında olduğunu düşünen ebeveynler güvenlikle ilgili konularda kendilerini sürekli tetikte olmak zorunda hissetmektedirler. Bu da sorumluluklarının fazlaştığı inancını pekiştirmektedir. Güvenlik sorunu *paranoyak ebeveynliğin* en temel sorunlarından biridir. Paranoyak ebeveynliği körükleyen *korku kültürünün* de dolayısıyla yansımasıdır. Eğitimle ise bir diğer yüksek çıkan sonuçlardandır. Eğitim sisteminde sık sık değişikliklerin yapılması eve çok ödev verilmesi eğitim sürecine çocuklarla “kaliteli zaman” adı altında ebeveynlerin eklemlenmesi özellikle eğitim seviyesi düşük olan ebeveynlerin sorumluluklarının arttığını düşünmesine neden olmaktadır.

Çocuklar geniş bir kominiteden çok, bir anne ve babanın sorumluluğu olarak görülmeye başlandığı zaman, modern anne-babalık görüşü belirginlik kazanmıştır (Furedi, 2013: 166). Anne-babalık yalnızca çocuk yetiştirmek değildir. “Anne-babalık, yetişkinlerin hayatlarını çocukları vasıtasıyla ve onlarla etkileşim içinde inşa etme tarzıdır. Yetişkinler, yalnızca hayatlarını çocukları için yaşamakla kalmazlar, aynı zamanda kendi kimliklerini bir ölçüde onlar vasıtasıyla geliştirirler” (Furedi,2013:167). Furedi’ye göre ebeveynlere yüklenen sorumlulukların artması ebeveyn ürkütme kültürüne neden olmakta ve anne-babalığın çileye dönüşmesine neden olmaktadır. Ebeveynlerin sorumluluklarının

genişletilmesi ve karmaşıklaştırılması paranoyaklığın çağdaş anne-babalığa egemen olmasına neden olmaktadır. (2013:160-161).

Tablo 3.18. Son Yıllarda Ebeveynlere Yönelik Beklentilerin Artması Sizin Çocuk Yetiştirme Sürecinizi Nasıl Etkiliyor?

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Kendimi baskı altında hissediyorum	58	17,0	17,0	17,0
Çok etkilenmiyorum	103	30,2	30,2	47,2
Çocuk yetiştirirken yetersiz kalmaktan/Kaygılanıyorum	94	27,6	27,6	74,8
Bu beklentinin haklı olduğunu düşünüyorum, elimden geleni yapıyorum	73	21,4	21,4	96,2
Diğer	13	3,8	3,8	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.18’de ‘Son yıllarda ebeveynlere yönelik beklentilerin artması sizin çocuk yetiştirme sürecinizi nasıl etkiliyor?’ sorusuna katılımcıların %45 civarının kendimi baskı altında hissediyorum ve çocuk yetiştirirken yetersiz kalmaktan kaygılanıyorum dediği görölmektedir. Kendimi baskı altında hissediyorum diyen katılımcıların endişe ve kaygı seviyelerinin daha yüksek olması nedeniyle paranoyaya sürüklenme ihtimalleri diğer katılımcılara göre daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Ebeveynlerin çocuklarının gelecekle ilgili sorumluluklarının artmasının nedeni olarak onlara iyi bir gelecek sunmak istemeleri çocuklarının başarısız olmalarından korkmaları nedeniyle.

Bu durum çocuklarının başarılı olma durumunu kendileri için bir statü olarak görmeleri ve kendilerini ebeveynlik üzerinden tanımlamaları nedeniyle başarısız bir çocuğın ebeveynlerin kendi başarısızlığı olarak göröldüğünü söylemek mümkündür. %21,4’lük bir kesimin bu beklentinin haklı olduğunu düşünüyorum elimden geleni yapıyorum demesinin nedeni olarak ise günümüz ebeveynlik kültürünün benimsenmesi hatta anlaşılabileceği gibi toplumsal baskının içselleştirilmiş hali olarak görölebilir. Ebeveynlerin kendilerini sürekli yenilik ve gelişimlere açık olarak görmesi ve yaşamları boyunca çocukları için en iyisini yapmaya adanmış olmaları olduğunu söylemek mümkündür.

Bu sonuç araştırmanın *ebeveynlere yönelik beklentinin artması ebeveynlerin çocuk yetiştirirken kendilerini baskı altında hissetmelerine neden olmakta mıdır?* Alt sorusunun toplamda %66 oranında ebeveynlerin kendimi baskı altında hissediyorum, çocuk yetiştirirken yetersiz kalmaktan/kaygılanıyorum ve baskının içselleştirilmiş hali olarak bu beklentinin haklı olduğunu düşünüyorum, elimden geleni yapıyorum dedikleri

görülmektedir. “Kendine güvenin yok olması, kişinin kendi yeteneklerine ve başka insanların niyetlerine olan güvenin yitirilmesi, beceriksizliğin, endişenin, ihtiyatlılığın artması, hata arama ve bulma, günah keçisi yaratma ve saldırganlık eğilimi. Bu tür bütün eğilimler *ezici varoluşsal güvensizliğin* işaretleridir” (Delibaş, 2017: 67) .

Tablo 3.19. Çocuk Yetiştirirken En Çok Karşılaşılan Sorunlar

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Ekonomik	69	20,2	20,2	20,2
Kültürel	29	8,5	8,5	28,7
Sağlık	61	17,9	17,9	46,6
Eğitim	93	27,3	27,3	73,9
Güvenlik	72	21,1	21,1	95,0
Diğer	17	5,0	5,0	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.19’de Çocuğunuzu yetiştirirken en çok karşılaştığınız sorun hangisidir sorusuna katılımcıların %27,3’ü eğitim, %21,1’inin güvenlik, %20,2’sinin ekonomik dediği görülmektedir. Eğitim konusu ebeveynler için çocuğunun geleceğini kurması ve başarılı olmasının temel nedenlerinden olarak görülmesiyle doğrudan bağlantılı olarak görüldüğü için karşılaşılan sorun olarak da eğitimin en yüksek oranda çıkmasının nedeni olarak söylemek mümkündür. Güvenliğin ise sağlık ekonomi gibi geçmiş dönemler de temel olarak sorunlardan daha yüksek oranda çıkması aslında Furedi’nin de dediği gibi günümüz toplumlarında güvenliğin temel değer haline geldiğinin bir göstergesidir. Ekonomik alanda 80’lerden bu yana neoliberal ekonomi politikalarının uygulanmasıyla birlikte işsizliğin artışı piyasa ekonomisine dayalı sistem; rekabet, güvencesiz, esnek çalışma, sendikasız ve düşük ücretle çalışma koşulları nedeniyle ekonominin ebeveynler için çokça karşılaşılan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada günümüz toplumları yine eskiden farklı olarak sadece ekonomi üzerinden değerlendirilmediğinin insanların ekonomik ihtiyaçlarının yerini çoğunlukla güvenlik kaygısı almaktadır. Bu durumu paranoyak ebeveynliğin temelini de oluşturduğunu söylemek mümkündür.

3.2.3. Katılımcıların Aile Süreçlerine İlişkin Yaklaşımları

Tablo 3.20. Çocuklarla İlgili Konularda Karar Alma Süreçleri

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Kararları birlikte alırız	196	57,5	57,5	57,5
Kararları ben alırım	22	6,5	6,5	63,9
Kararı çocuğuma bırakırım	19	5,6	5,6	69,5
Onu da dinlerim ama kararı ben veririm	82	24,0	24,0	93,5
Çocuğum 0-3 yaş aralığında	20	5,9	5,9	99,4
Diğer	2	,6	,6	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.20’de Çocuğunuzla ilgili bir karar vermeniz gerektiğinde karar alma süreci nasıl olur sorusuna katılımcıların verdiği yanıtlar %60 civarının kararları birlikte alırız dediği görülmektedir. Çocuklarla ilgili karar alma sürecinden ebeveynlerin daha çok demokratik tutumda olduklarını söylemek mümkündür. %24’ünün ise onu dinlerim ama kararları ben veririm diyerek otoriter bir tutum içinde olduklarını söylemek mümkündür. Çocukların aile içinde karar alma süreçlerine dâhil olması çocuğun aile içinde ki yerini ve güçlü konumunu da göstermektedir. Ancak çocuklar kendilerine yetemeyen, ebeveynleri olmadan bir şey başarmalarının güç olduğu, korunmaya muhtaç canlılar olarak görüldüğü düşüncesi içinde aslında çocuklara özerk bir alan yaratma çabasıdır da. Nitekim uzmanlar da çocukların fikirlerinin önemli olduğu, ev içinde söz sahibi olmaları gerektiği düşüncesi temelinde ailelere tavsiye de bulunmaktadır. Bu bağlamda Furedi’de (2013: 201), çocuklar bir yandan sürekli gözetime ihtiyaç duyan savunmasız yaratıklar olarak görülürken bir yandan da hayatları hakkında seçim yapmaya ve muktedir olarak gösterilmektedirler. Bugün yetişkinlere çocuklarıyla ilgili bir karar almadan önce onlara danışarak ve tartışarak karar vermeleri tavsiye edilmektedir demektir. Bulgularımıza göre katılımcıların dörtte üçü tam da paranoyak ebeveynlik pratiklerine göre davrandıkları görülmektedir.

3.2.4. Ebeveynlik ve Medya

Tablo 3.21. Katılımcıların Medyadan Etkilenme Süreçleri

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Kesinlikle etkiliyor	211	61,9	61,9	61,9
Etkiliyor	94	27,6	27,6	89,4
Ne etkiliyor ne etkilemiyor	5	1,5	1,5	90,9
Etkilemiyor	30	8,8	8,8	99,7
Hiç etkilemiyor	1	,3	,3	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Paranoyak ebeveynliğin bir diğer görünümü de medya da çocuklarla ilgili kaygı verici korkutucu haberleri ve bunların onlar üzerindeki etkileri olarak karşımıza çıkıyor.

Tablo 3.21’de Son dönemlerde medyada gündeme gelen çocuklarla ilgili olumsuz haberler sizi etkiliyor mu sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların %90’ının kesinlikle etkiliyor dediği görülmektedir. Medyanın toplumsal olayların duyurulması ve ilettilmesinde oldukça önemli etkisi vardır. Bunlardan biri de aile kurumudur. Medya aile ilişkilerinde anne-baba ilişkisi ve ebeveyn çocuk ilişkilerine de sıkça yer vermektedir. Alanda katılımcılarla yapılan sohbetler ve gözlemler sonucunda şunu söylemek mümkün: medya da çocuklarla ilgili olumsuz haberlere sıkça yer verilmesi, özellikle, çocuk istismarı, kaçırılma gibi haberler ebeveynleri oldukça etki altında bırakmaktadır.

Çocukların başına gelen olayların ebeveynlerin sorumsuzlukları nedeniyle olduğu vurgusu, çocukların her an tehlike altında oldukları görüşü ebeveynlerin kaygı seviyelerini arttırarak onları ihtiyatlı davranmaya itmektir. Medya, paranoyak ebeveynliğin sebebi değildir ancak ebeveynlerin tutum ve davranışları üzerinde tartışılmaz bir ağırlığı ve etkisi vardır. Paranoyaya sebep olmasa da paranoyanın yaygınlaşmasına ve bireylerin panik hallerinin tetikleyicisi ve destekleyicisi olarak bireylerin düşünme biçimlerini etkileyebilmektedir. Bu durum da ebeveynleri kaygı düzeyini arttırdığı görülmektedir.

Tablo 3.22. Çocuklar Hakkında Olumsuz Haber (Cinsel İstismar, Kaçırılma Vb. Gibi) Duyma Sıklıkları

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Son 7 gün içerisinde	179	52,5	52,5	52,5
Son bir ay içerisinde	108	31,7	31,7	84,2
Son 6 ay içerisinde	29	8,5	8,5	92,7
Hiç duymadım	22	6,5	6,5	99,1
Diğer	3	,9	,9	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.22’de En son ne zaman TV, internet, radyo veya başka herhangi bir kişiden, örneğin çocuklara ilişkin cinsel istismar, kaçırılma vs. gibi olumsuz kaygı verici, korkutucu bir haber duydunuz sorusu yer almaktadır. Tabloya göre, katılımcıların yarıdan fazlası (% 52,5’i) son 7 gün içerisinde, %31,7’si ise son bir ay içerisinde bu tür bir haber duyduklarını dile getirmişlerdir. Diğer bir ifadeyle katılımcıların yarısından fazlasının son 7 gün içinde diğer üçte biri ise son bir ay içerisinde olumsuz haber duydum demesi medya çocuklarla ilgili olumsuz haberlere sıkça yer verildiğini göstermektedir. Bu durum bize iki şeyi gösteriyor: 1) Toplumdaki iletişim organlarında çocuklarla ilgili yaygın olumsuz haberlerin

paranoyayı ve korku kültürünü, 2) Ebeveynlerin çocuklarla ilgili olumsuz haberlere bu kadar sık maruz kalması aynı zamanda ebeveyn paranoyasını da güçlendirmektedir. Her ikisine de yaşadığımız dönemden sayısız örnek gösterilebilir.

Tablo 3.23. Artan Enformasyondan Etkilenme Biçimleri

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Yardımcı oluyor	172	50,4	50,4	50,4
Ne yapacağım konusunda kafam karışıyor	104	30,5	30,5	80,9
Etkilemiyor	46	13,5	13,5	94,4
Fikrim yok	14	4,1	4,1	98,5
Diğer	5	1,5	1,5	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.23’da Çocuk yetiştirme konusunda “enformasyonun artması sizi nasıl etkiliyor?” sorusuna katılımcıların verdiği yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların %50,4’ü yardımcı oluyor demektir. Üçte bir kısmı (%30,5’i) ne yapacağım konusunda kafam karışıyor demektir. Katılımcıların yarısı, elde ettikleri bilgiyi kendilerine yardımcı olacak şekilde kullandıklarını söylemektedir. Çocuk yetiştirmeye ilgili uzmanlar tarafından farklı, bazen birbiriyle çatışan bilgilerin yaygınlaşması ebeveynlerin hangi bilginin doğru hangisinin uygulanabilir ya da geçerli olduğu konusunda kafa karışıklığı yaşamalarına neden olmaktadır. Böyle bir kafa karışıklığı ebeveynleri sürekli uzman tavsiyesine ihtiyaç duymaya iterken kafalarda yeni soru işaretleri bırakmaktadır. Aynı zamanda Furedi (2014) geçmişte korkunun kaynağı cehalet iken günümüzde ise korkunun kaynağı bilgidir demektir. Ebeveynlerin böyle bir kafa karışıklığı yaşamaları onların bilginin uygulanmasında da tedirginlik yaşamalarına neden olmaktadır. Uzmanlar tarafından çelişen açıklamalarda doğru olanı bulmak ebeveynin görevidir. Çünkü çocuk yetiştirmeye ilgili yapılan her davranış çocuğun yaşamını doğrudan etkileyebilir ve olumsuz olan her şeyden ebeveynler suçlanabilirler. Bu nedenle de ebeveynlerin kendilerini baskı altında hissetmeleri mümkündür.

Ebeveynlerin böyle bir çıkmaz içinde kalmaları çocukları için verdikleri kararlarını sürekli sorgulamalarına ve onları hata yapma korkusuna itmektir. Uzmanlık aynı zamanda rasyonelliği de içinde barındırmaktadır. Rasyonellik bireysel olandan uzaklaşarak nesnel olmayı ve belirsizlik karşısında kesin çözüm üretebilmeyi de beraberinde getirmektedir. “Seçim ve davranışların rasyonelliğinin yüceltilmesinin kendisi zaten bir seçimdir; bulanıklık karşısında düzene, sürpriz karşısında güvenliğe, kazanç ve kayıpların

rastlantısallığı karşısında da sonuçların değişmezliğine öncelik verme kararıdır”. (Bauman, 2014b: 308). Ancak aynı zamanda uzmanlık Bauman’ın belirttiği gibi belirsizliği ortadan kaldırarak ebeveynlere yol gösterici bir rol oynayama çalışmaktadır. Ancak ortaya çıkan sonucun paradoks olduğunu söylemek yerinde olacaktır çünkü uzmanlığa ihtiyaç duyulan alanların yaratılması yeni ihtiyaçları ve yeni kafa karışıklıklarını da beraberinde getirmektedir.

3.3. Ebeveynlik ve çocuk ilişkisi

3.3.1. Çocuk yetiştirmede otoritenin önemi

Tablo 3.24. Çocuk Yetiştirmede Otoritenin Önemi

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Çok önemlidir	65	19,1	19,1	19,1
Önemlidir	242	71,0	71,0	90,0
Ne önemli ne önemsiz	5	1,5	1,5	91,5
Önemli değildir	27	7,9	7,9	99,4
Hiç önemli değildir	2	,6	,6	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.24’de araştırmada yer alan katılımcılar için çocuk yetiştirmede otoritenin önemli olup olmadığına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Katılımcıların %24,3’ü 2.13’ü tablo da otoriter olarak kendilerini tanımlamalarına rağmen otorite çocuk yetiştirmede önemli midir? Sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında %90’ı önemlidir ve çok önemlidir demiştir. Veriler doğrultusunda ebeveynlerin kendi ebeveynlik tanımlamaları farklılıklar gösterdiği yukarıda ki verilerden görülmektedir. Otoriter, izin verici, koruyucu ve demokratik ebeveyn tutumlarının oranları değişiklikler göstermektedir. Tablo 3.12’de Otoriter diyen ebeveynlerin oranı %24,3 olmasına rağmen tablo da ebeveynlerin çoğu otoritenin önemli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Çoğu ebeveynin otoriteyi önemli görmesi ancak kendi ebeveynlik tutumları sorulduğunda aynı çoğunluğun kendini otoriter olarak tanımlamaması ebeveynlerin çocuk yetiştirirken daha olumlu ve ılımlı bir ebeveynlik yolu izlemeye çalıştıklarını göstermektedir. Bu durumun nedeni de çalışmanın teorik bölümünde verilen kuramsal ve kavramsal tanımlamalarda açıklanan mevcut ebeveynlik kültürüdür. Ancak burada geleneksel anlamda otoritenin önemli olarak görülmesi, ebeveynlerin tutumlarının doğrudan otoriter tutumla tanımlanmamaları geleneksel-modern bir çizgide düşündüklerini yani melez ebeveynlik tanımlamasına uygun tutum ve davranış geliştirdiklerini söylemek mümkündür.

3.3.2. Ebeveynlik ve Çocuk Bakımı

Tablo 3.25. Katılımcıların Çocuk Yetiştirme Biçimlerine İlişkin Bilgiler

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Çok farklı olmalı	27	7,9	7,9	7,9
Farklı olmalı	160	46,9	46,9	54,8
Biraz benzemeli	129	37,8	37,8	92,7
Bire bir aynı olmalı	16	4,7	4,7	97,4
Fark etmez	9	2,6	2,6	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.25’de Çocuğunuzu kendi yetiştirilme biçiminizden farklı yetiştirmek istiyor musunuz? Sorusuna katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların %55 civarının farklı olmalı ve çok farklı olmalı, %40 civarının ise biraz benzemeli dediği görülmektedir. Araştırmanın alt sorularından bir başkası ise *ebeveynler çocuklarının geleneksel çocuk yetiştirme biçimlerinden farklı şekilde yetiştirmek istemekte midir?* Elde edilen verilere bakıldığında katılımcıların yarısından çoğunun farklı olmalı ve biraz farklı olmalı dedikleri görülmektedir. Ebeveynlerin kendilerini yetersiz hissetmeleri, kendi anne-babalarının çocuk yetiştirilme biçiminin demode ve yanlış görmeleri ebeveynlerin çocuklarını farklı yetiştirmek istemelerine neden olmaktadır. Bu durum da mevcut ebeveynlik kültürünün bireylere aşıladığı bir durumdur.

Bulgularımız ebeveynlerin bir kısmı melez ebeveyn tanımlamasına uygun tutum ve davranışlar gösterdiği görülmektedir. Geleneksel-modern değerleri içinde barındıran tutum ve davranışları içinde barındıran melez ebeveynliğin bir görünümü olarak, bir yandan günümüz koşullarına ayak uydurmaya çalışırken bir yandan kültürel değer ve sistemlerini sürdürmeye çalışan ebeveynlerin olduğunu söylemek mümkündür. Birebir aynı olmalı diyen ebeveynleri oranlarının bu kadar düşük olması da mevcut ebeveynlik kültürünün içselleştirildiğinin bir yanmasıdır.

Tablo 3.26. Çocuk Yetiştirirken Başvurulan Yöntemler

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Akrabalarım/yakın çevrem	171	50,1	50,1	50,1
Uzman bir bakıcı	69	20,2	20,2	70,4
İkisi de olur	36	10,6	10,6	80,9
İkisine de karşıyım	51	15,0	15,0	95,9
Fikrim yok	14	4,1	4,1	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.26’da ‘Çocuğunuzu yetiştirirken ihtiyaç duyduğunuz bilgileri en çok nereden ve hangi yollardan elde ediyorsunuz? Sorusuna katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların %50’sinin akrabalarını/yakın çevrem dediği görülmektedir. Ebeveynlerin çoğunluğunun kendi yetiştirilme biçimlerinden farklı olarak çocuklarını yetiştirmek istemlerine rağmen bu oranın yüksek çıkmasının nedeni olarak araştırmada elde edilen gözlemlerimiz doğrultusunda ekonomik yetersizlikler, bakıcılara duyulan güvensizlik gibi durumlar olduğunu söylemek mümkündür. Katılımcıların %20’si uzman bir bakıcının çocuklarına bakmasını istemekte olduğu görülmektedir. %15’le ikisine de karşılıym diyen katılımcıların çocuklarına sadece ebeveynlerin bakması gerektiğini belirtmektedir. Bu durum yine ebeveynliğin yalnız yapılması gereken bir sorumluluk olarak görülmesi nedeniyle olduğunu söylemek mümkündür. Ebeveynliğin profesyonel bir meslek olarak görülmesi, herkesin yapabileceği bir iş değil sadece ebeveynler tarafından gerçekleştirilmesinin mümkün olduğu düşüncesi böyle bir inancı da ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca yine sadece ebeveynlerin çocuklarına bakması gerektiği düşüncesinin arka planında Furedi’nin de belirttiği gibi destek ağının yokluğu çocuk yetiştirmeyi tek başına yapmayı gerekli kılmaktadır. Ona göre, belirgin bir yedeğin yokluğu, arkadaşlık ilişkilerinin zayıf niteliği ve kaliteli çocuk bakma özelliğini kazanmanın zorluğu aile içindeki gerilimleri arttırmaktadır (Furedi, 2013: 81-82).

Tablo 3.27. Anne-Babaların Çocuklara Karşı Bakım Sorumluluğu Kaç Yaşında Kadar Devam Etmeli?

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Doğumundan 18 yaşına kadar	74	21,7	21,7	21,7
Üniversite bitene kadar	29	8,5	8,5	30,2
Evlenene kadar	27	7,9	7,9	38,1
Hayatı boyunca	201	58,9	58,9	97,1
Diğer	10	2,9	2,9	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.27’de ‘Size göre anne-babaların çocuklara karşı bakım sorumluluğu kaç yaşında kadar devam etmeli?’ sorusuna katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların %60 civarı hayatı boyunca, %21,7 doğumundan 18 yaşına kadar dedikleri görülmektedir. Çocukların güçsüz ve kırılgan olması ilk yıllarındaki yaşadıkları olumsuz olayları atlatamamalarına neden olur ve ebeveynlerin de bu nedenle sürekli tetikte olmaları gerekmektedir. Çocukların doğuştan savunmasız ve tehlike de olduğu görüşü ebeveynlerin çocuklarına karşı çok daha korumacı müdahaleci bir yetişkin rolünü meşrulaştırmaktadır. Çocuğun savunmasız olması demek bir o kadar ebeveynlere

bağımlı olması anlamına gelmektedir (Furedi, 2013: 100-101). Bu nedenle de tabloda görüldüğü gibi ebeveynlerin büyük çoğunluğu çocuklarının yaşı kaç olursa hayatları boyunca çocuklarına bakım sorumlulukları olduğu düşüncesinin hakim olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3.28. Katılımcıların Çocuk Yetiştirirken Başvurdukları Kişi ve Kurumlar İlişkin Bilgiler

	1.Öncelik	2.Öncelik
	% Yüzde	
Radyo, Televizyon, Gazete, Dergi	10,6	4,4
Anne-baba, Yakın çevre/Akraba	41,3	12,9
İnternet, Sosyal Medya	13,5	12,9
Çocuk gelişim kitapları	12,0	10,9
Uzmanlar (Öğretmenler, Doktorlar, Çocuk Gelişim Uzmanları)	22,5	59,0
Toplam	% 100	% 100

Tablo 3.28’de Çocuğunuzu yetiştirirken ihtiyaç duyduğunuz bilgileri en çok nereden ve hangi yollardan elde ediyorsunuz? Sorusunda birinci öncelik katılımcıların çocuklarla ilgili bilgi edindikleri ilk alan %41,3’lük bir oranla anne-baba, yakın çevre ve akraba olduğu görülmektedir. Bilgi edindikleri ikinci tercih olarak ise %22,5’le uzmanlardan bilgi edindikleri görülmektedir. Burada ki veriler doğrultusunda melez ebeveynlik tipolojisinin görünümüne rastlanmaktadır. Ebeveynler bilgi almak için yakın çevre ve uzmanlık sistemlerine başvurarak ikili bir bilgi edinme süreci içinde oldukları görülmektedir. İkinci öncelikte ise uzmanlığa başvuru %59 oranıyla ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Tablonun genel resmine bakarsak ilk tercihte ebeveynlerin %41 oranında anne-baba ve yakın çevrelerine başvurdukları yani %60’lık bir oranın uzmanlık bilgisi ve medya aracılığıyla bilgi edindikleri görülmektedir. Bu doğrultuda da araştırmanın *ebeveynler çocuk gelişimiyle ilgili konularda uzmanlara başvurmakta mıdır?* alt sorusu hakkında bilgi sahibi olmaktayız. Uzmanlık sisteminin yaygınlaşması, ebeveynlerin kendini yetersiz, yalnız ve güçsüz hissettikleri durumun ortaya çıkması paranoyak ebeveynliğin tetikleyicilerinden olduğu bir durum da; ebeveynlerin bilgi edinmek için başvurdukları ilk alanın uzmanlık bilgisi olması beklenmektedir. Genel tabloya bakıldığında bireylerin çoğunluğunun uzmanlık sistemine başvurdukları görülmektedir. Çalışmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesinde de belirttiğimiz gibi uzmanlık tavsiyesi gündelik hayatta dahil olmak üzere toplumsal yaşamın her alanında yeni ihtiyaçlar ortaya çıkarması ve ebeveynliğin profesyonel bir meslek olarak görülmesiyle birlikte ebeveynlerin uzmanlara başvurması durumu da kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3.3. Çocuk ve Sosyal Medya İlişkisi

Tablo 3.29. Medyadaki Haberler Sonucu Çocuklara Karşı Tutum

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Çocuğumu konuşarak bilgilendiririm	216	63,3	63,3	63,3
Çocuğum dışardayken onu daha sık kontrol ederim	23	6,7	6,7	70,1
Eskisi kadar dışarı çıkmasına izin vermem	16	4,7	4,7	74,8
Etrafımızda yaşayan insanların çocuğuma karşı davranışlarına daha çok dikkat ederim	17	5,0	5,0	79,8
Çocuğuma sık sık yabancılarla konuşmamasını tembihlerim	24	7,0	7,0	86,8
Çocuğumun yakın çevresi, arkadaşları ve onların ailelerini irdelerim	10	2,9	2,9	89,7
Duyduğum günlerde çok tedirgin olur çocuğumun dışarı çıkmasını istemem	15	4,4	4,4	94,1
Çocuğum 0-3 yaş aralığında	20	5,9	5,9	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.29’da Çocuklarla ilgili olumsuz haberlerden sonra aşağıdakilerden hangisini yaparsınız? Katılımcıların %63,3’ü çocuğumu konuşarak bilgilendiririm demektir. Katılımcıların çoğunluğunun çocuğunu konuşarak bilgilendirmesi çocuğa ilişkin korku kültürünün yaygınlaşmasına ve derinleşmesine neden olmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarını duydukları haberlerden etkilenmesi çocuklarının davranışlarını düzenlemelerini isteyecek uyarılarda bulunması gündelik yaşamı da şekillendirirken bu durum aynı zamanda paranoyak ebeveynliğin ortaya çıkmasına neden olan faktörlerden biridir. David Lyon’a göre gözetimin günümüzdeki en temel gerekçelerinden biri güvenliği sağlamak olmakla birlikte güvenliği sağlamak aynı zamanda, kimin dost kimin düşman olduğunu anlayabilmek açısından, nöbet tutmanın her zaman bir gerekçesi olmuştur (Bauman ve Lyon, 2016: 114). Ebeveynler de diğer insanları yabancı olarak görmeleri ve yabancıların onlar için bilinmezlik anlamına gelmesiyle medya da duydukları haberler karşısında çocuklarını sürekli bu yabacılara karşı uyarma isteğinde bulunmaktadırlar. Medyanın korkuların temelini oluşturmaya dahi korkuların artmasında oldukça etkili olduğunu söylemek mümkündür. Gündemde çocuklarla ilgili olumsuz haberlere sıkça yer verilmesi ebeveynleri bu konuda harekete geçme sorumluluğu hissetmelerine neden olmaktadır. Sonuç olarak ebeveynler çocuklarını farklı yollarla korumaya çalışmaktadırlar.

3.4. Ebeveynlik, Güven ve Korku

3.4.1. Katılımcıların Risk Algıları

Tablo. 3.30. Risk Denilince Aklınıza Be Gelir?

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Çocuklar	71	20,8	20,8	20,8
Tehlike	82	24,0	24,0	44,9
Hayat-şans	45	13,2	13,2	58,1
Güvenlik	143	42,0	42,0	100

Tablo 3.30’de araştırmada yer alan katılımcıların risk algılarını tanımlama biçimlerine dair bilgiler yer almaktadır. Buna göre, katılımcıların %20,8’i çocuklar, %24,0’ı tehlike, %13,2’si hayat-şans, %15,8’i güvenlik, %10,3’ü korku, %14,4’ü olumsuz düşünceler dediği görülmektedir. Araştırmanın önemli sorularından olan risk algısı çalışmanın risk toplumu paradigmasına uygunluğunu göstermektedir. Frank Furedi’nin (2014) dediği gibi risklerin olumlu ve olumsuz anlamları vardır. Risklerin algılanışı ve tanımlanması toplumsal ve tarihsel süreç içinde değişiklikler göstermektedir. Araştırmanın verilerine genel olarak bakıldığında %85 civarında katılımcının risk denildiğinde olumsuz bir bakış açısına hâkim olduğu görülmektedir.

Yani bireyler için risk olumlu ve olumsuz sonuç doğurabilecek bir durum olarak görülmek yerine riski çocuklar, tehlike, güvenlik ve korku üzerinden tanımlamaktadırlar. Hayatı seçenekler üzerinden gören katılımcıların oranı %13,2 gibi düşük bir oran iken, %20,8’inin riski çocuklar olarak algılaması oldukça dikkat çekmektedir. Riski doğrudan çocuklarıyla ilişkilendiren ebeveynler araştırma da oldukça dikkat çekici noktalardan biridir. Ebeveynler burada sadece risklere olumsuz anlam yüklemekle kalmazlar hayatlarında risk olabilecek her şeyi doğrudan çocuklarıyla ilişkilendirdikleri görülmektedir. Bu bağlamda özellikle riskleri doğrudan çocuklarıyla ilişkilendiren ebeveynler olmak üzere genel olarak ebeveynlerin riskleri güvenlik ve olumsuzluklarla ilişkilendirdikleri için kaygı seviyelerinin yüksek olmasını beklemek mümkündür. Bu durum da ebeveynleri paranoyaya sürükleyen faktörlerden biridir.

3.4.2. Katılımcıların Çocuk ve Yabancı İlişisine Yönelik Algıları

Tablo 3.31. Çocuğunuzun Yabancı Biriyle Konuşmasına Tepkiniz Ne Olur?

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
İzin veririm/hoşuma gider	15	4,4	4,4	4,4
İzin vermem	70	20,5	20,5	24,9
Hoşuma gitmediğini belli eder kızarım	45	13,2	13,2	38,1
Tepki göstermem	11	3,2	3,2	41,3
Fikrim yok	5	1,5	1,5	42,8
O an tepkimi belli etmem fakat yalnız kaldığımızda çocuğumu uyarırım	172	50,4	50,4	93,3
Çocuğum 0-3 yaş aralığında	18	5,3	5,3	98,5
Diğer	5	1,5	1,5	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.31’de araştırmada yer alan katılımcıların çocuklarının tanımadığı biriyle konuşmasına verdiği tepkilere yönelik bilgiler yer almaktadır. Buna göre, katılımcıların %4,4’ü izin veririm, %20,5’i izin vermem, %13,2 hoşuma gitmediğini belli eder kızarım, %50,4’ü o an tepkimi belli etmem fakat yalnız kaldığımızda çocuğumu uyarırım dediği görülmektedir. Çocuklarının tanımadığı biriyle konuşmasına %50,4 lük bir oranın çocuğunu yalnız kaldığında uyarma ihtiyacı hissetmesi, %20,5’inin yabancılarla konuşmasına izin vermemesi, %13,2’lik bir oranın tepkisini belli ederek kızması katılımcıların, tanımadığı kişileri ‘yabancı’ olarak gördüğünü ve yabancıların belirsizlik ve tehlike içeren bir unsur olarak nitelendirdiğini göstermektedir. Bauman, “Monahan’dan alıntılanarak söylersek, bütün şehir içi güvenlik mekanizmalarını “birbirine bağlayan” şey “Öteki’ne duyulan korku”dur. Ama korkmaya meyilli olduğumuz veya sürüklendiğimiz bu “Öteki”, kendilerini şehrin sınırları dışına çıkaran veya çıkmaya zorlanan ve yerleşim veya geçici ikamet hakkı reddedilen bazı bireyler veya insan toplulukları değildir. Öteki komşumuzdur, yanımızdan geçen biridir, aylaktır veya bizi takip eden biridir; sonuçta her yabancı Öteki’dir” (Bauman ve Lyon, 2016: 118). Yabancıların öteki olarak ve korkulacak bir şey olarak görülmesi ebeveynlerin çocuklarını tanımadıkları kim olursa olsun dikkatli olmaları uzak durmalarını söylemeleri oldukça olağan bir durumdur. Ebeveynler bu bağlam da çocuklarının tanımadıkları kişilerle kurdukları herhangi bir iletişim türünden rahatsız olmalarını beklemek mümkündür.

Tablo 3.32. Çocuğunuza Yabancı Birinin Dokunarak Sevmesine Tepkiniz Ne Olur?

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
İzin veririm/hoşuma gider	16	4,7	4,7	4,7
İzin vermem	180	52,8	52,8	57,5
Hoşuma gitmediğini belli eder kızarım	54	15,8	15,8	73,3
Tepki göstermem	18	5,3	5,3	78,6
Fikrim yok	4	1,2	1,2	79,8
O an tepkimi belli etmem fakat yalnız kaldığımızda çocuğumu uyarırım	42	12,3	12,3	92,1
Çocuğum 0-3 yaş aralığında	18	5,3	5,3	97,4
Diğer	9	2,6	2,6	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.32’de araştırmada yer alan katılımcıların çocuklarına tanımadığı birinin dokunarak sevmesine verdiği tepkilere yönelik bilgiler yer almaktadır. Buna göre, katılımcıların %52,8’inin izin vermem, %15,8’inin hoşuma gitmediğini belli eder kızarım, %12,3’ünün o an tepkimi belli etmem fakat yalnız kaldığımızda çocuğumu uyarırım dediği görülmektedir. Tablo da görüldüğü gibi katılımcıların çocuklarına tanımadıkları birinin dokunarak sevmesine yönelik verdiği tepkiler çok daha olumsuzdur. Çocuk istismarı haberlerinin de sosyal medya da yaygınlaşmasıyla birlikte ebeveynlerin bu konuda hassasiyetlerinin arttığını söylemek mümkün görünmektedir. Yine yabancıların tehlike olarak algılanışı ve bu yönde oluşan kaygının ebeveynleri daha ihtiyatlı davranmaya sürüklediğini söylemek mümkündür.

Bauman, yabancıların karar verilemez olduklarını *ne o/ ne şu* olarak tanımlanamayacaklarının belirtmektedir. Karar verilen şeylerin bilgi ve eylemi mümkün kıldığını karar verilemeyenlerin ise bunları felç ettiğini söylemektedir. “Karar verilemezler karıştırlıkların en yaşamsalının bile yapaylığını, narinliğini ve sahteliğini acımadan ifşa eder. Dışarıyı içeriye getirir ve düzenin rahatını kaosu kuşkusu ile zehirler. İşte yabancıların yaptığı şey tam da budur” (Bauman, 2014a: 84-85). Ebeveynlerin çocukları için kimin tehlike taşıdığını bilememeleri durumu onları herkese karşı ihtiyatlı olmaya itmektir. Çünkü tanımadıkları yani “yabancı”lar onlar için sonsuz ihtimalli bir belirsizlik alanı yaratmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının yabancılarla kurdukları iletişimlerde özellikle yabancının çocuklarını dokunarak sevmesine yüksek oranda izin vermedikleri görülmektedir. Bunun nedenlerinden biri olarak da özellikle medyada sıkça yer verilen cinsel istismar haberlerinin yaygınlaşması ebeveynlerde bu korkunun artmasına neden olmaktadır.

Tablo 3.33. Çocukların Yabancı Çocuklarla Oynamasına Tepkiniz Ne Olur?

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
İzin veririm/hoşuma gider	75	22,0	22,0	22,0
İzin vermem	113	33,1	33,1	55,1
Hoşuma gitmediğini belli eder kızarım	27	7,9	7,9	63,0
Tepki göstermem	34	10,0	10,0	73,0
Fikrim yok	5	1,5	1,5	74,5
O an tepkimi belli etmem fakat yalnız kaldığımızda çocuğumu uyarırım	56	16,4	16,4	90,9
Çocuğum 0-3 yaş aralığında	19	5,6	5,6	96,5
Diğer	12	3,5	3,5	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.33’de araştırmada yer alan katılımcıların çocuklarının dışarda tanımadıkları çocuklarla oyun oynamasına verdiği tepkiler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Buna göre katılımcıların toplamda %57,4’ünün tanımadıkları çocuklarla çocuklarının oyun oynamasına izin vermediği, kızdığını ya da çocuğunu uyardığı görülmektedir. Bireylerin yabancıları nasıl algıladıkları çalışmanın temel sorunsallarından birisidir. Çalışmanın teorik bölümünde de anlatıldığı gibi yabancı bireyler tarafından “öteki”, yani bir risk faktörü olarak görülmektedir. Bu nedenle katılımcıların çocuklarının tanımadıkları çocuklarla oynamasına izin vermediklerini söylemek mümkündür. Bauman, dostların düşmanların bir de yabancıların olduğunu söylemektedir. Dostlar ve düşmanların birbirinin karıştı olduğunu yabancıların ise üçüncü bir seçenek bir gerçeklik olarak toplumsal hayatta yerini aldığını söylemektedir. “Dışarı içeriğin olumsuzluğudur. Dışarı, içeri olmayandır. Düşmanlar, dostların olumluluğunun olumsuzluğudur. Düşmanlar, dost olmayanlardır. Düşmanlar, kusurlu dostlardır; düşmanlar, dostların eve aitik duygusunu ihlal eden yabanilik, dostların orada bulunuşunun reddi olan orada olmayıştır” (Bauman,2014a:80-81). Yine tablo 3.31 ve 3.32’de olduğu gibi ebeveynler yabancılar karşı dikkatli davranmakta ve katılımcıların çoğunluğunun yabancı çocuklarla çocuklarının oynamasını istemedikleri görülmektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin çocuklarının tanımadığı bir kişiyle konuşması, tanımadığı birinin çocuğunu dokunarak sevmesine olumsuz tepki vermeleri sadece çocuk kaçırılması, cinsel istismar ya da fiziksel başka bir tehlikeyle ilişkili değildir. Burada dikkat çeken nokta ebeveynlerin sadece yetişkinleri değil, çocuk dahi olsa tanımadığı herkesi yabancı olarak tanımladıklarıdır. Araştırmamızda elde edilen bulgular bütün yabancıların yani bilinmez olan her şeyin tehlikelidir düşüncesinin gündelik yaşama sirayet etmesinin bir görünümüdür.

Tablo 3.34. Çocukların Güvenliği Hakkındaki Düşünceler

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Kesinlikle güvenli değil	85	24,9	24,9	24,9
Güvenli değil	131	38,4	38,4	63,3
Kararsızım	57	16,7	16,7	80,1
Güvenli	62	18,2	18,2	98,2
Kesinlikle güvenli	6	1,8	1,8	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.34’de katılımcıların çocuklarının genel olarak güvende olup olmadıklarıyla ilgili düşüncelerine yönelik bilgiler yer almaktadır. Buna göre katılımcıların %63,3ü çocuklarının güvenliği ile ilgili kesinlikle olumsuz bir tutuma sahiptir ve çocuklarının genel olarak güvende olmadığını düşünmektedir. Ebeveynlerin yalnızca %1,8 gibi küçük bir azınlığının çocuklarının kesinlikle güvende olduğuna dair bir inanç sahip olduğu görülmektedir. Bu veriler ışığında ebeveynlerin büyük çoğunluğunun çocuklarının güvenliği konusunda şüpheli olduğu ve davranışlarını bu inanç doğrultusunda şekillendirdikleri söylenebilir, dolayısıyla genel tutum önceki iki tablodaki ebeveyn davranışıyla tutarlı seyretmektedir. Tablo 3.31, 3.32, 3.33’de de görüldüğü üzere ebeveynlerin yabancıları tehlike ve bilinmezlik alanı olarak görmeleri aslında çocuklarının güvenliklerinden de bir o kadar kaygılandıklarını göstermektedir. Bu tabloda da bu sonuç doğrulanmaktadır. Sonuç olarak da *ebeveynler çocuklarının güvende olmadıklarını düşünmekte midir?* alt sorusunun cevabına da ulaşmış olmaktadır.

Çocukların güçsüz ve savunmasız olduklarının benimsendiği günümüz toplumunda ebeveynlerin çocuklarının güvenlinden endişe etmeleri hatta bu endişenin bir paranoyaya dönüşecek boyuta ulaşması da oldukça muhtemeldir. Çünkü onlar için her şey çocuklarının fiziksel, bilişsel ve psikolojik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu yüzden en temel motto DİKKATLİ OL! Dur.

Tablo 3.35. Katılımcıların Çocukları İçin Tehlikeli Gördüğü İhtimaller

	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih
Kaza/yaralanma gibi riskler	38,7	5,6	6,5
Uyuşturucu- alkol gibi alışkanlıklar	24,6	24,6	10,6
Dengeli ve yeterli beslenememesi	4,1	,6	2,1
Gıdalar zehirlenmesi	1,8	2,3	1,2
İnternet suçları	1,5	3,8	2,6
Çocuk kaçırılması	7,9	17,6	10,0
Cinsel istismar	13,8	27,0	21,1
Çevresel riskler	,3	,6	5,0
Okulunda başarısız olması	,9	1,8	1,2
Psikolojik problemler	,3	4,4	10,6
Sağlıksız büyümesi	3,5	2,3	4,7
Arkadaşlarından geri kalması	,3	,6	2,6
İyi eğitim alamaması	2,1	1,8	7,3
Arkadaş zorbalığına maruz kalması	1,5	2,3	4,1
Sakatlık/ Engellilik durumu	7,9	4,1	7,6
Dini ve kültürel olarak benden farklı olması/düşünmesi	13,8	,6	2,9
Diğer(Lütfen belirtiniz.....)	,3	5,6	6,5
Toplam	% 100	% 100	% 100

Tablo 3.35’de katılımcıların çocukları için tehlikeli gördüğü ihtimallerle ilgili düşüncelerine yönelik bilgiler yer almaktadır. Buna göre katılımcıların %38,7’si kaza/yaralanma gibi riskler, %24,6 uyuşturucu-alkol gibi alışkanlıklar, %13,8’i cinsel istismar, %13,8’i dini ve kültürel olarak benden farklı olması/düşünmesi demıştır. Sosyal medya da özellikle çocuk kaçırılması ve cinsel istismar gibi haberlerin görülmesi ebeveynlerin bu yönde korku ve kaygılarını arttırmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının dini ve kültürel olarak kendilerinden farklı düşünmesini risk olarak görmeleri melez ebeveynlik tanımlamasında olduğu gibi geleneksel-modern, davranış gösterdikleri görülmektedir. Ebeveynlerin modern yaşama ayak uydururken aynı zamanda dini ve kültürel inançlarının devamlılığını bekledikleri görülmektedir. Genel olarak tabloya bakıldığında ebeveynlerin en çok kaza yaralanma, uyuşturucu alkol gibi alışkanlıklar, çocuk kaçırılması ve cinsel istismar gibi tehlikelerden korktuklarını görmekteyiz. Ebeveynlerin bu korkularının artmasında medya da görülen uyuşturucu alkol alışkanlıkların gençlerin ölümüne sebep olması, çocuk kaçırılması, cinsel istismar gibi durumların sürekli olan bir olay gibi yaygın bir biçimde gösterilmesi ebeveynlerin korku ve kaygılarının bu yönde artmasına neden olmaktadır.

3.4.3. Kamusal Alan ve Güven

Tablo 3.36. Kamusal Alana İlişkin Güven Düzeyi

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Çok güvenli buluyorum	3	,9	,9	,9
Güvenli buluyorum	40	11,7	11,7	12,6
Kararsızım	45	13,2	13,2	25,8
Güvenli bulmuyorum	153	44,9	44,9	70,7
Hiç güvenli bulmuyorum	100	29,3	29,3	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.36’da Katılımcıların kamusa alana güveni ile ilgili olarak sorulan soruya katılımcıların verdiği yanıtlar bakıldığında % 75 civarının güvenli bulmuyorum ve hiç güvenli bulmuyorum dediği görülmektedir. Kamusal alana güvenin bu kadar düşük olması bireylerin korku ve kaygı düzeylerinin makro düzeyde bir boyutta olduğunu yani sokak, park vs. gibi herkese açık alanları kendileri için bir tehdit olarak görmekte olduklarını söylemek mümkündür. Bu bağlamda da ebeveynlerin kamusal alanda risk altında oldukları düşüncesiyle hareket ettiklerini söylenebilir. Yukarıdaki tablolarda çocuğun yabancı çocuklarla oyun oynamasına, sokakta tanımadığı biriyle konuşmasına ya da tanımadığı bir kişinin çocuğunu dokunarak sevmesine katılımcıların verdiği olumsuz yanıtlar da tabloda elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

3.4.4. Katılımcıların Dünyaya İlişkin Algıları ve Güven Düzeyi

Tablo 3.37. Bireyler Arası Güven

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
İnsanlar her zaman güvenilirdir				
İnsanlar genellikle güvenilirdir	30	8,8	8,8	8,8
Kararsızım	23	6,7	6,7	15,5
İnsanlar genellikle güvenilir değildir	88	25,8	25,8	41,3
İnsanlar hiç güvenilir değildir	200	58,7	58,7	100,0
Toplam	341	100,0	100,0	

Tablo 3.37’da Katılımcıların bireylere güveni ile ilgili olarak sorulan soruya katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların verdiği cevaplara bakıldığında katılımcıların %0’ı insanlar her zaman güvenilirdir, 8,8’i insanlar genellikle güvenilirdir, %6,7’si Kararsız, %25,8’i insanlar genellikle güvenilir değildir, %58,7’si ise insanlar hiç güvenilir değildir dediği görülmektedir. Genel tabloya bakıldığında insanlara olan güven düzeyi düşüklüğünün %85 civarında olduğu görülmektedir. Görüldüğü üzere katılımcıların neredeyse %85’inin diğer insanlara karşı güvensiz olması olumsuz bir

tablo olarak karşımıza çıktığını söylemek mümkündür. Delibaş (2017) Türkiye’de yaptığı kapsamlı bir araştırmada ki verilerde de bireyler arasında güven oranının düşüklüğü %90 oranındadır. Bu bağlamda araştırmamızın bulguları Delibaş’ın bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir. Verilerden çıkan sonuçlara göre araştırmanın varsayımlarından olan *ebeveynlerin diğer bireylere olan güven düzeyleri düşüktür* alt sorusunu cevaplanmaktadır.

Bu noktada bireyler arası güven erozyonunun ortaya çıkmasını toplumsal değerlerin yitirilmesi ve yerine konulacak bir otoritenin bulunmayışı bireyleri belirsizlik ve güvensizlik çukuruna itmektedir. Bu çukur gittikçe derinleşmekte ve karanlık bir hal alarak bireylerin yalnızlaşmasına neden olmaktadır. Kaygılanmak için oldukça çok sebepleri olduğunu düşünen ebeveynler için bu durum iyice pekiştirici olmakta ve yalnızlaştıkça paranoyaklık durumu da tetiklenmektedir.

Tablo 3.38. Dünyanın Gidişatı ve Yaşam Beklentileri

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Geçmiş beş yılı düşündüğümüzde dünyanın yaşamak için daha iyi bir yer haline geldiğini söyleyebiliriz	3,8	8,2	10,6	32,3	45,2
Geçmiş beş yıl içerisinde dünya çok daha tehlikeli bir yer haline geldi	48,7	33,7	5,9	5,0	6,7
Şu anki halimden çok memnunum	6,7	23,2	28,7	30,5	10,9
Geleceğim hakkında kaygılıyım	32,6	33,1	18,5	11,4	4,4
Gelecekte bugünkünden daha iyi bir yaşamım olacağına güveniyorum	7,9	14,4	27,9	32,6	17,3
Çocuklarımın benim sahip olduğumdan da iyi bir hayat süreceğine eminim	15,2	25,8	24,9	22,9	11,1
Dünyamız giderek daha belirsiz ve daha karmaşık bir hal alıyor	54,3	31,4	7,9	4,1	2,3
Bugünlerde güvenecek hiçbir şey kalmadı	44,6	22,0	15,5	14,7	3,2
Çocuklarımıza çok daha tehlikeli bir dünya bırakıyoruz	50,4	28,2	12,0	6,5	2,9
İktidarda bulunan politikacılara doğru olanı yapacakları konusunda çoğunlukla güveniriz	4,4	7,0	27,0	27,9	33,7

Tablo 3.38’de Katılımcıların geçmiş beş yılı düşündüğümüzde dünyanın yaşamak için daha iyi bir yer haline geldiğini söyleyebiliriz sorusuna katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların %80 civarının katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum dediği görülmektedir. Verilerden elde edilen sonuçlara göre katılımcıların kötümser bir dünya görüşüne sahip olduklarını söylemek mümkündür. Delibaş’ın (2017) yaptığı çalışmada kötümser dünya görüşüne sahip katılımcıların oranı %81,4’tür.

Katılımcıların geçmiş beş yıl içerisinde dünya çok daha tehlikeli bir yer haline geldi % 85 civarının katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum dediği görülmektedir. Delibaş'ın (2017) yaptığı çalışmada bu oranın %86,2 olduğu görülmektedir.

Şuan ki halimden çok memnunum sorusuna katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların %30 civarının, kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum, %30 civarının kararsızım, %41,4'ünün katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum dedikleri görülmektedir. Delibaş'ın çalışmasında bu sonuç %36,2 kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum, %15,'ünün kararsızım, %50 civarının katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum olarak çıkmıştır. Elde edilen veriler doğrultunda katılımcıların çoğunluğunun hayatından memnun olmadığını söylemek mümkündür.

Geleceğim hakkında kaygılıyım ifadesine katılımcıların %70 civarının kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum dedikleri görülmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların geleceklerine inançlarının kötümser bir dünya görüşünü yansıttığını söylemek mümkündür. Delibaş'ın (2017)'de yaptığı çalışmada bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde de %70 civarının kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum dedikleri görülmektedir.

Gelecekte bugünkünden daha iyi bir yaşamım olacağına güveniyorum ifadesine katılımcıların %25 civarının katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum, %30 civarının kararsızım, %50'sinin ise katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum dediği görülmektedir. Delibaş'ın yaptığı çalışmada bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde %20 civarının katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum, %30 civarının kararsızım, %57'sinin ise katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum dediği görülmektedir.

Çocuklarımın benim sahip olduğumdan daha iyi bir hayat süreceklerinden eminim ifadesine katılımcıların % 32 civarının katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum, %25'inin kararsızım, %35 civarının katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum dediği görülmektedir. Delibaş'ın yaptığı çalışmada bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde % %26'sının katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum, % 23,1 kararsızım, %52 civarının katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum olarak çıkmıştır.

Dünyamız giderek daha belirsiz ve karmaşık bir hal alıyor ifadesine katılımcıların %86 civarının katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum dediği görülmektedir. Delibaş'ın yaptığı araştırmada aynı soruya verilen cevaplar incelendiğinde %90'ının kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum dedikleri görülmektedir.

Bugünlerde güvenecek pek bir şey kalmadı ifadesine katılımcıların %67'sinin katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum dedikleri görülmektedir. Delibaş'ın yaptığı çalışmada aynı soruya verilen cevaplar incelendiğinde %61 civarının katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum dediği görülmektedir.

Çocuklarımıza çok daha tehlikeli bir dünya bırakıyoruz ifadesine katılımcıların %80 civarının katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum dediği görülmektedir. Delibaş'ın yaptığı çalışmada aynı soruya verilen cevaplar incelendiğinde de %90 civarının katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum dediği görülmektedir.

İktidarda bulunan politikacılara doğru olanı yapacakları konusunda çoğunlukla güveniyoruz ifadesine katılımcıların %27'si kararsızım, %67'si katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum demektedir. Delibaş'ın yaptığı çalışmada bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde %73 civarının katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum dediği görülmektedir.

Bu bağlamda bulgularımız incelendiğinde katılımcıların geleceklerine, çocuklarının geleceğine ve dünyanın geleceğine ilişkin olarak kötümser bir dünya görüşünün hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Bireylerin güven düzeylerinin azalması sadece kendi gündelik yaşamlarına değil aynı zamanda dünyayı algılama biçimlerini de etkilediği bulgularımızda görülmektedir. Bu alanda öncü çalışmaları olan Delibaş'ın yaptığı çalışmadaki sonuçlarla paralel olarak çıkan araştırma verileri bireylerin risk toplumunun özelliklerini sıklıkla yansıtan algı, tutum ve düşüncelere sahip olduklarının göstermektedir. Geleceğe ilişkin olumlu ve iyimser dünya görüşü risk toplumunda yerini güvensiz ve kaygı dolu bir yaşam biçimine bırakmıştır. Genel tabloya bakıldığında çıkan sonuçlara göre araştırmanın alt sorularından olan *ebeveynlerin geleceğe yönelik güven düzeyi düşük müdür?* sorusu cevaplanmaktadır.

3.4.5. Katılımcıların Kurumlara Güven Düzeyi

Tablo 3.39. Kurumlara Genel Güven Düzeyi

	Çok Güveniyorum	Güveniyorum	Kararsızım	Güvenmiyorum	Hiç Güvenmiyorum
Medya	0,6	9,4	20,2	44,0	25,8
Yargı/Adalet sistemi	1,5	16,7	20,5	43,4	17,9
Üniversite/bilim insanları	9,7	46,0	22,9	13,5	7,9
Bürokratlar	1,8	10,6	25,2	43,4	19,1
Öğretmenler	13,8	56,6	19,9	5,6	4,1
Ordu/Türk Silahlı Kuvvetleri	22,6	47,5	15,0	10,3	4,7
Büyük şirketler	0,6	5,9	29,9	40,8	22,9
Hükümet	4,4	12,0	24,6	33,1	25,8
Siyasetçiler	1,2	6,2	25,8	34,6	32,3
Polis/Emniyet teşkilatı	21,1	44,0	12,9	15,8	6,2
Doktorlar	19,1	43,1	22,6	11,1	4,1
Diyanet/Din adamları	2,6	21,1	27,0	29,6	19,6
Yerel yöneticiler/yerel siyasiler	1,2	11,4	27,0	39,0	21,4
Aileme	55,1	39,3	3,8	0	1,8
Arkadaşlarıma	19,1	54,5	18,2	5,0	3,2
Kamu görevliler	2,6	16,4	45,7	25,8	9,4

Tablo 3.39’da Medyaya güven ile ilgili olarak sorulan soruya katılımcıların medyaya çok güveniyorum diyenler %0,6, güveniyorum diyenler %9,4, kararsızım diyenler %20,2, güvenmiyorum diyenler %44,0, hiç güvenmiyorum diyenlerin ise %25,8 olduğu görülmektedir. Medyaya ilişkin güven düzeyinin düşüklüğünün %70 civarında olduğu görülmektedir. Özellikle yaşadığımız dönemde medya toplumları doğrudan biçimlendirmese de bireylerin düşünüş ve davranış tarzlarına etkili bir mecra olduğu tartışmasız kabul görmektedir. Katılımcıların medyanın verdiği bilgilere güvenmemesi medyanın toplumu yanlış yönlendirdiğini ya da inandırıcılığını kaybettiğini göstermektedir. Güvenilir bir medyanın olmaması her konuda olduğu gibi çocuk yetiştirmede de kaygı ve korkuları artırıcı bir etkiye yol açmaktadır.

Katılımcıların adalet sistemine güven düzeyiyle ilgili cevaplara bakıldığında çok güveniyorum diyenlerin %1,5, güveniyorum diyenlerin %16,7 kararsızım diyenlerin %20,5, güvenmiyorum diyenlerin %43,4, hiç güvenmiyorum diyenlerin %17,9 olduğu görülmektedir. Tabloya bakıldığında katılımcıların %62 civarının adalet sistemine güvenmediği görülmektedir. Kararsızlarda bu orana eklendiğinde adalet sistemine güvensizlik %80’i geçmektedir. Adalet sistemi toplumun temel taşlarından biridir. Adalet

sistemine güvenin olmayışı toplumsal kurumların pek çoğuna güven düzeyinin ne kadar düşük olabileceğinin başlıca göstergelerinden biridir. Otorite ve uzmanlık sistemlerinin kaybolan güvenliğinden söz eden Giddens, (2014:245) “Geleneksel otorite biçimleri artık diğerleri gibi herhangi bir “otorite” , sınırsız bir uzmanlıklar çokluğunun bir parçası haline gelmektedir. Otoritenin (devlet ve hukukun “otoritesi” sayesinde) güç kullanılarak yaptırma bağlandığı yerlerde, otorite özünde uzmanlıkla aynı anlamı taşımaya başlar” der. Genel otoritelerin olmayışı durumu Giddens’a göre kuşkuyla hâkim olduğunu alanları ortaya çıkarmaktadır.

Katılımcıların Bilim insanlarına güven düzeyiyle ilgili cevaplarına bakıldığında çok güveniyorum diyenler %9,7, güveniyorum diyenler %46,0, kararsızım diyenler %22,9, güvenmiyorum diyenler %13,5, hiç güvenmiyorum diyenler %7,9 olduğu görülmektedir. Katılımcıların bilim insanlarına güven düzeyi yüksekliği %60 civarındadır. Bu noktada bilim insanlarına güvenin yüksek olması olumlu bir tabloyu karşımıza çıkarmaktadır.

Katılımcıların bürokratlara güven düzeyine bakıldığında çok güveniyorum diyenlerin %1,8, güveniyorum diyenlerin %10,6, kararsızım diyenlerin %25,2 güvenmiyorum diyenlerin %43,4, hiç güvenmiyorum diyenlerin %19,1 olduğu görülmektedir. Tabloda görüldüğü gibi bürokratlara %65 civarı güven düzeyinin düşük olduğu görülmektedir.

Katılımcıların öğretmenlere güven düzeyine bakıldığında çok güveniyorum diyenlerin %13,8, güveniyorum diyenlerin %56,6, kararsızım diyenlerin %19,9, güvenmiyorum diyenlerin %5,6, hiç güvenmiyorum diyenler %4,1 olduğu görülmektedir. Öğretmenlere ilişkin güven düzeyinin %71 civarında olumlu bir tablo çizdiği görülmektedir. Bu bağlamda bakıldığında ebeveynlerin çocuklarının eğitime çok önem verirken eğitimcilerin bilgisine güven duydukları görülmektedir.

Katılımcıların Türk Silahlı Kuvvetlerine güven düzeyine bakıldığında çok güveniyorum diyenlerin %22,6, güveniyorum diyenlerin %47,5, kararsızım diyenlerin %15,0, güvenmiyorum diyenlerin %10,3, hiç güvenmiyorum diyenlerin %4,7 olduğu görülmektedir. TSK’ya güvenenlerin oranının %75 civarında olması Türkiye’de askerliğin önemli bir yer edinmiş olmasıyla yakından ilişkilidir. Askerlik Türkiye’de insanlar için vatani görev ve ebeveynlerinin evlatlarının canlarını ortaya koymasını ifade etmesi nedeniyle askarlara olan güven düzeyinin yüksek olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Katılımcıların büyük şirketlere güven düzeyine bakıldığında çok güveniyorum diyenlerin %0,6, güveniyorum diyenlerin %5,9, kararsızım diyenlerin %29,9, güveniyorum diyenlerin %40,8, hiç güvenmiyorum %22,9, olduğu görülmektedir. Büyük şirketlere totalde %65 civarında güven düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Bunun nedenin ise küresel ölçekte ekonomiyi yönlendiren büyük şirketlerin diğer ülkelerle menfaat ilişkisini kendi lehine kullanmasıdır. Yerel düzeyde bakıldığında ise Türkiye'nin gelişmekte olan bir ülke olması ve ülke genelinin refah seviyesinin yüksek olmamasıyla ilişkili olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Katılımcıların hükümete güven düzeyine bakıldığında çok güveniyorum diyenlerin %4,4, güveniyorum diyenlerin 12,0, kararsızım diyenlerin 24,6, güvenmiyorum diyenlerin 33,1, hiç güvenmiyorum diyenlerin 25,8 olduğu görülmektedir. Totalde %60 civarında güven düzeyinin düşük olduğu görülürken bunun farklı nedenleri olabilir. Bir yandan toplumdaki genel güvensizlik kurum olarak hükümete yansiyabiliyorken diğer yandan da katılımcıların siyasi ideolojilerinin iktidar parti ideolojisiyle örtüşmemesi olabilir. Katılımcıların %24,6 'sının kararsız olmasının nedeninin bireylerin siyasi görüşlerini gizlemek istemesi, apolitik bir tutum içinde olmaları ya da hem memnun olduğu hem memnun olmadığı uygulamaların aynı parti içinde olmasıyla nedeniyle olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Katılımcıların siyasetçilere güven düzeyine bakıldığında çok güveniyorum diyenlerin %1,2, güveniyorum diyenlerin %6,2, kararsızım diyenlerin %25,8, güvenmiyorum diyenlerin %34,6, hiç güvenmiyorum diyenlerin %32,3 olduğu görülmektedir. Siyasetçilere güven düzeyi düşüklüğünün %70 civarında olması siyasetçilere yönelik algının değişmesiyle ilişkili olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Katılımcıların emniyet teşkilatına yönelik güven düzeyine bakıldığında çok güveniyorum diyenlerin %21,1, güveniyorum diyenlerin %44,0, kararsızım diyenlerin %12,9, güvenmiyorum diyenlerin %15,8, hiç güvenmiyorum diyenlerin %6,2 olduğu görülmektedir. Tabloda görüldüğü gibi emniyet teşkilatının %65'inin güven düzeyi yüksek çıktığı görülmektedir. Bu durum yine Türkiye genelinde yine güvenlik personeline yönelik algının duygusal boyutunun yüksek olması, polislerin canları pahasına insanları koruyan kişiler olarak görülmesi nedeniyle güven düzeyinin yüksek olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Katılımcıların doktorlara yönelik güven düzeyine bakıldığında çok güveniyorum diyenlerin %19,1, güveniyorum diyenlerin %43,1, kararsızım diyenlerin %22,6, güvenmiyorum diyenlerin %11,1, hiç güvenmiyorum diyenlerin %4,1 olduğu görülmektedir. Doktorluk mesleği son yıllarda önemli ölçüde güven ve saygınlık kaybı yaşamış olsa da kutsal olarak görülmektedir. Tabloya bakıldığında %62 doktorlara güvendiğini söylemektedir. Ancak doktorluk gibi bireylerin yaşamını doğrudan etkileyen bir mesleğe %22,6'lık bir oran kararsızım demesi oldukça yüksek bir rakamdır. Yine %15'lik bir oranda güven düzeyinin düşük olması da dikkat çekmektedir. Günümüz post-modern, toplumunda otoritelerin parçalanması ve uzmanlık alanlarının genişlemesi sağlık alanını derinden etkilemektedir. Enformasyonun yaygınlaşması ve kolay ulaşılabilir olması pek çok konuda bireylerin yaşamını etkilemektedir. Bireyler uzmanlığın artışında gerek başvurdıkları gerek internet üzerinden edindikleri enformasyon sayesinde tabiri caizse herkes kendi doktoru olmuştur. Uzmanların farklı açıklamalar yaparak bireylerin kafalarını karıştırmaları ayrıca bazı doktorların ekonomik kaygılarla bireyleri yanıltacak tedavi süreci içine girmesi gibi süreçlerin bireylerin doktorlara yönelik güvenini azaltmıştır.

Katılımcıların din adamlarına olan güvenleriyle ilgili olarak katılımcıların %2,6'sı çok güveniyorum, %21,1'si güveniyorum, %27,'i kararsızım, %39'u güvenmiyorum ve %21,4'ü hiç güvenmiyorum demektedir. Tabloda katılımcıların %60'ının din adamlarına güven düzeylerinin düşük olduğu, %27'sinin de kararsız olduğu görülmektedir. Oldukça çarpıcı olan bu tabloda bireylerin dini görüş ve inanışlarıyla ilgili bir durum olmadığını din adamlarına yönelik algılarıyla ilgili olduğunu belirtmekte fayda var.

Katılımcıların yerel yöneticilere ilişkin güven düzeylerine bakıldığında %1,2'sinin çok güveniyorum, %11,4'ünün güveniyorum, %27'sinin kararsızım, %39'unun güvenmiyorum, %21,4'ünün hiç güvenmiyorum dediği görülmektedir. Katılımcıların siyasetçilere güven düzeyleriyle doğru orantılı olarak yerel siyasetçilere de %60'ının güven düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Ancak yerel yöneticilere siyasetçilere oranla daha olumsuzluk oranı biraz daha azdır burada yerel siyasetçileri bölgesel olarak seçen bireylerin etkinlik alanlarının Türkiye genelinde seçilen siyasetçilere göre daha fazla olabildiğini söylemek mümkün görünmektedir.

Katılımcıların ailelerine ilişkin güven düzeyine bakıldığında %55,1'i çok güveniyorum, %39,3'ü güveniyorum, %53,8'i kararsızım, %1,8'i hiç güvenmiyorum demektedir. Tabloda katılımcıların %90 civarının aile bireylerine güvendikleri

görülmektedir. Bireyler arasındaki ilişkinin aşıldığı güvenin azaldığı yukarıdaki tabloda görüldüğü insana ilişkin güven algısının çok düşük olmasına rağmen Aile için güven düzeyinin bu nedenle yüksek olması umut vaat etmektedir. Kolektivitinin azaldığı bireylerin birbirini yabancı ve risk ögesi olarak algıladıkları günümüz toplumlarında aydın ilinde yapılan bu çalışmada bireyler arası güvenin düşük olmasına karşın aile bireyleri arası güvenin yüksek olması bireylerin ebeveynlik süreçlerini olumlu yönde etkilediğini söylemek mümkündür.

Katılımcıların arkadaşlarına ilişkin güven düzeylerine bakıldığında %19,1 çok güveniyorum, %54,5'i güveniyorum, %18,2'i kararsızım, %5'i güvenmiyorum, %3,2'si hiç güvenmiyorum demektedir. Tabloda genel olarak güven düzeyi %75 civarında güven düzeyi yüksektir. Aileye ilişkin güven düzeyinde çok güveniyorum oranı en yüksek çıkarken, arkadaş ilişkilerinde güven düzeyinde çok güveniyorum oranı %19'1 olduğu ve bu oranın tablo içinde kararsızım diyenlerle hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Yine belirtmek gerekir ki insanlara güven düzeyinin düşük olarak çıktığı araştırma grubunda arkadaşlara yönelik güven düzeyinin yüksek olması aile ilişkilerinde olduğu gibi umut vaat etmektedir.

Katılımcıların kamu görevlilerine ilişkin güven düzeylerine bakıldığında %2,6'sı, çok güveniyorum, %16,4'ü güveniyorum, %45,7'si kararsızım, %25,8'i güvenmiyorum, %9,4'ü hiç güvenmiyorum demektedir. Tabloda katılımcıların önemli bir kısmının kamu görevlilerine güven konusunda kararsız oldukları görülmektedir. Güven düzeyi düşüklüğü %35 oranında iken, yüksekliği ise %19 oranında yani yarısı kadardır. Bu noktada kurumlara güvenin azalmasıyla kurumlarını temsil eden bireylere güvenin azalması arasında doğru orantı olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Çalışma açısından da önemli bir konumda bulunmaktadır.

Genel tablodan çıkan sonuçlara bakıldığında araştırmanın alt sorularından olan *ebeveynlerin kamu, kurum ve kuruluşlara güven düzeyi düşük müdür?* sorusunun cevabına ulaşılmaktadır. Geleneksel otoritenin parçalanması ve yerine geçecek bir otoritenin olmayışı birden fazla otorite ve uzmanlık bilgisinin ortaya çıkışı ve bireyselleşme süreçleri bir araya gelerek kuşkucu bir dünya görüşünü ortaya çıkarmıştır. Tablo da görüldüğü gibi bireylerin kurumlara güven düzeyi birçok alanda oldukça düşüktür. Kurumlara karşı kuşkucu bakışın hâkim olması, bireylerin eski geleneksel otorite biçimlerinden farklı olarak modernleşmeyle birlikte otorite biçimlerinin çokluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu noktada Giddens, eski otoritelerin ortadan kaybolmadığını bununla birlikte farklı otoritelerden biri halini

aldıklarını söylemektedir. Ona göre otoritelerin yok oluşu ve yerini uzmanlık sistemine bırakmasıyla ilgili olarak bu durumun bireylerin kuşkucu bir tavır takınmasına sebep olmaktadır. Giddens’a göre, otorite artık kuşkunun alternatifi değildir. Aksine, uzmanlık biçimleri kuşku ilkesinden beslenir; sokaktaki insan rakip otoritelerin iddialarını değerlendirirken, bu ilkeyi çoğul koşulların neredeyse kaçınılmaz olarak gerektirdiği kuşkucu bir bakış içinde kullanılır (2014:245). Kuşkucu bir bakış açıcı da bireylerin güven düzeylerinin düşmesine neden olmaktadır.

3.4.6. Katılımcıların Uzmanlara Güven Düzeyi

Tablo 3.40. Çocuğunuzu Yetiştirirken Uzmanlara Ne Sıklıkla Başvurursunuz?

	Her zaman	Sık Sık	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
	Yüzde %				
Eğitim (okul vs. ilişkin sorunlarda) konularda	26,4	28,4	29,3	7,3	8,5
Sağlık, gelişimle ilgili konularda	34,3	35,8	23,2	3,5	3,2
Psikolojik Sorunlar-konularda	17,3	22,6	36,7	14,4	9,1
Beslenme, güvenilir ve yeterli gıdayla ilgili konularda	17,0	19,4	36,7	12,0	15,0
Güvenlik (Çocuğunuz dışardayken ya da okuldayken başına kötü bir şey gelme ihtimalinde) ile ilgili konularda	24,6	18,8	34,3	11,4	10,9
Sosyal faaliyetlerle ilgili konularda	15,5	27,3	32,6	15,8	8,8
Kişisel gelişim konularında	18,5	25,8	35,8	12,9	7,0
Toplam	%100	%100	%100	%100	%100

Tablo 3.40’da Katılımcıların çocuk yetiştirirken uzmanlara ne sıklıkla başvurursunuz sorusu sorulduğunda katılımcıların eğitimle ilgili konularda uzmanlara her zaman başvurma oranı %26,4, sık sık başvurma oranı, %28,4, bazen başvurma oranı %29,3, Nadiren başvurma oranı %7,3, Hiçbir zaman başvurmayanların oranının ise %8,5 olduğu görülmektedir. Sağlık ile ilgili konularda uzmanlara başvurma da her zaman diyenlerin oranı, %34,3, sık sık diyenlerin oranı 35,8, bazen diyenlerin oranı %23,2 nadiren diyenlerin oranı %3,5 hiçbir zaman diyenlerin oranının %3,2 olduğu görülmektedir. Psikolojik konularda uzmanlara her zaman başvurma oranı %17,3, sık sık başvurma oranı %22,6, bazen başvurma oranı %36,7, nadiren başvurma oranı %14,4 ve hiçbir zaman diyenlerin oranının %9,1 olduğu görülmektedir. Beslenmeyle ilgili konularda her zaman uzmanlara başvurma %17,0, sık sık başvurma oranı %19,4, bazen başvurma oranı %36,7, nadiren başvurma oranı %12,0, hiçbir zaman diyenleri oranının %15,0 olduğu görülmektedir. Güvenlik ile ilgili konularda uzmanlara her zaman başvurma oranı %24,6, sık sık başvurma

oranı %18,8, bazen başvurma oranı %34,3, nadiren başvurma oranı 11,4, hiçbir zaman diyenlerin oranının ise %10,9 olduğu görülmektedir. Sosyal faaliyetlerle ilgili her zaman uzmanlara başvurma oranı %15,5, sık sık başvurma oranı %27,3, bazen başvurma oranı %32,6, nadiren başvurma oranı %15,8, hiçbir zaman diyenlerin oranı %8,8 olduğu görülmektedir. Kişisel gelişim konularında her zaman başvurma oranı %18,5, sık sık başvurma oranı %25,8, bazen başvurma oranı 35,8, nadiren uzmanlara başvurma oranı %12,9, hiçbir zaman başvurmam diyenlerin oranının 7,0 olduğu görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlara başvurmalarına bakıldığında tabloda görüldüğü gibi başta eğitim ve sağlık olmak üzere pek çok konuda uzmanlara başvurduğu görülmektedir. Sağlık ve eğitim çocukların yaşamlarında en önemli yer tutan alanlar olduğu bilinmektedir. Bu noktada ebeveynler için temel önem taşıyan bu alanlarda ebeveynlerin kendilerini yeterli görmedikleri ve uzmanlara başvurma ihtiyacı içine girdiklerini söylemek mümkündür. Sağlık ve eğitim herkesin tam olarak bilgi sahibi olabileceği alanlar değildir bu nedenle bu alanlarda uzmanlara başvurmak oldukça olağandır. Ancak dikkat çekilmesi gereken bir nokta var ki; o da, ebeveynlerin basit gündelik bilgilerde dahi uzmanlara başvurma arayışı içine girdikleridir. Bu bağlamda Giddens, “Modern kurumların gelişimiyle birlikte uzmanlıklarda artar ve uzmanlık alanlarının sınırlarının daha fazla daralması teknik gelişmenin kaçınılmaz bir sonucu olarak görünmektedir. Uzmanlıklar belirli alanlara yoğunlaştıkça bir bireyin uzmanlık iddia edebileceği alan daralmaktadır; kişi hayatın diğer alanlarında başka kişilerle aynı konumda olacaktır. Uzmanların konsensüs içinde oldukları alanlarda bile, modern bilginin doğasının değişmesi ve gelişmesiyle, sokaktaki insanın düşünceleri ve pratikleri üzerindeki “geriye dönük süzücü” etkiler muğlak ve kompleks olacaktır” demektedir (Giddens, 2014: 161).

Çocuk bakımı tavsiyelerini uygulamayan ebeveynler için uzmanlar, uygun bir ebeveyn olmadığının kanısına varırlar. Bakım uzmanı perspektifinden normal ebeveyn diye bir şey yoktur bu nedenle ebeveynliğin dikkatlice incelenmesi gerekmektedir. Böyle bir inanış ebeveynlerin otoritesini zayıflatmaktadır (Furedi, 2013: 265-266). Furedi’nin (2013: 266)de belirttiği gibi “Çok sayıda annenin ve babanın, uzmanın çağdaş anne-babalık yorumunu içselleştirdiği yolunda dikkate değer anekdotal kanıtlar vardır. Bu, onların diğer ebeveynlere güvenmelerini zorlaştırır. Bu tür anne-babalık patolojisi, kuşku tohumları eker ve ebeveyn paranoyasında can alıcı bir rol oynar”. Bu bağlamda da uzmanlığın gündelik yaşamın bütün alanlarına sirayet etmesi ve böylece ebeveynlerin uzmanlık bilgisi olmadan

çocuklarına ‘doğru’, ‘yeterli’ bilgiyi verememe onları ‘eksik’ yetiştirme korkusu uzmanlık tavsiyesini olmazsa olmaz konumuna getirmektedir.

Çalışmamız boyunca tartıştığımız temaların başında gelen ‘ebeveynlerin çocukları yetiştirmede hiçbir zaman yeterli olamayacakları’ düşüncesi uzmanlık sistemini güçlendirmekte aynı zamanda bireyleri belirsizlik ve kararsızlık durumundan kurtarmayı da amaçlamaktadır. Ancak uzmanların kendi aralarındaki tartışmalı durumlarda aynı yöne devam eden tartışmaları daha da karmaşıklştırmaktadır. Örneğin Bauman, uzmanlık, tüketiciye kesinlik ve zihinsel dengeyi sunarak bireyleri kuşku ve endişen kurtarmayı hedeflemektedir. Uzmanlık, bireyleri belirsizlik ve müphemlikten kurtulmayı, ebeveynlerin yaşam dünyalarını denetlemek için araç ve yetilerini vaat etmektedir. Uzmanlığa bağımlılığı, bireylere kurtuluş ve özerklik olarak sunmaktadır (Bauman, 2014b: 306) der. Ancak bu gerçekten böyle midir? Uzmanlık sistemi ebeveynler için faydalı mıdır? Yoksa tam aksine bireylerin kendilerine güvenlerini kırarak kendilerine yetersiz hissetmelerine mi neden olmaktadır? Sonuç olarak da ebeveynler sürekli olarak yeni uzmanlık alanlarına ihtiyaç duymaları onları çoğunlukla içinden çıkılması son derece güç çelişkili ve çıkmazlara sürükleyebilmektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Geleneksel dönemden modern döneme geçişle birlikte toplumsal yapılarda dönüşüm sürecine girmişlerdir. Aile kurumunun tarihsel süreç içinde toplumlar için önemi hep süre geldi. 17-18. Yüzyıllardan itibaren bu değişimlerin daha köklü ve kapsamlı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Feodal yapılar ve geleneksel modele dayalı aile yapısı sanayi devrimiyle birlikte değişmeye başlamış 1950’li yıllara gelindiğinde bu yapı geçmişten tamamıyla ayrılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası özellikle Avrupa’da uygulanan Keynesyen ekonomi politikaları çerçevesinde kadının aile içerisindeki geleneksel rolü ve konumunun da değişmeye başladığını söylemek mümkündür. Bu dönemle birlikte ortaya çıkan yapısal değişimlere ek olarak kadının çalışma yaşamına girmesi, eğitim seviyesinin yükselmesi, cinsel devrim ve doğum kontrol yöntemlerinin gelişmesiyle birlikte cinselliğin doğurganlıktan ayrışması kadının hem toplumsal hem de aile içerisindeki konumunu güçlendirmiştir. 1968’in kültürel ve siyasal etkilerinin hem kadın hem aile üzerinde ki etkilerini göz önüne aldığımızda aile kurumu içerisindeki ortaya çıkan yapısal değişimleri daha yakından görebiliriz. Bu yıllarda ortaya çıkan gençlik ve kadın hareketi önemli zihinsel ve kültürel bir devrimi de beraberinde getirmiştir. Bu uzun dönem ailenin yapısının kültür ve biçimlerinde değişikliklerin meydana gelmesine zemin hazırlamıştır.

1980 sonrası neoliberal ekonomi politikalarının uygulanmaya başlaması, küreselleşmenin hız kazanarak yaygınlaşması, gelişen teknoloji makro anlamda dönüşümleri de beraberinde getirmiştir. Sermayenin yerelden çıkarak küresel bir boyut kazanması üretim merkezlerinin merkez ülkelerde yoğunlaşmış olan yapılarının az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere kaymasıyla birlikte Fordist üretim biçiminden post-fordist üretim biçimine geç meydana gelmiştir. Home Office çalışmaları, esnek, güvencesiz, sendikasız, düşük ücretli, part-time ve parça başı gibi iş modellerinin ortaya çıkmıştır. Böylece, geleneksel endüstriyel toplum yapısı ve komiteler dağılmaya başlarken toplumsal yapılarda sosyo-kültürel değişimleri de beraberinde getirmiştir. Bu tür gelişmeler birçok sosyal bilimcinin altını çizdiği bireyselleşme sürecini sadece özendirerek ortaya çıkmasıyla kalmıyor aynı zamanda dayatıyordu.

Bu ve benzeri toplumsal anlamdaki gelişmeler 80’lerden itibaren post modern, geç modern, akışkan modernite, risk toplumu, ağ toplumu, gibi adlandırılmalarla tanımlamaya başlanmıştır. Bu tanımlamalar doğrultusunda araştırmanın kuram bölümünde Ulrich Beck, Bauman, Giddens, Frank Furedi, Delibaş gibi alanda öncülük eden sosyal bilimciler

bağlamında araştırma ele alınmıştır. Bu toplumsal değişimlere bakıldığında sadece ekonomik anlamda ve teknolojik alanlarda sınırlı kalmadığını aynı zamanda siyasal, ekonomik, sosyo-kültürel, alanlarda da köklü bir değişim süreci içine girdiğimiz anlamına gelmektedir. Kaçınılmaz olarak bu gelişmelerden aile kurumu da etkilenmiştir.

Yerleşik yaşama geçişle birlikte aile ortaya çıkmış, toplumların devamı ve kültürel aktarımını sağlamıştır. Tarih boyunca da egemen toplumsal sistemlerin, sınıfsal yapıların rejimlerin ve devletlerin devamlılığının da sağlanması için büyük önem taşıya gelmiştir. Bundan dolayı da aile her zaman yapılar için vazgeçilmez bir değer olarak görülmüştür. Aile kurumuyla ilgili yüzyıllardır süregelen tartışmaların sebebini de belki burada aramak mümkündür. Dolayısıyla da ailenin yapısı, işlevi, kimlerden oluştuğu geçmişten günümüze kadar tartışma konusudur.

Aile kurumunun kendi iç dinamikleri ve içsel bir işleyişi vardır. Modernleşmeyle birlikte yaşanan dönüşümler toplumda aile kurumunda farklı görünüşleri ve davranış biçimlerini de beraberinde getirmiştir. Araştırmamızda ebeveynliğin dönüşümü ve paranoyak ebeveynliğin sosyo-kültürel temelleri incelenmiştir.

Ailenin tanımı, tarihçesi, değişen aile tipleri, risk toplumu kuramı, kavramları, ebeveynlik tutumları ve tipolojileri bağlamında Furedi'nin *paranoyak ebeveynlik* kavramsallaştırması Aydın ili örneğinde incelenmiştir. Aileyle ilgili sosyal bilimlerde yapılmış çok sayıda çalışma mevcuttur. Ancak bu alanda yapılmış olan akademik çalışmalar incelendiğine ülkemiz özelinde aile ve ebeveynlik olgusunun risk toplumu bağlamında yeteri kadar çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu çalışmanın odak noktasını genelde aile, özelde ise ebeveynlik olgusu oluşturmaktadır. Ebeveynlik olgusunun değişen bağlamları, pratikleri, tutum ve davranışları, düşünme biçimleri, risk toplumu kuramı perspektifinden de yararlanarak Furedi'nin *paranoyak ebeveynlik* kavramsallaştırmasının tezahürleri incelenmiştir.

Günümüzde özellikle popüler kültürün yaygınlaşması, medya da sıklıkla yer alan çocuklara ilişkin korku, kaygı ve söylentilerin artması, ebeveyn eğitimi gibi söylemler, buna yönelik okulların açılma tartışmaları, ebeveynlik ve çocuk yetiştirmeye yönelik çok sayıda uzmanlığın ve uzmanlık tavsiyelerinin ortaya çıkması gibi gelişmeler; bütün bu tartışmalara yönelik sosyolojik bir çalışmanın ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır. Araştırmada ebeveynlerin tutum ve davranışlarının 'diğer kişiler' tarafından sürekli 'değerlendirilmeye

alınır', 'olması gereken' hakkında yapılan yorumların neye dayanarak yapıldığı ve ebeveyn nezdinde bu beklentilerin nasıl bir karşılık bulduğu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışma bütün bu tartışmaların altında yatan sosyolojik koşulları ortaya koymayı hedeflemiştir.

Araştırmanın temel sorusu paranoyak ebeveynlik tanımlaması üzerine kuruludur. Aydın ilinde böyle bir ebeveynlik tipolojisinin görünüşleri, pratikleri ve değer sistemleri, inançları ve tutumları var mı, varsa bunların tezahür biçimleri nelerdir? Sorularının yanıtları ortaya konulmuştur. Elde edilen bulgular incelendiğinde paranoyak ebeveynlik olgusunun Aydın ilinde ebeveynlerin tutum ve davranışlarında, düşünme biçimlerinde gündelik yaşam pratiklerinde yaygın biçimde görüldüğünü söylemek mümkündür. Paranoyak ebeveynlik sadece davranış ve tutumları etkilememektedir. Bireylerin düşünme biçimlerini de şekillendirdiği görülmüştür.

Çalışma boyunca kullandığımız, farklı ebeveynlik tutum ve tanımlamaları kuramsal ve kavramsal çerçevede tartışılmıştır. Aydın ilindeki ebeveynleri en iyi temsil edeceği yönündeki gözlemlerimiz doğrultusunda bu araştırma da Otoriter, Koruyucu, İzin Verici ve Demokratik ebeveyn tutumları seçilerek alandaki görünüşleri test edilmiştir. Bulguların gösterdiği üzere, tutumların paranoyak ebeveynlikle ilişki içinde olduğunu söylemek mümkündür. Paranoyak ebeveynler tek bir tutum takınmamaktadırlar. Bu dört tutumu içinde barındıran bir ebeveynlik türüdür paranoyak ebeveynlik. Otoriter tutumun kuralcı yapısını, demokratik tutumun çocukları da karar verme sürecine katan çocukların fikirlerine önem veren özelliğini, izin verici tutumun çocukların eksik kalma korkusu üzerinden kısıtlanmamasını ve koruyucu tutumun çocukları her şeyden koruma ihtiyacını içinde barındırmaktadır. Bu nedenle paranoyak ebeveynlik de tek bir tutumdan bahsetmek doğru olmayacaktır. Birbirinden farklı ve hatta çelişik gibi görünen tutumların her birisi paranoyak ebeveynlik olarak tanımladığımız kavramsallaştırma çerçevesinde hayat bulmakta, farklı inanış, düşünüş ve işlevleri yerine getirmektedirler.

1990'lı yıllarla birlikte ortaya çıkan ebeveynlik kültürü kendi içerisinde çeşitli ön kabulleri barındırmaktadır. Örneğin: bu dönemde çocuk gelişimine ilişkin çok sayıda uzmanlık görüşünde demokratik ebeveynlik tavsiye edilirken; kimilerindeyse izin verici ebeveynliğin tavsiye edildiğini görebiliriz. Aynı zamanda başka bir grup uzman için ise çocuk yetiştirirken asıl tehlikeli olanın otorite boşluğu ya da otoritesizlik olabileceği dolayısıyla da çocuğunuzla arkadaş gibi değil anne-baba gibi; yani otorite olarak sınırları

izen, kuralları koyan hatta gerektiğinde hayır diyebilen bir otorite tavsiye edilmektedir. Bu kafa karışıklığı yaratan ebeveynlik tavsiyelerinin tek bir ebeveyn tanımlamasında yani paranoyak ebeveynlikte karşılık bulabilmesinin asıl sebebi olarak 90'lar ve daha çokta 2000'li yılların başından itibaren birçok alanda olduğu gibi çocuk yetiştirme konusunda da temel değerlerin hangileri olacağı ya da olması gerektiği konusunda belirsizliğin ortaya çıkmasıdır. Bu durum temel bu yıllarda ortaya çıkan temel toplumsal yapıların değer sistemlerinin çözölerek sebep olduğu belirsizlik ve akışkanlığın bir sonucudur.

Araştırmanın sorularından ilki paranoyak ebeveynliğin Aydın ilinde herhangi bir karşılığının olup olmadığıydı. Bu bağlamda araştırmada ki varsayımlar üzerinden genel bir değerlendirme yapılacak olursa;

Bulgularımız doğrultusunda paranoyak ebeveynliğin Aydın ilinde karşılığı alt sorular üzerinden incelenmiştir. Birinci alt soru *ebeveynler çocuklarını koruyucu bir tutumla yetiştirmekte midir?* Bu soruya tablo 3.12. de görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğunun (%38) çocuklarını koruyucu bir tutumla yetiştirdiği görülmektedir. Paranoyak ebeveynlik tanımlamasında ebeveynler çocuklarını yetiştirirken koruyucu bir tutum takınmaktadırlar. Paranoyak ebeveynlik ebeveynlerin aşırı evhamlı davranmaları ve buna yönelik olarak tutum ve davranışlarını hem çocuklarına hem diğer bireylere karşı düzenlemelerini beraberinde getirmektedir. Bu nedenle de ebeveynlerin çocuklarını koruma içgüdüleriyle aşırı bir tutum takınmaları mümkündür. Bütün ebeveynler çocuklarını korumak isterler ancak burada kastedilen ayrıma dikkat çekmek gerekirse, ebeveynler çocuklarının sadece fiziksel yaralanmalara karşı korumak istememektedirler. Çocuklarını tanımadıkları herkesten, olumsuz bir hayat tecrübesinden, başarısız olma ihtimalleri gibi çocukların yaşamını kapsayan her şey ve herkese karşı koruma davranışı içine girmektedirler. Ancak her şeyi kontrol edilebilmek hayatın kendi ihtimalleri içinde mümkün değildir. Bu bağlamda paranoyak ebeveynlik hayatı kontrol etmeyi amaçlarken hiçbir şeyi kontrol edememe kaygısı içinde yaşam sürdürme halidir. Nitekim bu tür bir yaşam sürdürme biçimi sıklıkla ebeveynlerin kendilerini yetersiz hissetmelerine neden olmaktadır.

Araştırmanın ikinci alt sorusu *ebeveynler çocuklarını yetiştirmek konusunda yetersiz olduklarını ya da ebeveynliklerinin ilerlemesi gerektiğini düşünmekte midir?* Tablo 3.13'de bulgularda görüldüğü üzere katılımcıların yarıdan fazlasının (%56) kendilerini yetersiz ve ebeveynliklerinin ilerlemesi gerektiği düşüncesi üzerinden hareket ettiği görülmektedir. İçinde yaşadığımız çağın temel özelliklerinden olan her şeyin herkesin alternatifi ve daha

iyisinin olabileceği hâkim düşüncesi her alanda olduğu gibi anne-babalık pratiklerinde de sonu gelmez bir ilerleme arayışını beraberinde getirmektedir.

Ebeveynlerin kendilerinin yetersiz görmeleri hep daha iyi ebeveyn olabilmek istemeleri mevcut ebeveynlik kültürünün onlara aşıladığı ve içselleştirmelerini sağladığı bir düşünme biçimidir. Çocukları için yeterli olmadıklarını düşünen ebeveynler örneğin: sadece eğitim alanında değil, fiziksel gelişim, güvenlik, sosyalleşme süreci, kişisel gelişim, zihinsel gelişim ve ruhsal duygu durumları da, dâhil olmak üzere çocuklarına yetemedikleri ya da yetemeyecekleri kaygısını taşımaktadırlar. Böyle bir düşünme biçimi sadece çocuk yetiştirmede değil toplumsal yaşamın her alanında da kendini göstermektedir.

Araştırmanın üçüncü alt sorusu *ebeveynler çocuklarının okul hayatında iş hayatında ya da sosyal yaşamlarındaki başarısızlıklarından kendilerini sorumlu görmekte midir?* Bu soruya yanıt olarak tablo 3.14’de elde edilen veriler incelendiğinde katılımcıların %71’inin kendimi sorumlu görüyorum dediği görülmektedir. Ebeveynlerin çocuklarını korumaya yönelik davranış geliştirmeleri, mevcut kültürün onlara dayattığı çocuklarının yaşamlarında karşılaştıkları her olumsuz şeyin nedeni olarak kendilerini görmesi ebeveynler tarafından içselleştirmeleri beklenen bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel modern dönemde hem anne-baba hem de çocuktan beklenen normal gelişim seyri çocuğun reşit olduğu yaştan itibaren başlayarak kendi bağımsızlığını kazanması ve kendi hayatının sorumluluğunu üstlenmesiydi. Öyle ki bu kültürde yüksekokul sonrası anne babayla yaşamaya devam etmek akranlar arasında gülünecek bir durumdu. Bu dönemin eğitim ve yetişkinlik pratiği çocuğun olabildiğince çabuk bir biçimde kendi ayakları üzerinde durması kendi kararlarını vermesi kendi hayatını bağımsız bir birey olarak sürdürmesiydi. Oysaki bugün paranoyak ebeveyn tanımlamasında çocuklarının bağımsız yetişkin ve kendinden sorumlu birer birey olarak görme eğilimi giderek azalmaktadır. Buna ek olarak bugün ebeveynliğin bir kimlik ve statü olarak görülmesi yani çocuğun yaptığı her şeyin ebeveynlerle ilişkilendiriliyor olması ebeveynler üzerine bir sorumluluk yüklemektedir. Böylece ebeveynler de çocukların yaşadıkları her olayı kendileriyle ilişkilendirerek sorumluluk hissetmektedirler.

Araştırmanın dördüncü alt sorusu *ebeveynlere yönelik beklentilerin artması ebeveynlerin çocuk yetiştirirken kendilerini baskı altında hissetmelerine neden olmakta mıdır?* Tablo 3.18’de görüldüğü gibi bulgular incelendiğinde katılımcıların %45’inin kendimi baskı altında hissediyorum, çocuk yetiştirirken yetersiz kalmaktan/kaygılanıyorum

dediği görülmektedir. Frank Furedi'nin paranoyak ebeveynlik çalışmasında üzerinde sıklıkla durduğu bir gelişme olarak ebeveynlik pratiklerinin önemli ölçüde değişmiş olması ailenin işleyişinin bir parçası olan anne-baba ve çocuk ilişkisi, değer sistemlerinin değişmiş olması nedeniyle ebeveynliğin bir 'profesyonel mesleğe' dönüşmesi beklenmektedir. Ve bu minvalde de yanlış yapmaya yer yoktur. Dolayısıyla ebeveynliğin bir uzmanlığa dönüşmüş olması ve bunun bir toplumsal beklenti olarak da kabul görmüş olması durumu ebeveynler üzerinde bir baskı yaratmaktadır. Toplumda özellikle ebeveynlerin çocukların güvenliğinden ve gelişimlerinden sorumlu görülmeleri yaşanan her olumsuzluk karşısında ebeveynlerin 'suçlamalara' maruz kalmalarına ve 'kötü ebeveyn' olarak gösterilmelerine neden olmaktadır. Hatta bulgularımızın da açıkça gösterdiği gibi toplumsal bir beklentiye ve norma dönüşen bu baskının ebeveynler tarafından içselleştirildiği görülmektedir. Profesyonel mesleğe dönüştürülmüş ebeveynliğin uzmanlık bilgisine de sıklıkla ihtiyaç duyacağı ortadadır.

Araştırmanın beşinci alt sorusu *ebeveynler çocuklarının gelişimiyle ilgili konularda sıklıkla uzmanlara başvurmakta mıdır?* Tablo 3.28'de görüldüğü gibi anne-babalar çocuk yetiştirirlerken başvurdukları kişi ve kurumlar sorulduğunda %41 oranında anne-babaya başvurduğunu söylemiş, bunun dışında kalan çoğunluk ise uzmanlara, çocuk gelişim kitaplarına, medya ve internete başvurduklarını belirtmiştir. Ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları düşüncesi, anne-babalığın sonradan öğrenilen bir beceri olarak görülmesi, ebeveynlerin kendilerini sıklıkla yetersiz hissetmelerine neden olmaktadır. Kendilerini yetersiz hisseden ebeveynler ne yapacaklarını konusunda kafa karışıklığı yaşamaktadırlar. Bu durum karşısında ebeveynler de belirsizliği gidermek ve 'doğru' olanı yaptıklarına inanmak için uzmanlara başvurma ihtiyacı içine girmişlerdir. Uzmanlık küresel çapta toplumsal yaşamın her alanında kendini göstermeye başlamıştır. Ebeveynlikte bu alanlardan biridir. Ebeveynlerin çocuklarına nasıl davranmaları gerektiğiyle ilgili; çocuk yetiştirirken, psikolojik, bilişsel ve fiziksel gelişimlerine dair her şey uzmanlık tavsiyesinin konusu haline gelmiştir. Uzmanlara başvurmayan ebeveynlerin yanlış ve eksik bir tutum gösterdiklerine olan inanç ebeveynleri de çeşitli ağlar üzerinden uzmanlık bilgisine başvurmaya itmiştir. Geçmiş dönemlerde çocukların nasıl beslendiği, hangi okula gideceği gibi çocukların gelişimlerinin tamamlanmasında önemli rol olarak görülmeyen şeyler bugün ebeveynler için olmazsa olmaz haline gelmiştir. Ebeveynler de tüm bu süreçler karşısında uzmanlara başvurmak 'zorunda' 'bırakılmışlar'dır. Uzmanlığın yükselişi temel bir varsayımla ortaya çıkmaktadır: O da, geleneksel normların, değerlerin

yol ve yöntemlerin bugünü şekillendirme de artık yetersiz olduğu inancıdır. Nitekim çocuk yetiştirmede de geleneksel olanın bırakılması ya da terk edilmesine yönelik inançtır.

Araştırmanın altıncı alt sorusu *ebeveynler çocuklarını geleneksel çocuk yetiştirme biçiminden farklı şekilde yetiştirmek istemekte midir?* Tablo 3.25’de görüldüğü gibi ebeveynlerin %55’le yani yarsından fazlasının çocuklarının kendilerinden farklı yetiştirilmesini istedikleri görülmektedir. Ebeveynlerin çocuk yetiştirmekle ilgili bilgi sahibi olmadıkları inancı, geçmiş deneyimlerin demode yanlış ve eksik görülmesi ebeveynlerin geçmişteki değerlere, otoritelere ve yöntemlere olan inancını kaybetmelerine neden olmuştur. Böyle bir durumda da ebeveynler çocuklarını kendi yetiştirildikleri biçimlerden farklı yetiştirmek istemektedir. Eski olan her şeyin geçici, günümüze uygulanamaz görülmesi, ebeveynleri mevcut toplumsal koşullara ayak uydurmak için eski olan her şeyden kurtulmaya itmektedir. Böyle bir inanç ebeveynleri mevcut uzmanlık kültürünün kucağına itmekte, bireyleri belirsizlik, güvensizlik ve kaygıyla baş başa bırakmaktadır.

Araştırmanın yedinci alt sorusu *ebeveynlerin kamu, kurum ve kuruluşlara güven düzeyleri düşük müdür?* Tablo 3.39’da bu soruya katılımcıların verdiği yanıtlar incelendiğinde: Geleneksel dönemdeki toplumsal otoritelerin önemini kaybetmesi, yerine belirli bir otoritenin konulamayışı hatta otoritelerin parçalanarak çoğalması bireyler için belirsizliği ve şüpheciliği de beraberinde getirmiştir. Bu durum bireylerin refleksif bir tutum takınarak toplumsal kurum ve kuruluşlara karşı da eleştirel ve şüphecî düşünme biçimi geliştirmelerine neden olmuştur.

Bireylerin belirsizlik karşısında bu tarz bir düşünme biçimi geliştirmeleri; neye inanıp inanmayacaklarına yönelik belirsizlik kaygı ve paranoyayı da beraberinde getirmektedir. Daha önce değindiğimiz gibi uzmanlığın yükselişi ve farklı uzmanların çok sıklıkla birbiriyle çatışan görüşler ortaya koymaları her konuda olduğu gibi ebeveynlik konusunda da kafa karışıklığı yaratmaktadır. Böyle bir durum da tabloda görüldüğü gibi kurumlara ve otoritelere güvensizliği de beraberinde getirmektedir.

Araştırmanın sekizinci alt sorusu *ebeveynlerin geleceğe yönelik güven düzeyi düşüktür* şeklindedir. Tablo 3.38’e bakıldığında genel olarak katılımcıların geleceğe yönelik güven düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. 1980 sonrası uygulanan neoliberal ekonomi politikalarına bağlı olarak gelişen güvencesiz, esnek, düşük ücret gibi piyasa ekonomisine dayalı sisteme geçişle birlikte sanayi toplumunun yaratmış olduğu sosyal

dayanışma ağırları ve kurumların zayıflamasıyla; birey hem yalnızlaşmaya hem de bireyselleşmeye zorlanmıştır. Aynı zamanda 90'lı yıllarla birlikte geleneksel-modern dönemin aşılması risk toplumu ve belirsizliklerle genel güvensizlik ortaya çıkmıştır.

Bu dönemde modern toplumun geleceğe güven, geleceğin daha iyi olacağına inancının aksine geleceğin kötü olacağına dair kötümser dünya görüşü hâkim olmaya başlamıştır. Risk toplumu kuramı ve otoritelere güven düzeyi temelinde bakıldığında bireylerin yeniliklere ve gelişmelere olan sorgulayıcı tutumları toplumsal yaşamın her alanına sirayet etmiştir. Diğer bir deyişle bu tür bir kuşkuculuğun toplumun her alanına yayılmış olması gündelik hayatta ve bireylerin dünya görüşü üzerinde de oldukça etkilidir.

Araştırmanın alt sorularından dokuzuncusu *ebeveynlerin bireylere olan güven düzeyleri düşük müdür?* Tablo 3.37'de görüldüğü gibi ebeveynlerin ezici çoğunluğu (%90) bireylere güvenmediklerini görülmektedir. Toplumsal yaşamın her alanına sirayet eden kötümser dünya görüşü, yaygın paranoyalar ve kuşkuculuk bireysel düzeyde de kendini göstermektedir. Bireylerin tanımadıkları herkesi 'tehlikeli yabancı', bilinmezlik ve her türlü olumsuz olasılık üzerinden değerlendirmeleri sebebiyle güven düzeylerinin düşük olması beklenir bir durumdur. Bu bağlamda ebeveynlik pratikleri de bu kuşkucu olumsuz ve güvensiz tavrı yansıtmaktadır.

Araştırmanın alt sorularından sonuncusu *ebeveynler çocuklarının güvende olmadıklarını düşünmekte midir?* Tablo 3.34'de bu soruya verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların %85'inin çocuklarının güvende olmadıklarını belirttikleri görülmektedir. Bireylerin kendilerini yeterli görmemesi, koruyucu bir tutum üzerinden çocuklarını kontrol etme çabası beraberinde bir paradoksu da ortaya çıkarmaktadır. Ne kadar çok kontrol ve güvenlik odaklı olursan bir o kadar da tehlike altında olduğunu düşünürsün. Kontrol ve abartılı güvenlik talebi, bireylerin kendilerinin her türlü tehlikelere açık oldukları inancı sonucunda ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak bu durum ebeveynleri çocuklarının hiçbir zaman yeteri kadar güvende olamayacakları düşüncesine sevk etmektedir. Çünkü herkes ve her şey güvenliği tehdit eden bir unsur olarak görülmektedir.

Araştırmanın alt sorularına verilen yanıtlar doğrultusundan da paranoyak ebeveynliğin Aydın ili özelinde karşılığının oluşunu söylemek mümkündür. Paranoyak ebeveynlik, bir çok şeyin yanında ebeveynlerin kendilerine yönelttikleri bir eleştiri olarak görülebilir. Bu durum ebeveynlerin kendi yeterliliklerine, diğer insanlara, toplumsal

yapılara ve çocuklarıyla olan ilişkilerine daima şüpheyle yaklaşımlarına neden olmaktadır. Ancak buradaki refleksif düşünme biçimi daha çok ebeveynlerin sadece kendilerine değil, diğer bireylere karşı olumsuz bir tutum takınmalarına neden olmaktadır. Beck'in bahsettiği risk toplumu bağlamında ki refleksif düşünme biçimi bireylerin kendi davranışları ve daha çokta doğayla olan ilişkilerini içermekteydi. Beck'in risk toplumunda bahsettiği refleksif düşünme biçimi, risk toplumunun çağrıştırdığı riskler karşısında geliştirilen bir yaşam stratejisi olarak görülmektedir. Ancak çalışmamız da incelediğimiz paranoyak ebeveynlikteki refleksif düşünme biçimi ise daha çok bireylerin hayata ve diğer bireylere karşı olumsuz ve aşırı şüpheli bir tutum takınmalarına neden olmaktadır. Paranoyak ebeveynler, risk toplumu bağlamında risklerin olumsuz anlam kazandığı ve tehlikeden kaçınmanın temel alındığı bir davranış biçimi geliştirerek hem kendi dünyasını hem de çocuğun dünyasını yeniden kurgulamaktadır.

Araştırmanın ikinci sorusu paranoyak ebeveynliğin gündelik hayattaki tezahür biçimlerinin olup olmamasıydı. Bulgularda görüldüğü gibi çocuklarla ilgili karar alma süreci, anne-babalara yüklenen sorumluluklar, ebeveynlere yönelik beklentinin artması, çocuğa kimin bakacağı, çocukların bakım sorumluluğunun ne zamana kadar devam etmesi gerektiği, ebeveynlerin karar alma sürecine çocukları dâhil etmesi, çocuklarıyla ilgili karar alma sürecinde hangi kaynakların kullandığı, ebeveynlerin medyadan etkilenme düzeyleri, çocuklarla ilgili olumsuz haberlerden sonra, ya da yabancıyla çocuklarının girdiği etkileşim de takındıkları tutum ve davranışlardaki değişiklikler gibi sorular cevaplandırılmıştır. Bu sorular doğrultusunda ebeveynlerin gündelik yaşamlarında ki dönüşümler paranoyak ebeveynlik olgusunun tezahürlerini göstermektedir.

Günümüz toplumunda bireylerin dünyayı algılama biçimi genel güvensizlik, kaygı ve paranoya üzerine kurulu olduğundan çocuklarını her türlü riskten korumaya yönelik davranış geliştirirler. Saha verilerinden elde edilen bulgular incelendiğinde, ebeveynlerin yoğun kaygı ve kuşku hissettikleri, gündelik hayatta kendilerine ve çocuklarına ilişkin almaları gereken kararlarda bu süreçler doğrultusunda gündelik yaşam pratiklerini düzenledikleri görülmektedir.

Araştırmanın üçüncü sorusu paranoyak ebeveynlik tanımlamasından farklılık veya benzerlik gösteren ebeveynlik tanımlamalarının mevcut olup olmadığıyla ilgilidir. Türkiye kendine özgü tarihsel ve sosyo-kültürel özelliklerinden dolayı diğer ülkelerden farklılıklar göstermektedir. Paranoyak ebeveynlik öncelikle Kuzey Amerika ve Avrupa'daki

ebeveynleri tanımlamak için oluşturulmuş bir kavramsallaştırmadır. Çalışmanın Türkiye’de yapılıyor olması paranoyak ebeveynliği de Türkiye toplumuna göre düşünmeyi gerektirmektedir. Avrupa temelli bir kuram olması Türkiye’de görünümünün olmaması anlamına gelmemektedir. 1980 sonrası yaygınlaşan neoliberalleşme ve küreselleşme, iş piyasası ve iş yaşamının dönüşümü, mobilizasyonun yaygınlaşması, iletişim ve bilgi teknolojilerinin ilerlemesi vb. sebeplerden dolayı dünyanın bir ucunda olan hemen her şeyden herkesin haberinin olabilmesi ortak davranış ve düşünme biçimlerinin gelişmesine de neden olmaktadır. Bu gelişmeler ebeveynlik pratiklerine de kaçınılmaz olarak yansımaktadır.

Aile kurumu insanın yerleşik yaşama geçmesiyle ortaya çıkmış bir olgudur ve aile içi ilişkiler her zaman tüm toplumlar için ortak değerlerin oluşmasında etkili olmuştur. Türkiye’nin gelişmekte olan bir ülke olması paranoyak ebeveynliğin görümlerinin diğer ülkelerden farklı olduğu anlamına gelmemektedir. Ancak Türkiye geleneksel anlamda değerlerini yaşatan ve aynı zamanda mevcut kültüre ayak uyduran bir toplum olması nedeniyle de farklı ebeveynlik görünümlerinin olması mümkündür. Bu bağlamda da melez ebeveynlik kavramsallaştırması alan verilerinden elde edilen bir ebeveynlik tanımlaması olarak ortaya çıkmıştır. Bilindiği gibi toplumsal değişme zamana yayılmış bir süreçtir. Dolayısıyla da günümüz de geleneksel-modern davranış biçimlerine aynı anda rastlanabilmektedir. Bu durum ebeveynlik görünümlerinde de bazen kendini göstermektedir. Ebeveynler çocuklarını kendi kültür ve değerlerine uygun yetiştirmek isterken aynı zamanda ‘geç-modern’, ‘post modern’ olarak adlandırılabilir topluma da ayak uydurmaya çalışmaktadırlar. Bu nedenle de tek bir ebeveynlik görünüm biçiminden söz etmek mümkün değildir, paranoyak ebeveynlik bu ebeveynlik görünüm biçimlerinden biridir. Bu bağlamda farklı davranış gösteren ebeveynlerden nispeten küçük bir bölümü de melez ebeveynler olarak tanımlanabilir.

Ancak şu noktaya da dikkat çekmek gerekli ki melez ebeveynlik tanımlamasına uygun davranış gösteren ebeveynler paranoyak ebeveynlikle de uyumlu davranışlar göstermektedirler. Diğer bir deyişle, melez ebeveynlerin gösterdiği mevcut ebeveynlik kültürüne uygun davranış biçimleri, paranoyak ebeveynlikle de örtüşmektedir. Bu ebeveynlik görünümlerinin farklılıkları ise, paranoyak ebeveynlik, geçmişten kopuşa işaret ederken, melez ebeveynlik yeni ebeveynlik pratikleri yanı sıra; geleneksel kültür, değer ve inançların korunarak sürdürülmesini içermektedir.

Araştırmanın dördüncü sorusu paranoyak ebeveynliğin kültürel değerleri ve değer sistemlerinin neler olduğuna ilişkindi. Saha çalışmasından elde edilen verilerde görüldüğü üzere bireylerin hayata, diğer bireylere olan bakışları, güvenliklerine ilişkin değerlendirmeleri, dünyayı algılama biçimleri olumsuz yöndedir. Anketimizde bulunan bu bağlamdaki sorulara verilen yanıtların çoğunlukla kötümser dünya görüşünü, güvensiz birey ilişkilerini, çocuğun güvenliği, kamusal alandaki varlığı ve hatta diğer çocuklarla olan etkileşimlerinde dâhil bunun yansımaları sıklıkla görmek mümkündür.

Araştırmadan ortaya çıkan genel sonuçlara göre paranoyak ebeveynliği hazırlayan yapısal koşulların bireylerin düşünme biçimleri üzerinde oldukça etkili olduğu görülmektedir. Genel gözlemlerimizin gösterdiği gibi bireylerin, toplumsal olarak ‘empoze’ edilen ebeveynlik kültürünü davranış biçimlerini benimsedikleri hatta önemli ölçüde içselleştirdiklerini söylemek mümkündür.

Ebeveynler her ne kadar paranoyak ebeveynliğin temellendiği değer tutum ve davranışlara uyum sağlamaya çalışırsa çalışsınlar birçok noktada kendilerini yetersiz görme hali hep devam edecek gibi görünüyor. Paranoyak ebeveynlerin; değerlerin, sınırların net olmadığı, birbirleriyle çelişen ebeveynlik tavsiyelerinin hakim olduğu, akışkan bir toplumda kendilerini yeterli görmeleri de çok mümkün değildir.

Saha verilerimiz ebeveynlerin çoğunlukla paranoyak ebeveynlik çerçevesinde tanımlanabilecek pratik ve normların dışında kendilerine alternatif bir ebeveynlik stratejileri geliştirmede yetersiz kaldıklarını gösteriyor. Bir anlamda küresel dünyada ki yaygın ebeveynlik değer ve tutumlarının dışında bireysel, otantik, öz güvenli, lokal (yerel) bir ebeveynlik stratejisi geliştirmede ebeveynlerin çoğunluğunun yetersiz kaldığını söylemek mümkündür. Burada dikkat çekmek gereken nokta aile kurumunun ve özellikle çocuğun yüceltilmesini sağlayan kültürel normların kaçınılmaz olarak bireyler üzerinde baskı yaratmış olmasıdır.

Bu durum şu şekilde de ifade edilebilir: Ebeveynler kültürel sürece mecburi bir uyum sağlama çabası içine girmişlerdir. Çünkü herhangi bir biçimde riske girmenin sadece kendilerini değil çocuklarının yaşamlarını da etkileyeceğine yönelik inanç, ebeveynlerin sadece kendilerinden değil çocuklarının yaşamlarından kendilerini sorumlu görmesi mevcut değer sistemini kabullenmelerine neden olmaktadır. Ancak bununla birlikte yapı-fail ilişkisi çerçevesinde bazı ebeveynlerin yapıya uyum sağlama yönünde davranış geliştirirken ki bu

çoğunluğu oluşturuyor; bazı ebeveynlerin ise -bunlar melez ebeveyn olarak tanımlandılar- geleneksel ve modern ebeveynlik tutumlarını benimseyerek daha eklektik bir tutum geliştirdikleri görülmektedir.

Araştırmanın ileri bir düzeyde geliştirilecek olsaydı farklı dinamikleri göz önünde bulundurmak gerekirdi. Çalışmanın Aydın ilinde olması araştırmanın sonucunda bazı yerel özelliklerinde ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Aydın ilinin diğer illere göre görece olarak küçük bir şehir olması ve ağırlıklı olarak tarımsal üretime dayalı olması ebeveynlerin tutum ve davranışlarında etkili olmaktadır. Örneğin bu çalışma İstanbul, Ankara gibi küresel metropolde yapılmış olsaydı örneklem grubu daha metropol ve kozmopolit bir nüfustan oluşacağı için paranoyak ebeveynlik daha yaygın olarak görülebilirdi. Ya da ege bölgesin de İzmir, Muğla, Denizli gibi şehirler üzerinden bir alan verisi elde edilerek bölgesel bir analiz mümkün olabilirdi. Ya da daha büyük bir şehir grubu tercih edilerek bölgeler arasında karşılaştırma yaparak daha genel bir sonuca ulaşabilmek mümkün olabilirdi. Böylece Türkiye içinde geniş bir örneklem grubunun paranoyak ebeveynlik tanımlanmasına uygun davranış gösterip göstermediği makro boyutta analiz edilebilirdi. Ayrıca araştırma daha da ileri götürülerek Türkiye de ve Avrupa'da ki ebeveynlerin tutum ve davranışlarının karşılaştırılmasının yapılması çok daha geni boyutlu bir analizi mümkün kılacaktır. Bu bağlamda kültürler ve toplumlar arası farklılaşmanın da incelenmesi mümkün olabilir.

Çalışmadan ortaya çıkan genel sonuçlar doğrultusunda politika yapıcıları ve ebeveynler için önerilebilecek bir takım politika önerileri olabilir. Her şeyden önce bu konuda politika üretecek kurumların, takınması gereken tutum ebeveynliğin aşırı bir uzmanlaşma ve profesyonelleşmesi gerek bir iş olmadığından yola çıkarak aile ve ebeveynlik ve çocuk yetiştirme konularında ebeveynliğin doğal bir süreç olduğu yolunda politika geliştirebilirler.

İkinci olarak çocuklar hakkındaki yaygın korkular ve paranoyaların medya da özellikle sosyal medya mecralarında yer bulmasında daha sağlıklı ve doğru haber yapılması sağlayacak yasal mevzuat geliştirebilirler.

Paranoyak ebeveynlik en büyük zararı çocuğa veriyor düsturundan hareketle geliştirilecek politika, eğitici programlar vb. yollarla ebeveynlerin daha kendilerine güvenli çocuk yetiştirme konusunda tedbirler alınabilir.

Bireyler için geliştirilebilecek ebeveynlik politikası olarak ebeveynlerin kendilerine olan inancı ve güvenlerini kırılması için mevcut kültürel yapıya rağmen ebeveynlerin yapması gereken şey kendilerine inanmaları ve içgüdülerine güvenmeleridir.

5. KAYNAKLAR

- Acar, A. (1990). *Türk Aile Yapısı ve Kızılcahamam Aile Yapısı Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akbaş, E. ve Topçuoğlu, A. R. (2009). Modern Çocukluk Paradigmasının Oluşumu-Eleştirel Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmetler Dergisi*, 20 (1), 95-103.
- Arslan, F. (2009). *Sosyal Bilimlerin Doğa bilimsel Temellerinin Eleştirel Bir Değerlendirmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Arslanoğlu, İ. (2016). *Sosyal Bilimlerde Metot ve Araştırma Teknikleri* (Birinci baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Balta, E. (2005). Bitmeyen Çocukluk, Erken Yetişkinlik ve Yeni Kapitalizm. *Birikim Dergisi* (192) 20-28
- Bauman, Z. (2005), *Bireyselleşmiş Toplum*. (Çev: Alogan, Y.). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi. (Eserin orijinali 2001’de yayımlandı).
- Bauman, Z. (2014a), *Modernite, Kapitalizm, Sosyalizm*. (Çev: Ergun, D. F.). İstanbul: Say Yayınevi. (Eserin orijinali 2011’te yayımlandı).
- Bauman, Z. (2014b), *Modernlik ve Müphemlik*. (Çev: Türkmen, İ.). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi. (Eserin orijinali 1991’de yayımlandı).
- Bauman, Z. ve Lyon D. (2016), *Akışkan Gözetim*. (Çev: Yılmaz E.). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi. (Eserin orijinali 2013’te yayımlandı).
- Baumrind, D. (1971a) .Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4(1), 1-103.
- Beck, U. (2014). *Risk Toplumu* (İkinci baskı). (Çev. Özdoğan, K. ve Doğan B.). İstanbul: İthaki Yayınevi (Eserin orijinali 1986’da yayımlandı).
- Berger, P. A., Berger, B., Kellner, H. (1975). *Das Unbehagen in der Modernität*, Frankfurt
- Bovete, L. (1986) . Parent Effectiveness Training: A Test of its Effectiveness with a Turkish Sample. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bulut, I. (1993). *Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi*. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- Can, İ. (2013). *Aile Sosyolojisi*. Editör. Aydın M. (65-86). Ankara: Çizgi Kitabevi Yayınları
- Chan, Tak Wing ve Koo, Anita (2011) Parenting Style and Youth Outcomes in the UK, *European Sociological Review*, Volume 27, Issue 3, June 2011, Pages 385–399, <https://doi.org/10.1093/esr/jcq013>

- Delibaş, K. (2017). *Risk Toplumu*. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Delibaş, K. (2013) *Sağlığa İlişkin Korkular*. Edt. Elbek O. (Editör), *Kapitalizm Sağlığa Zararlıdır* (101-112) İstanbul: Hayykitap
- Demir, K. E. (2007). *Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)*. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dönmez, D. (2019). *Yeni Nesil Ebeveynlik ve Sosyal Medya Bağlamında Blogger Anneler*. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Duman, Z. M. (2012). Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakâr İdeolojinin Aileye Bakışı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 1 (4) 19-51
- Duygulu, S. (2018). *Yeni Nesil Ebeveynlik ve Helikopter Aileler*. Destek Yayınevi: İstanbul
- Ergün, M.(1987). *Eğitim ve Toplum, Eğitim Sosyolojisine Giriş*. İnönü Üniversitesi Yayınları: Malatya
- Furedi, F. (2013). *Paranoyak Anne-Babalık*. (Çev. Tüfekçi, A.). İstanbul: İz Yayınevi (Eserin orijinal 2001’de yayımlandı).
- Furedi, F. (2014). *Korku Kültürü* (İkinci baskı). (Çev. Yıldırım, B). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi (Eserin orijinali 1998’de yayımlandı).
- Giddens, A. (2010). *Modernliğin Sonuçları*. (Dördüncü baskı 2010). (Çev. Kuşdil, E.). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi (Eserin orijinali 1990’da yayımlandı).
- Giddens, A. (2014). *Modernite ve Bireysel Kimlik*. (Çev. Tatlıcan, Ü.). İstanbul: Say Yayınevi. (Eserin orijinali 1990’da yayımlandı).
- Gökçe, B. (1990). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. *Aile Yazıları I*, (Derl: Dikeçligil, B. ve Çiğdem, A.) Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 5 (1),205-223.
- Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve Çocukluğun Sosyolojisi Bağlamında Çocuk hakları. *Sosyoloji Dergisi* 1 (22), 5-6.
- Gürdal, D. A. (2013). Sosyolojinin İhmal Edilen Kategorisi Çocuklar Üzerinden Çocukluk Sosyolojisine ve Sosyolojiye Bakmak. “İş, Güç” *Endüstri ilişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 15 (4), 1-26.
- Holden, G., Miller, C.P. (1999). Enduring and different: A meta-analysis of the similarity in parent’s child rearing. *Psychological Bulletin*, 125/2, 223-254.
- Işık, S. Y. (2015). Küresel Kültürel Değişim ve ‘Yeni’ Annelik: Ankara Kamil Ocak Mahallesi Örneği. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 13 (50), 48-75.
- İnal, K. (2007). *Modernizm ve Çocuk-Geleneksel, Modern ve Postmodern Çocukluk İmgeleri*. Sobil Yayınları: Ankara.

- James, A. ve Prout, A. (1997). *Constructing and Reconstructing Childhood*, London, Falmer Press
- Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (36) 381-404.
- Kulaksızoğlu, A. (1989). Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Aile. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, (74),35-42.
- Kuzgun, Y. (1991) Ana baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. (Der: Beyl  Dikeyli, Ahmet  i dem, Aile yazıları), Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları: Ankara
- Layder, D. (2015). *Sosyolojik Araştırma Pratiği*. ( ev:  nal, S.). Heretik Yayınevi. Ankara (Eserin orijinali 1995’de yayımlandı).
- Levy, D. (1966). *Maternal overprotection*, New York, The Norton Library, W. W. Norton and Company Inc.
- Maccboy, E. (1980) *Social Development: Psychological Growth and the Parent Child Relationship*, New York, Harcourt Brace Jovanovich.
- Maccob, E. ve Martin, J.A. (1983). Socialization in the context of family: Parent-child interaction. *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development* (Ed. by Hetherington E.M., Mussen, P.H.), New York, Wiley.s.1-101.
- Nomaguchi K., ve Milkie M.A. (2017) *Sociological Perspectives on Parenting Stress: How Social Structure and Culture Shape Parental Strain and the Well-Being of Parents and Children*. In: Deater-Deckard K., Panneton R. (eds) *Parental Stress and Early Child Development*. Springer, Cham
- Özensel, E. (2004). Türk toplumunda çocuğun yetiştirilmesinde annenin rolü: Konya İli  rneği. *Değerler EĞitimi Dergisi*, 2 (6), 77-96.
- Pehlivan, O. (2017). *Aile Tanımı ve İlişkilerinin Toplumsal Olarak İ şası*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Postman, N. (1995). * ocukluğun Yokolu u*, ( ev:Kemal İ.), İmge Yayınevi: Ankara (Eserin orijinali 1995’de yayımlandı).
- Saygılı, S. &  alı kan, M. (1991). Toplumda Zaman Zaman Sansasyonlara Neden Olan Mistik Hezeyanlı Bir Paranoaya Vakası. *D   nen Adam Dergisi*, 4 (2), 37-39.
- Soner, O. (1995). *Aile Uyumlu  Ğrenci özgüveni ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sormaz, F. & Yüksel, H. (2012). Değişen  ocukluk, Oyun ve Oyunağın End strile mesi ve Tüketim Kültürü. *Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012 11(3):985 -1008.

- Şirin, M.R. (1999) *Kuşatılmış Çocukluğun Öyküsü*. İstanbul: İz Yayınları.
- Tezel Ş.F.ve Cevher F. N. (2007). Türk Toplumunda Aile-Çocuk İlişkilerine Genel Bir Bakış. (38th International Congress of Asian and North African Studies). Atatürk Supreme Council for Culture, Language and History, Ankara.775-790
- Touraine, A. (1977). *The Self-Production of Society*, Chicago
- Tüketim Kültürü. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (3), 991-994.
- Twenge, M. J. (2013). *Ben Nesli*. (Üçüncü baskı 2013). (Çev. Öztürk, E.). İstanbul: Kaknüs Yayınevi. (Eserin orijinali 2009’da yayımlandı).
- Üner, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nesnellik Sorunu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Weber, M (1972). *Wirtschaft und Gesellschaft*, (3. Baskı), Tübingen
- Yavuzer, H. (1994). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Yıldırım, E. (2009b), *Toplumsal Değişme Sürecinde Aile. Aile Sosyolojisi*, K. Canatan & E. Yıldırım (Editörler) , İstanbul: Açılım Kitap.

6. EKLER

Ek 1. Anket Formu

Bu anket çalışması, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Prof. Dr. Kayhan Delibaş'ın yürütücülüğünde *“Paranoyak Ebeveynlik'in Sosyo-Kültürel Temelleri”* konulu yüksek lisans tezinin saha araştırması amacıyla yapılmaktadır. Anketimize vereceğiniz bilgiler sadece araştırma çerçevesinde bilimsel amaçlı olarak kullanılacak olup herhangi bir üçüncü şahıs ya da kurumlarla paylaşılmayacağı gibi bilimsel amacı dışında kullanılmayacaktır.

Proje Yürütücüsü

Öğrenci - Araştırmacı

Prof. Dr. Kayhan DELİBAŞ

Şeyda KANKURDAN

Demografik sorular [İl Kodu.....]

1- Cinsiyetiniz ? ☐ Kadın ☐ Erkek

2- Eğitim durumunuz

1. Bir okul bitirmedi		5. Lise mezunu	
2. İlkokul mezunu		6. Lise dengi meslek okulu mezunu	
3. Ortaokul mezunu		7. Yüksek okul veya fakülte mezunu	
4. Ortaokul dengi meslek okulu mezunu		8. Diğer	

3- Ailenizin aylık ortalama gelir durumu ?

1. Geliri yok		5. 3022-4000 TL		9. 10001-15000 TL
2. 1-1000 TL		6. 4001-6000 TL		10. 15001 TL ve üzeri
3. Askari ücret		7. 6001-8000 TL		
4. 2020-3021 TL		8. 8001-10000 TL		

4- Mesleğiniz nedir?

- ( ) İşçi ( ) Memur ( ) Küçük esnaf ( ) Çiftçi ( ) Sanayici- Tüccar
( ) Özel sektör çalışanı ( ) Profesyonel (Doktor, Mimar, Mühendis) ( ) Emekli
( ) Çalışmıyor

5- Kaç yaşındasınız?

- ( ) 18-25 ( ) 26-34 ( ) 35-44 ( ) 45-54 ( ) 55-64

6- Çalıştığınız işte sosyal güvenceniz var mı?

1.Yok	
2.SGK kamu/Emekli sandığı	
3.SGK Özel sektör	
4.BAĞ-KUR	
5.Diğer(Lütfen belirtiniz)	

7- Kendinizi aşağıdaki sosyo-ekonomik gelir gruplarından hangisine ait hissediyorsunuz?

☐ Alt ☐ Alt-orta ☐ Orta ☐ Orta-üst ☐ Üst

8- Sizin ve ailenizin geçim durumunu düşündüğünüzde aşağıdakilerden hangisi daha iyi ifade eder (Tek bir şıkkı işaretleyiniz)

1	Çok rahat geçinebiliyoruz	
2	Rahat geçinebiliyoruz	
3	İdare eder	
4	Zor geçiniyoruz	
5	Çok zor geçiniyoruz	

9- Kaç çocuğunuz var?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ve üzeri

10- Çocuğunuzun yaşı?

☐ 0-1 ☐ 2-5 ☐ 6-11 ☐ 12-17 ☐ 18-24

11- Kaç yaşınızda çocuk sahibi oldunuz?

☐ 18-25 ☐ 26-34 ☐ 35-44 ☐ 45-55 ☐ 56-64

12- - Eğer çocuğunuz okula gidiyorsa hangi okula gidiyor?

☐ Devlet okulu ☐ Özel okul/kolej ☐ Burslu özel okul ☐ Yatılı devlet okulu

☐ Okula gitmiyor ☐ Diğer

Anne-babalık süreçleri

13- Etrafınızdaki diğer anne-babalara kıyasla kendi ebeveynlik rolünüzü tanımlayacak olsaydınız nasıl tanımlardınız?

☐ Otoriter ☐ İzin verici ☐ Koruyucu ☐ Demokratik ☐ Fikrim yok

14- Çocuk yetiştirmede kendinizi yeterli buluyor musunuz?

☐ İdeal ☐ İdare eder ☐ İlerlemesi gerek ☐ Yetersiz ☐ Çok yetersiz

15- Çocuğunuzun okul hayatında, iş hayatında ya da sosyal yaşamında ki başarısızlıklarından kendinizi sorumlu görür müsünüz?

( ) Kesinlikle görüyorum ( ) Görüyorum ( ) Ne görüyorum ne görmüyorum

( ) G görmüyorum ( ) Kesinlikle G görmüyorum

16- Genel olarak hayata bakışınız da kaygı ve korkularınızı değerlendirecek olursak çocuğunuzdan sonra hayatınıza ilişkin bir değişiklik oldu mu? (Tek bir şıkkı işaretleyiniz)

1	Çok kaygılıyım	
2	Kaygılıyım	
3	Biraz kaygılıyım	
4	Kaygılı değilim	
5	Değişen bir şey yok	
6	Hiç kaygılı değilim	
7	Diğer (Lütfen belirtiniz)	

17- Çocuğunuzun ilerleyen yıllarda sizin bakım sorumluluğunuzu üstleneceğinize inanıyor musunuz?

( ) Kesinlikle inanıyorum ( ) İnanıyorum ( ) Ne inanıyorum ne inanmıyorum

( ) İnanmıyorum ( ) Kesinlikle inanmıyorum

18- Çocuğunuzla ilgili bir karar vermeniz gerektiğinde karar alma süreci nasıl olur? (Tek bir şıkkı işaretleyiniz)

1	Kararları birlikte alırsız	
2	Kararları ben alırım	
3	Kararı çocuğuma bırakırım	
4	Onu da dinlerim ama kararı ben veririm	
5	Çocuğum 0-3 yaş aralığında	
6	Diğer (Lütfen belirtiniz...)	

19- Çocuğunuzun eğitim, sağlık, boş zamanına ilişkin kararlar almanız gerektiğiniz da aşağıdakilerden hangisi gibi düşünür ve davranırsınız? (Tek bir şıkkı işaretleyiniz)

1	İçimden geldiği gibi	
2	Aile içinde ortak karar vererek	
3	İnternete bakarak	
4	En doğru kararı anne-babalar verir	
5	En doğru kararı uzmanlar verir	
6	Aile büyüklerine danışırım	
7	Diğer (Lütfen belirtiniz)	

20- Son yıllarda anne ve babalara yüklenen sorumlulukların fazlalaştığı yönünde tartışmalar var. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

- ☐ Güvenlik   ☐ Eğitim   ☐ Gelecek (sosyal)   ☐ Sağlık-Hastalık   ☐ Ekonomi (gelecek)
☐ Teknoloji- İnternet   ☐ Diğer

21- Son yıllarda ebeveynlere yönelik beklentilerin artması sizin çocuk yetiştirme sürecinizi nasıl etkiliyor? (Tek bir şıkkı işaretleyiniz)

1	Kendimi baskı altında hissediyorum	
2	Çok etkilenmiyorum	
3	Çocuk yetiştirirken yetersiz kalmaktan korkuyorum/kaygılanıyorum	
4	Bu beklentinin haklı olduğunu düşünüyorum, elimden geleni yapıyorum	
5	Diğer (lütfen belirtiniz)	

Lütfen aşağıdaki ifadelerden size en yakın gelen seçeneği seçerek cevaplandırınız.

Çocuğa ilişkin algı

22- Çocuk yetiştirmede otorite önemli midir?

- ☐ Çok önemlidir   ☐ Önemlidir   ☐ Önemli değildir   ☐ Hiç önemli değildir
☐ Fikrim yok

23- Çocuğunuzu yetiştirirken en çok karşılaştığınız sorun hangisidir?

- ☐ Ekonomik   ☐ Kültürel   ☐ Sağlık   ☐ Eğitim   ☐ Güvenlik   ☐ Diğer

24- Çocuğunuzu kendi yetiştirilme biçiminizden farklı yetiştirmek istiyor musunuz?

- ☐ Çok farklı olmalı   ☐ Farklı olmalı   ☐ Biraz benzemeli   ☐ Bire bir aynı olmalı
☐ Fikrim yok

25- Çocuğunuza akrabalarınız veya yakın çevrenizden birinin bakmasını mı yoksa bakıcının bakmasını mı tercih edersiniz?

- ☐ Akrabalarım/yakın çevrem   ☐ Uzman bir bakıcı   ☐ İkisi de olur   ☐ İkisine de karşıyım
☐ Fikrim yok

26- Size göre anne-babaların çocuklara karşı bakım sorumluluğu kaç yaşına kadar devam etmeli?

- ☐ Doğumundan 18 yaşına kadar   ☐ Üniversite bitene kadar   ☐ Evlenene kadar
☐ Hayatı boyunca   ☐ Diğer

Genel Sorular

27- Son dönemlerde medyada gündeme gelen çocuklarla ilgili olumsuz haberler sizi etkiliyor mu?

- ( ) Kesinlikle etkiliyor ( ) Etkiliyor ( ) Ne etkiliyor ne etkilemiyor ( ) Etkilemiyor
( ) Hiç etkilemiyor

28- En son ne zaman TV, internet, radyo, veya başka herhangi bir kişiden, örneğin çocuklara ilişkin cinsel istismar, kaçırılma vs. gibi olumsuz kaygı verici, korkutucu bir haber duydunuz? (Tek bir şıkkı işaretleyiniz)

1	Son 7 gün içerisinde	
2	Son bir ay içerisinde	
3	Son 6 ay içerisinde	
4	Bir aydan önce	
5	Hiç duymadım	
6	Diğer(Lütfen belirtiniz)	

29- Çocuk yetiştirme konusunda enformasyonun (Bilginin) artması sizi nasıl etkiliyor?

- ( ) Yardımcı oluyor ( ) Ne yapacağım konusunda kafam karışıyor ( ) Etkilemiyor
( ) Fikrim yok ( ) Diğer

30- Çocuklarla ilgili olumsuz haberlerden sonra aşağıdakilerden hangisini yaparsınız? (Tek bir şıkkı işaretleyiniz)

1	Çocuğumu konuşarak bilgilendiririm	
2	Çocuğum dışardayken onu daha sık kontrol ederim	
3	Eskisi kadar dışarı çıkmasına izin vermem	
4	Etrafımızda yaşayan insanların çocuğuma karşı davranışlarına daha çok dikkat ederim	
5	Çocuğuma sık sık yabancılarla konuşmamasını tembihlerim	
6	Çocuğumun yakın çevresi, arkadaşları ve onların ailelerini irdelerim	
7	Duyduğum günlerde çok tedirgin olur çocuğumun dışarı çıkmasını istemem	
8	Çocuğum 0-3 yaş aralığında	
9	Diğer (Lütfen belirtiniz)	

Çocuk ve Risk

31- Risk denilince aklınıza ne gelir?

( ) Çocuklar ( ) Tehlike ( ) Hayat-Şans ( ) Güvenlik

32- Çocuğunuz sokakta oynarken tanımadığı biriyle konuşursa tepkiniz ne olur? (Tek bir şıkkı işaretleyiniz)

1	İzin veririm/hoşuma gider	
2	İzin vermem	
3	Hoşuma gitmediğini belli eder kızarım	
4	Tepki göstermem	
5	Fikrim yok	
6	O an tepkimi belli etmem fakat yalnız kaldığımızda çocuğumu uyarırım	
7	Çocuğum 0-3 yaş aralığında	
7	Diğer (Lütfen belirtiniz)	

33- Sokakta yürürken yabancı birinin çocuğunuzu dokunarak sevmesine izin verir misiniz? (Tek bir şıkkı işaretleyiniz)

1	İzin veririm/hoşuma gider	
2	İzin vermem	
3	Hoşuma gitmediğini belli eder kızarım	
4	Tepki göstermem	
5	Fikrim yok	
6	O an tepkimi belli etmem fakat yalnız kaldığımızda çocuğumu uyarırım	
7	Çocuğum 0-3 yaş aralığında	
7	Diğer (Lütfen belirtiniz)	

34- Çocuğun uzun dışarda tanımadığı çocuklarla oyun oynamasına izin verir misiniz? (Tek bir şıkkı işaretleyiniz)

1	İzin veririm/hoşuma gider	
2	İzin vermem	
3	Hoşuma gitmediğini belli eder kızarım	
4	Tepki göstermem	
5	Fikrim yok	
6	O an tepkimi belli etmem fakat yalnız kaldığımızda çocuğumu uyarırım	
7	Çocuğum 0-3 yaş aralığında	
7	Diğer (Lütfen belirtiniz)	

Çocuk ve Dış Dünya

35- Çocuğunuzu yetiştirirken ihtiyaç duyduğunuz bilgileri en çok nereden ve hangi yollardan elde ediyorsunuz? (Her öncelik için tek bir şıkkı işaretleyiniz, toplamda 2 şık işaretleyiniz.)

		1.Öncelik	2.Öncelik
1	Radyo, Televizyon, Gazete, Dergi		
2	Anne-baba, Yakın çevre/Akraba		
3	İnternet, Sosyal Medya		
4	Çocuk gelişim kitapları		
5	Uzmanlar (Öğretmenler, Doktorlar, Çocuk gelişim uzmanları)		

Güven Soruları

36- Aşağıdaki yargılardan hangisi sizce en doğrudur? (Tek bir şıkkı işaretleyiniz)

1	İnsanlar her zaman güvenilirdir	
2	İnsanlar genellikle güvenilirdir	
3	İnsanlar genellikle güvenilir değildir	
4	İnsanlar hiçbir zaman güvenilir değildir	
5	Kararsızım	

37- Cadde, sokak, park vs. gibi herkese açık alanları güvenli buluyor musunuz?

- ( ) Çok güvenli buluyorum ( ) Güvenli buluyorum ( ) Kararsızım
( ) Güvenli bulmuyorum ( ) Hiç Güvenli bulmuyorum

38- Çocuğunuzun ya da çocuklarınızın genel olarak güvende olduğunu düşünüyor musunuz?

- ( ) Kesinlikle güvenli değil ( ) Güvenli değil ( ) Kararsızım ( ) Güvenli
( ) Kesinlikle Güvenli

39- Geçmiş 5 yılı düşündüğünüzde dünyayı nasıl buluyorsunuz?

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Geçmiş beş yılı düşündüğümüzde dünyanın yaşamak için daha iyi bir yer haline geldiğini söyleyebiliriz					
2	Geçmiş beş yıl içerisinde dünya çok daha tehlikeli bir yer haline geldi					
3	Şu anki halimden çok memnunum					
4	Geleceğim hakkında kaygılıyım					
5	Gelecekte bugünkünden daha iyi bir yaşamım olacağına güveniyorum					
6	Çocuklarımin benim sahip olduğumdan da iyi bir hayat süreceğine eminim					
7	Dünyamız giderek daha belirsiz ve daha karmaşık bir hal alıyor					
8	Bugünlerde güvenecek hiçbir şey kalmadı					
9	Çocuklarımıza çok daha tehlikeli bir dünya bırakıyoruz					
10	İktidarda bulunan politikacılara doğru olanı yapacakları konusunda çoğunlukla güveniriz					

40- Aşağıda verilen kamu kurum kuruluşlara ve kişilere güven düzeyi sorularına ilişkin seçenekleri lütfen işaretleyiniz.

		Çok güveniyorum	Güveniyorum	Kararsızım	Güvenmiyorum	Hiç Güvenmiyorum
1	Medya					
2	Yargı/Adalet sistemi					
3	Üniversite/bilim insanları					
4	Bürokratlar					
5	Öğretmenler					
6	Ordu/Türk Silahlı Kuvvetleri					
7	Büyük şirketler					
8	Hükümet					
9	Siyasetçiler					
10	Polis/Emniyet teşkilatı					
11	Doktorlar					
12	Diyanet/Din adamları					
13	Yerel yöneticiler/yerel siyasiler					
14	Aileme					
15	Arkadaşıma					
16	Kamu görevliler					

41- Çocuğunuzun başına gelebilecek olumsuz ihtimalleri düşündüğünüzde sizi aşağıdakilerden hangileri en çok korkutur? (Her sütun için tek bir şıkkı işaretleyiniz, toplamda 3 şık işaretleyiniz)

		1	2	3
1	Kaza/yaralanma gibi riskler			
2	Uyuşturucu- alkol gibi alışkanlıklar			
3	Dengeli ve yeterli beslenememesi			
4	Gıdalar zehirlenmesi			
5	İnternet suçları			
6	Çocuk kaçırılması			
7	Cinsel istismar			
8	Çevresel riskler			
9	Okulunda başarısız olması			
10	Psikolojik problemler			
11	Sağlıksız büyümesi			
12	Arkadaşlarından geri kalması			
13	İyi eğitim alamaması			
14	Arkadaş zorbalığına maruz kalması			
15	Sakatlık/ Engellilik durumu			
16	Dini ve kültürel olarak benden farklı olması/düşünmesi			
17	Diğer(Lütfen belirtiniz.....)			

42- Çocuğunuzu yetiştirirken uzmanlara ne sıklıkla başvurusunuz?

		Her zaman	Sık Sık	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
1	Eğitim (okul vs. ilişkin sorunlarda) konularda					
2	Sağlık, gelişimle ilgili konularda					
3	Psikolojik Sorunlar-konularda					
4	Beslenme, güvenilir ve yeterli gıdayla ilgili konularda					
5	Güvenlik (Çocuğunuz dışardayken ya da okuldayken başına kötü bir şey gelme ihtimalinde) ile ilgili konularda					
6	Sosyal faaliyetlerle ilgili konularda					
7	Kişisel gelişim konularında					
8	Diğer(Lütfen belirtiniz...)					

Anketimiz burada sona ermiştir. Katılımınız için teşekkür ederiz. Eklemek veya sormak istediğiniz bir şey var mı?

.....
.....
.....

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Şeyda Kankurdan

Doğum Yeri ve Tarihi : Çorum/Merkez 21.03.1994

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi-
Sosyoloji Bölümü

Lisansüstü Öğrenimi : Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü- Sosyoloji Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İletişim

İletişim Bilgileri : kankurdanseyda@gmail.com

Tarih : 21.07.2020